

Шюсаку Енго

Море и отрова

as

ШЮСАКУ ЕНДО МОРЕ И ОТРОВА

Перевод: Дора Барова

chitanka.info

Романът „Море и отрова“ на изтъкнатия съвременен японски белетрист Шюсаку Ендо е едно интересно явление в богатата и самобитна японска литература. Шюсаку Ендо е всепризнат в родината си и извън пределите ѝ майстор на художественото слово. Произведенията му са откровения на честната му мисъл, търсеца правдата в света. „Море и отрова“ е смел опит да се разкрие природата на злото, вината и съвестта.

ДОРА БАРОВА

ШЮСАКУ ЕНДО И НЕГОВИЯТ РОМАН

В съвременната японска литература името на писателя Шюсаку Ендо се нарежда сред тези на най-талантливите й и ярки творци. Цялото творчество на писателя и гражданина Ендо е израз на неподвластните на времето доброта и човечност, то е подчинено единствено на най-висшия съдник — съвестта. С произведенията си той се старее да запази в паметта на своите съграждани и на всички хора по земята жива историческата правда, а творчеството му е търсене на истината и горещ апел към хората да пазят неопетнена съвестта си.

Шюсаку Ендо е роден през 1923 г. в Токио в семейство на интелектуалци. В детските му години особено влияние над него има майка му — цигуларка. С усета си на артист тя отрано открива у малкото момче таланта на бъдещ творец и насърчава интересите му към литературата. Бащата иска да направи сина си лекар. Но Шюсаку Ендо, решен да следва единствено избрания път, напуска дома на родителите си и издържайки се сам, постъпва като студент в литературния факултет на университета Кейо.

От малък, под влияние на своята баба и майка си, Шюсаку Ендо приема християнството и става католик. Това го насочва към френската литература, в която се стреми да намери отговор на въпроси, свързани с християнството, човешката правда, смисъла на доброто и злото, мястото на бога в собственото му естетическо кредо.

След завършване на университета Шюсаку Ендо заминава за Франция и близо три години специализира френска литература в Лион.

Творческия си път писателят подхваща още от студентските си години, когато пише литературно-критически статии и памфлети, но първите си значими произведения създава след завръщането си от Франция. През 1953 г. един след друг излизат романите му „Студент“ и „Белият човек“. За последния през 1955 г. е награден с най-авторитетната награда за литература — „Акутагава“. Сред най-добрите

му творби са романите „Големият глупак“ (1959 г.), „Жената, която напуснах“ (1964 г.), „Златната страна“ (1966 г.), „Тишина“ (1966 г.), за който е удостоен с литературната награда „Джуничиро Танидзака“.

Романът „Море и отрова“ е един от шедьоврите в творчеството на писателя. Шюсаку Ендо пише този роман през 1957 г., но като отделна книга произведението излиза през следващата 1958 г., и веднага получава високата оценка на литературната критика, която го удостоява с две литературни награди.

Повод да напише „Море и отрова“ му дава един истински случай. Непосредствено преди края на Втората световна война в университетската болница в град Фукуока на най-южния от четирите големи японски острови Кюсю група лекари правят научни опити с живи американски военнопленници. След войната злодеянията на тези престъпници са разкрити, те са изправени пред съда и всеки от тях получава заслуженото. След време инцидентът се забравя, хората не могат или не желаят вече да си спомнят нито имената на престъпниците, нито подробности от техните злодеяния. Нещо повече, за това не си спомнят дори колегите им. Хората постепенно забравят, защото искат да забравят. Но не и хуманистът, ревностният търсач на правдата и доброто Шюсаку Ендо. Случилото се не оставя в покой съзнанието и съвестта му и той сам лично посещава болницата. И както след това обяснява, не за да почерпи материал за книга, а за да погледне в очите на живите свидетели и да намери отговор на своя въпрос, колко дълго може да устои на живота гузната съвест. Шюсаку Ендо не забравя случилото се и така се ражда романът „Море и отрова“.

В един краен квартал на Токио се заселва с жена си болен от туберкулоза човек. Заболяването му налага да се вкарва въздух в белите дробове, затова се обръща към лекаря от намиращата се в съседство клиника. Този именно лекар е един от участниците в описаното по-горе престъпление. Излежал своето наказание, той отново практикува високохуманната лекарска професия.

Авторът се ограничава с описание на съдбите и душевността само на трима герои, взели участие в злодеянието, той иска да проумее какво тика човека към осъзнато престъпление, към заглушаването на съвестта.

Романът остава недовършен. Шюсаку Ендо възнамерява да го продължи след време, но после се отказва от идеята си. Смята, че е казал каквото трябва и едва ли разказът за по-нататъшната съдба на героите би допълнила картината. Тя е вече цялостна, защото престъплението говори само за себе си.

„Море и отрова“ съдържа въпроси, които големият хуманист Шюсаку Ендо поставя пред себе си, пред своите събратя японци и пред човечеството. Що е зло, що е добро, какво ги оправдава? Лекарите — престъпници се мъчат да оправдаят постъпката си с това, че е „време, когато всички мрат“, невярно и смутно време на война и смърт и гибелта на единици е нищо на фона на всеобщото изстребление. Но може ли това да бъде оправдание? Може ли да се успокои съвестта на асистента Асай и доцента Шибата, и на техните приятели офицери с оправданието, че американецът, когото разпарят бездушно като някакъв дюшек, е без друго осъден на смърт военнопленник и му правят само добро, изпълнявайки присъдата над него върху операционната маса и то под въздействието на упойката.

За свое оправдание лекарите твърдят, че опитите са единствено в името на развитието на науката, за да се проникне в тайните на живото човешко тяло, за да се намери пътят за лечението на стотици болни от туберкулоза хора. Но иска ли науката подобни жертви? Авторът намира стореното за жестоко. Защото едва ли има връзка между идеята за развитието на науката и гаврата над трупа на американеца, пък бил той и военнопленник, на чиято съвест от своя страна тежат убийствата на невинни хора.

Целият роман е пропит от идеята за доброто и злото. Той е опит за откриване на някои истини на живота. За похвата му от делничното да пристъпи към проблемите японската и чуждата критика нарича Шюсаку Ендо „японски Греъм Грийн“.

Със своята тематика, художествена сила и красота на езика „Море и отрова“ е безспорно високо художествено произведение, което ще бъде винаги актуално.

Дора Барова

ПРОЛОГ

В жилищния район Западна Мацубара се пренесохме през август в най-големите горещини. Жилищен район е малко силно казано. Строителната компания беше определила мястото за застрояване, но понеже беше на час път с влак от град Шинджуку до Токио, къщите бяха все още малко на брой. Пред гарата, напечена от слънцето, се точеше магистрала. Кой знае откъде идещи и закъде отиващи, по нея непрестанно прелитаха натоварени с чакъл камиони. В карусериите върху чакъла, с омотани около вратовете кърпи, млади работници пееха популярната песничка:

*Далече в синьото море
не вдигай котвата със сълзи...
Усмиввай се по мъжки...*

След всеки камион се вдигаха гъсти облаци прах, а когато тя се слягаше, от двете страни на пътя се показваха бавно няколко магазинчета: отдясно — будка за цигари, месарници и аптека, а настреща им — ресторантче за соба^[1] и бензиностанция. А да, забравих за шивачницата. Тя стърчеше самотно на около петдесетина метра от бензиностанцията. Ума ми не го побираше, защо тук на това толкова пусто и откъснато от града място някой се е решил да си отвори дюкян.

От прахоляка, който камионите вдигаха, фирмата „Мъжки шивач“ и витрината на шивачницата бяха съвсем побелели. На витрината се мъдреше бюстът на манекен в телесен цвят. От онези с европейски черти манекени, които обикновено излагаха по разните медицински изложби. На тоя главата му беше боядисана в червено, което явно трябваше да говори, че е рус, носът дълъг, очите сини, а неизменната му усмивка — загадъчна.

Както казах, тук се пренесохме в най-страшните горещини. Дните се редяха, без да падне капчица дъжд. Нивите между

бензиностанцията и ресторантчето се бяха напукали от сушата, а в спечените корени на царевичите задъхано пищяха измъчени от жегата скакалци.

— В тая горещина само банята е спасението — говореше жена ми. — А пък тя е толкова далече.

Разбрали бяхме, че тукашната баня е на около триста метра зад гарата. Банята си е баня, ами дали ще се намери лекар тук наблизо? Нали на мен един път седмично трябва да ми се вкарва въздух...

На следващия ден жена ми ми събщи, че е открила и лекар. Видяла досами банята табелата на клиника по вътрешни болести. Предишната година на един общ преглед във фирмата ми откриха каверна, голяма колкото бобено зърно. Беше в горната част на белия дроб вляво. За щастие страстване на плеврата нямаше, та се отървах без рязане. Предписаха ми лечение и в Кьодо, където живеехме преди, в продължение на половин година един лекар редовно ми вкарваше въздух. Не биваше да прекъсвам лечението и трябваше по-скоро да намеря лекар.

По обясненията на жена си лесно открих болницата на доктор Сугуро. Залязващото слънце се отразяваше в прозорците на банята. Може би местните селяни и семействата им се къпеха вътре. Дочуваше се плиск на вода и тракане на тасове. „Какви радостни звуци“ — помислих си. Болницата беше на гърба на банята. Делеше ги градина с узрели домати. Трудно можеше да си представи човек, че малката неугледна къща е истинска болница. Струпали я бяха, както изглежда, набързо, със средства, заети от някоя кредитна фирма. Нямаше и ограда като хората. Само кафеникави, прегорели от слънцето храсталаци делиха двора ѝ от доматената градина. Едва се свечеряваше, а капациите на всички прозорци бяха плътно затворени. На двора се въргаляше червено детско ботушче, а до вратата се гушеше малка кучешка колибка. Но от куче и следа нямаше. Няколко пъти натиснах звънеца, но от къщата никой не се обади. Обиколих откъм градината. Тогава капакът на един от прозорците се поотвори и отвътре подаде глава мъж в бяла престилка.

— Кой е?

— Един болен.

— Кво ти е?

— Дошъл съм, ако може да ми направите пневмоторакс.

— Пневмоторакс?

Трябва да беше около четиридесетте този лекар, но изглеждаше състарен. Непрестанно потъркваше с дясната ръка брадата си и ме наблюдаваше с блуждаещ поглед. Дали защото залязващото слънце блестеше в очите ми, или защото през тесния отвор на капака светлината едва проникваше вътре, но стаята ми се стори ужасно тъмна и в полумрака лицето на мъжа изглеждаше странно бледо и подпухнало.

— Досега лекувал ли си се?

— Да. От половин година ми вкарват въздух.

— А рентгенова снимка?

— Имам. В къщи е. Не я нося.

— Щом нема снимка, нищо не моа направи — отсече лекарят и хлопна капака.

Аз останах известно време неподвижен. Откъм къщата не се чуваше нито звук.

— Много е странен този доктор — казах вечерта на жена си. — Много странен.

— Сигурно си избира болните.

— Може и така да е. Освен това говори на особен диалект. „Щом нема снимка, нищо не моа направи“ — вика. Май отскоро е тук. Някъде от провинцията е.

— Какъвто ще да е, направи си процедурите, че трябва да заминаваш за Кюсю^[2], Септември ей го къде е и скоро е сватбата на сестра ми.

— Добре де.

Но и на следващия и на по-следващия ден не отидох в болницата. В левия ми бял дроб въздухът постепенно намаляваше и все по-трудно ми беше да дишам. Но кой знае защо мисълта, че онзи лекар ще вкара иглата в тялото ми, ме безпокоеше.

Обикновено за пневмоторакс се използва дебела игла като онези, с които правят татами^[3]. Към иглата се прикрепва гумена тръбичка. Въздухът минава през тръбичката, през иглата и навлиза в белия дроб и малко по малко калцира каверната. Това беше цялата процедура. Най-неприятно ми беше не самото забиване на иглата, а това, че мястото, където тя пробощава тялото, беше подмишницата. Когато стоях с вдигната ръка и чаках боцването, чувствавах, кой знае

защо, че по страната ми пробягват студени тръпки. И ме обземаше страх, че съм ей така беззащитен с вдигната ръка. Подобни чувства изпитвах дори на процедурите при оня, стария лекар, с когото бях свикнал. Още по-страшно ми беше сега, когато трябваше да се оставя в ръцете на непознатия. Само като си спомнях бледото и подпухнало лице на Сугуро и тъмната стая, от която се подаде, губех всякакво желание да отида при него.

Въпреки всичко, не можех безкрайно да отлагам. До сватбата на балдъза ми оставаше само половин месец. Сватбата щяха да правят във Фукуока^[4]. И вместо жена ми, която беше бременна, трябваше да отида аз. Всъщност жена ми беше за сестра си единственият близък човек. Родители и други роднини те нямаха.

Минаха още два-три дена, през които аз все се подканвах да взема рентгеновата снимка и да отида при доктора.

Тогава за пръв път отидох в местната баня. Беше събота и се прибрах от работа в два часа следобед. Докато стигна до къщи, целият побелях от прахоляка, дето го вдигаха по пътя прелитащите камиони.

Може би още беше рано, но в басейна имаше само един човек. Беше мъж с остра лисича физиономия. Той киснеше вътре, опрял ръце на края на басейна, а върху тях турил главата си. Щом влязох, ме изгледа и рече:

— Сега водата е много хубава.

— А?

— Водата, казвам, сега е много хубава. По-късно дечурлигата на селяните я замърсяват. Тия калпазани дори пикаят в басейна. Да ги вземат дяволите.

Аз отидох да се мия в ъгъла. Срам ме беше да излагам на показ слабите ръце и хилавите си гърди. Изведнаж ми дойде наум, че онзи в басейна беше собственикът на бензиностанцията. Носеше винаги бял работен комбинезон с колан и се разхождаше насам-натам с маркуч в ръка. Нали беше гол, та не можах веднага да го позная.

В женската половина на банята ревна дете. Бензинаджията шумно изпляска и изскочи от басейна. В огледалото на стената се мярна лисичата му физиономия.

— Оппа-ля. — Той седна на ръба на басейна и започна да си търка краката. — Ти си отскоро тук май?

— Става вече седмица — отвърнах. — Надявам се, че ще бъдем добри съседни.

— Какво работиш?

— В една фирма. Търгуваме на едро с пирони.

— В Токио ли? Представям си какво ти е да пътуваш всеки ден до Токио и обратно.

Огледах го крадешком. Загорял, с бяла следа на мястото на фланелката. Вярно, че ребрата му бяха леко изскочили, но конструкцията му наистина беше мощна. Понеже бях хилав, пред такива като него изпитвах чувство за малоценност. Отдясно точно на рамото му имаше белег от изгаряне, да имаше около десетина сантиметра. На това място кожата седеше малко поопъната. Тоя белег приличаше на лист на кана.

— Жена ти май е бременна.

— Аха.

— Видях я преди време пред гарата. Не ѝ е много леко.

— Тук наоколо има ли някой добър лекар? — попитах го аз. Искаше ми се да подразбера няма ли друг лекар, освен онзи Сугуро. Моята болест беше едно на ръка, но трябваше вече да помисля и за жена си.

— Доктор Сугуро. Ей тук, съвсем близо. Не го ли знаеш?

— Добър ли е?

— Ами разправят, че не е лош. Мълчалив един такъв и малко особен.

— Вярно, че е малко особен.

— Много-много не придирия за сметката. Ако не платиш, хич не те и търси.

— Аз вече ходих преди няколко дни при него, ама къщата беше затворена.

— Сигурно защото жена му я няма. Замина с детето за Токио. Чувал съм да разправят, че преди била медицинска сестра.

— А той отдавна ли е по тия места?

— Кой?

— Докторът.

— Не е май. Изглежда тук се е заселил малко преди мен.

Изпод краката на бензинаджията потече сивкава мръсна вода. Като се търкаше, дясната му ръка непрекъснато сновеше пред самото

ми лице. Мокрот му зачервено тяло блестеше под сапунената пяна и приличаше на огромен балон. Завиждах му. Само белегът на дясното му рамо бе побледнял и леко подпухнал.

— Това от изгаряне ли ти е? — попитах го аз.

— Кое, това ли? От минохвъргачка е. Китайчугите така ме докараха. Там в Китай. Рана за чест и почит.

— Трябва много да те е боляло?

— Не е работата в болката. Имаш чувството, че са те парнали с горещо желязо. Ти в армията бил ли си?

— Преди края на войната... За малко. Скоро след това се върнах.

— А-а, не знаеш, значи, как пицяха минохвъргачките на ония, на китайчугите. Пиу-у, пиу-у. Ей така.

Спомних си полка, в който ме бяха мобилизирали. Всички бяхме от префектурата Тоттори^[5]. Колко такива със същите като на бензинаджията остри лисичи физиономии имаше там в интендантската служба. Тормозеха новациите като мен, а очичките им доволно се подсмиваха. Нищо чудно и те сега да бяха някъде собственици на бензиностанции.

— Много интересно беше в Китай, да знаеш. И жени колкото душа ти поиска. Опънеше ли се някоя китайчуга, връзвахме я и... Атака! Упражнявахме се, демек.

— Че жените ли връзвахте?

— Не, бе, мъжете.

Бензинаджията насапуниса главата си и се обърна към мен. Като че ли едва в този момент забеляза слабите ръце и хилавите ми гърди, защото на лицето му се изписа удивление:

— Брей, че ти си бил много слаб, бе! С тия ръце не мож прободеш човек. Армията за теб е пълна катастрофа. Аз пък... — започна той, но се усети и спря. После рече:

— Да не съм само аз, я! Който е бил в Китай, все е утрепал по един-двама. Там до мен, шивачът, сигурно го знаеш. И той доста е повилнял сред китайчугите. Военен полицаи е бил.

Някъде пуснаха радио. Хибари Мисора^[6] запя модерна песен. В женската половина на банята пак ревна дете.

Избърсах се и излязох в съблекалнята. Там с гръб към мен един мъж тъкмо си сваляше ризата. Беше доктор Сугуро. Той ме погледна, като примигваше, но бързо отвърна очи. Не можах да разбера помнеше

ли ме или не. Върху лицето му падна лъч от следобедното слънце. Видях, че цялото му чело е покрито със ситни капчици пот.

На връщане минах през градината с доматиите. Тук-таме пресипнало се обаждаха скакалци. Слушах задълбаното им цвъртене и чувствувах, че започвам да се задушavam.

Като минах покрай шивачницата, се спрях пред витрината, спомних си какво ми бе разказал оня от бензиностанцията. Витрината беше както винаги побеляла от пепеляка. Вътре в дюкяна шивачът работеше нещо, приведен над машината. Беше мъж със силно издадени скули и дълбоко хлътнали очи. Този ли е бил военен полицай там в Нанкин?! Но като помислиш, лицето му беше всъщност тривиално лице, което на всяка крачка можеш да срещнеш. Такива корави селски лица се срещаха и сред старите войници, и сред другарите ми по оръжие там в интендантството на полка от Тоттори.

— Нецо по работа ли? — вдигна глава шивачът.

— А, не... то в тая жега, — изведнъж се обърках. — Трудна ще да ви е работата.

— Ами — усмихна се той неочаквано дружелюбно. — В тая провинция каква ти работа.

Манекенът на витрината както винаги се усмихваше празно и загадъчно. Сините му очи бяха втренчени в една точка.

Язык, че бях ходил на баня. В къщи се прибрах целият плувнал в пот. Жена ми бе приседнала на прага, обхванала с две ръце набъбналия си корем.

— Ей, знаеш ли какво е сфинкс? — подвикнах аз.

— Какво? Какво е пък това?

— Там в царевиците нали има шивачница. На витрината е сложен манекен. Слънцето, като залязва, право в него свети. Та манекенът де, като го гледам как се подсмивва, иде ми наум за сфинксовете от пустинята в Египет.

— Ти я остави тия глупости, ами по-скоро върви при доктора!

Понеже жена ми все това си знаеше, аз най-после се реших, взех рентгеновата снимка и още същата вечер отидох при доктор Сугуро. Капаците пак бяха затворени, а на двора се въргаляше детско ботушче. И кучешката колибка пустееше, свита до входната врата. Сигурно в отсъствие на жена си докторът сам се грижеше за домакинството.

Из цялата къща, пък и в кабинета се носеше странна миризма на мръсно. Не можех точно да определя болните ли бяха донесли тук тази миризма или тя беше от лекарствата. Бялото перде на прозореца беше съдрано по средата и цялото пожълтяло от слънцето. Видях на престилката на доктор Сугуро малко кърваво петънце и ми стана някак противно.

Докато се намествах на скърцащото легло, докторът, примигвайки, разглеждаше снимката ми. Беше я вдигнал на нивото на очите си. През раздраното перде влизаше лъч светлина и осветяваше подпухналото му лице.

— Предишният лекар ми вкарваше по 400 кубически сантиметра въздух — рекох аз. Лекарят нищо не отговори. Не откъсвах очи от него, докато той извади от чекмеджето на масата шише с игли, взе една, провери върха ѝ, закрепил за нея гумената тръбичка и след това приготви спринцовка с упойка. Дебелите му космати пръсти мърдаха като гъсеници. Под ноктите чернееше насъбрала се мръсотия.

— Вдигни ръка! — нареди тихо той.

Пръстите му зашариха отстрани по ребрата ми. Търсеха мястото, където да вкарат иглата. От допира на тия пръсти потръпнах, сякаш ме бяха докоснали със студен метал. Не толкова от студенината, колкото от бездушието и прецизността, сякаш не бях жив човек, а някакво опитно животно. „Пръстите му са съвсем различни“ — подсказа ми инстинктът на болен и изведнъж се изплаших. „На предишния лекар пръстите бяха топли.“

Точно тогава иглата се заби в страната ми. Ясно усетих как тя плавно навлезе в плеврата. Направи го блестящо!

— Ох — изпъшках аз.

Но Сугуро гледеше към прозореца и изглежда изобщо не чу стона ми. Дори сякаш ме беше вече забравил и мислеше за нещо свое.

Собственикът на бензиностанцията беше рекъл, че докторът е мълчалив и малко странен и точно така излезе. Наистина беше малко странен.

— Просто е неприетлив. Ами да, неприетлив. Такива лекари ги има колкото щеш — каза жена ми.

— Може и да си права. Но само как майсторски забива иглата! Рядък майсторлък за един селски лекар. Чудно ми е защо живее тук.

Отстрани погледнато, вкарването на този вид игли в гърдите на болния може и проста работа да изглежда. Но възрастният лекар, при когото се лекувах, докато живеехме в Кьодо, подробно ми бе обяснил колко трудно е това.

— Не бих се доверил на някой младок. Едва когато се научи правилно да вкарва иглата, лекарят е вече истински специалист по туберкулоза — винаги повтаряше той.

Самият той дълги години бе работил в туберкулозен диспансер. Един ден се разговорихме, та всичко ми разказа. От него научих, че когато иглата е чисто нова, болката е минимална. Трябва бързина и определена сила, за да се вкара закръгления ѝ връх в надебелената плевра. Както споменах и преди, понякога при болния настъпва естествено задушаване. Това, разбира се, в най-лошия случай. Но дори и да не се случи това, ако иглата не бъде вкарана с един удар в точно определеното място, болката е ужасна.

Аз от собствен опит знаех какво означава това. Дори онзи лекар в Кьодо на процедурите ми вкарваше иглата на пресекулки. Случвало се е да я мушне до плеврата, да спре и после пак да натисне. В подобни случаи болката просто разкъсваше гърдите ми.

Но при Сугуро нито веднаж подобно нещо не се случи. Той с един натиск бързо и ловко мушкаше иглата между плеврата и белия дроб и чак тогава спираше. Не усещах абсолютно никаква болка. Всичко траеше само миг. И ако правилно бях разбрал обясненията на лекаря от Кьодо, то този Сугуро с бледото и подпухнало лице, изглежда, се беше занимавал сериозно с лекуване на туберкулозно болни. Не можех само да проумея защо живее в тази пустош, щом е такъв добър специалист.

Все едно, специалист или не, но аз се плаших от него. По-скоро това, което изпитвах, беше не страх, а неприятно чувство. Не мога точно да опиша оная твърдост на пръстите му, когато шареше по ребрата ми, нито да изразя чувството, сякаш ме докосват с ледено желязо. Но все едно, инстинктът ми на болен събуждаше страха ми. Понякога си мислех, че може би се плаша от движението на дебелиите му, прилични на гъсеници пръсти. Но, изглежда, не беше само това.

Мина близо месец, откакто се бяхме преселили тук. В края на септември трябваше да замина на сватба във Фукуока. Коремът на жена ми доста наедря и бременността ѝ вече се хвърляше на очи.

— Лежи настрани и май ще е момиче — с огряно от щастие лице шепнеше тя и час по час притискаше до лицето си приготвените пеленки. — Вече рита. От време на време рита в корема ми!

Собственикът на бензиностанцията в неизменния си бял комбинезон и с маркуч в ръка по цял ден сновеше около бидоните. Винаги на път за работа го поздравявах. Понякога се отбивах при него, за да побъбрим за туй-онуй. Случваше се в банята, освен него да срещна и шивача. Животът си вървеше. Само да оздравеех. Друго не ми трябваше. Ето и детенце скоро щеше да ни се роди. Струпали си бяхме, макар и малка, но своя собствена къща. Малко, обикновено щастие, но и то ми стига. Така си мислех.

Единственото нещо, което не оставяше в покой любопитството ми, беше доктор Сугуро. Не можех да разбера дали се е върнала жена му, но капците на прозорците стояха все така плътно затворени. Кучето ли отнесе нанякъде червеното детско ботушче, кой знае, но то изчезна от двора.

Един ден съвсем случайно научих една подробност от живота на доктора. Беше на петата процедура. Докато в коридора си чаках реда, поразрових натрупаните там стари списания. Сред тях открих брошурка — поименен списък на завършилите медицинския факултет на университета във Фукуока. Фамилията Сугуро беше поначало рядка, та веднага я открих сред другите. Удиви ме най-много съпадението. Нали накрая на септември точно във Фукуока беше сватбата на балдъза ми.

— Онзи диалект е от Фукуока на Кюсю — казах на жена си.

— Какъв диалект?

— Абе, нали ти казах, че първия път като отидох при доктора, не носех снимка. Та тогава де, той рече: „Щом нема рентген, нищо не моа направи.“ И двамата с жена ми бяхме от Токио. Затова не бях разбрал що за диалект е този, на който говореше Сугуро. Във всеки случай, звучеше ни комично, та двамата се посмяхме.

— Май че е избягала жена му на оня. На доктора, де — замислено рече веднъж в банята собственикът на бензиностанцията. — Сега ми идва наум, че съм чувал да разправят за някакви работи между него и бившата медицинска сестра.

— Наистина е много особен човек.

— Абе, особен, ама толкоз по-добре за мен. Миналата година момчето ми се разболя. Та го водихме при него. И досега още не си е потърсил парите.

— А каква беше жена му, дето избягала?

— А, жена му ли? Ами и тя като мъжа си. Бледа една такава. Много-много не се показваше навън. И до гарата даже не излизаше...

На процедурите докторът почти не си отваряше устата. Всеки път забелязвах, че съдраното перде все повече пожълтява от слънцето, но продължаваше да виси неизменно на прозореца. Пациентите на доктор Сугуро бяха повечето жени и деца на селяните от околността. Приседнали в коридора, те прелистваха струпаните там стари вестници и списания и с огромно търпение чакаха реда си. Докторът нямаше медицинска сестра да му помага, той сам си приготвяше лекарствата.

Една привечер, беше в един от последните горещи дни на лятото, аз безцелно се разхождах по шосето пред гарата. Изведнъж от едната страна на пътя съзрях Сугуро. В ръката си носеше бастунче. Той надничаше във витрината на шивачницата. Щом ме видя, че приближавам, веднага отмести поглед и тръгна. На поздрава ми отговори само с леко кимване. Витрината както винаги бе побеляла от прахоляка, дето го вдигаха прелитащите камиони. Вътре шивачът не се виждаше. Манекенът с червената коса се подсмиваше и гледаше право в мен. Ето в какво преди малко се беше загледал докторът. В сфинкса.

Ето че дойде и краят на септември и аз заминах на сватба във Фукуока. Пътуването беше дълго и еднообразно.

Преди тръгване ходих при Сугуро, за да ми вкара въздух. За това, че заминавам, изобщо не му споменах. Не виждах смисъл да се съветвам с него, защото едва ли щях да получа някакъв отговор.

Сестрата на жена ми се женеше по любов за свой колега от фирмата, в която работеше в Токио. Младоженецът беше от Фукуока, затова и бяха решили там да вдигнат сватбата. Аз щях да бъда единственият представител от страна на семейството на булката, защото, както вече споменах, жена ми и сестра й нямаха роднини. Можех да си представя колко неловко щеше да се чувствава балдъза ми на сватбеното тържество.

Още щом пристигнах във Фукуока, дощя ми се по-скоро да си тръгна обратно за Токио. Чувал бях, че го наричат град на водите, през центъра течеше река Накагава, от която се носеше миризма на помийна яма и водите ѝ бяха съвсем черни. Мръсната река влачеше трупове на умрели кучета и съдрани гумени ботуши. Спомних си миризмата в двора и в кабинета на доктор Сугуро. Действително всички тук говореха на диалекта, на който говореше и той. Напушваше ме смях, като си помислех, че и той през студентските си години е гледал тази река, разхождал се е по улиците на града.

Сватбеното тържество се състоя в едно малко ресторантче в центъра на града. Младоженецът се оказа ниско човече, много порядъчен на вид. Един от многолюдната чиновническа тълпа, с която всяка сутрин се блъсках на перона на гара Шинджуку. И те щяха да си имат дете, да си построят малка къща някъде в покрайнините на Токио на по-евтина земя и изобщо като мен да се радват на малко, обикновено щастие. Гледах разсеяно двамата и си мислех, че най-голямото щастие за човека е, когато животът спокойно си тече, без изненади, без да става нещо кой знае какво особено, ей така, най-обикновено.

Съседът ми по маса се оказа братовчед на младоженеца. И той беше също такъв нисичък, но много по-пълен. Разменихме си визитните картички. От неговата разбрах, че е лекар. Нямахме за какво особено да си говорим. Спомних си за брошурката, която открих в чакалнята на доктор Сугуро.

— Тук ли сте завършили медицина? Да познавате случайно някой Сугуро?

— Сугуро... Сугуро... — съседът ми се позамисли. Изпил беше една-две чашки sake^[7] и лицето му вече пламтеше. — Да нямате предвид Джиро Сугуро?

— Да, същия.

— Нима го познавате! — изрече бързо, бързо събеседникът ми на местен диалект.

— Той ме лекува. Имам туберкулоза и ходя при него на процедури.

— А-а, така ли! — рече мъжът и се втренчи в лицето ми. — И сега, значи, Сугуро е в Токио?

— Вие с доктор Сугуро приятели от студентските години ли сте?

— Не, той... сигур не знаете, но е замесен в оная история... — братовчедът на младоженеца изведнъж понижи глас и започна да разказва.

Тържеството свърши и младоженците се отправиха към гарата. Всички ние, роднините, отидохме дотам да ги изпратим. Навън заваля. Младите заминаха и на нас изпращачите изведнаж ни стана някак неловко. Роднините на момчето ме поканиха да похапнем в някое ресторантче, но аз се извиних, че съм уморен. Прибрах се в малкия хотел, където си бях наел стая.

Хотелът беше почти празен. Камериерката ми приготви постелята и излезе. Като останах сам, настаних се удобно с кръстосани крака и изпуших няколко цигари, вкуса на които отдавна бях забравил.

Легнах и затворих очи, но не можах да заспя. Припомнях си отново и отново онова, което братовчедът на младоженеца с тих глас ми бе разказал за Сугуро. Дъждът барабанеше по покрива. Далече в другия край на хотела камериерките се смееха.

Унасях се, но пак отварях очи. Струваше ми се, че съзирам в тъмнината бледото и подпухнало лице на доктора и косматите му, приличащи на гъсеници пръсти. Почувствувах на кожата на гърдите си хладина от тяхното докосване. И неволно отново потръпвах.

И на следващия ден валеше. Следобед тръгнах под дъжда към редакцията на местния вестник.

— Бих искал да прегледам някои стари вестници — обърнах се към момичето на информацията. То ме изгледа доста подозрително, но все пак позвъня в хранилището.

— Какви по-точно вестници ви интересуват?

— Издадените веднага след войната. Интересуват ме статиите във връзка с процеса на лекарите от Фукуокския медицински факултет, които са правили вивисекции на живи американски пленници, — отговорих на момичето. — Бих ли могъл да прегледам тези материали?

— Носите ли някакво препоръчително писмо?

— Не, такава неща нямам.

Все пак ме пуснаха и аз около час се рових сред вестниците в хранилището на третия етаж. През войната в медицинския факултет на тукашния университет лекари са правили опити с осем живи летци —

военнопленници. Целта на опитите е била главно да се установи при какво минимално количество кръв може да живее човек, какво количество солен разтвор може да бъде вкарано в кръвоносните съдове без опасност за живота и с какъв минимален остатък от белите дробове човек все още диша. В опитите са участвували дванадесет души, от тях две медицински сестри. Делото се водило най-напред тук във Фукуока, а след това в Йокохама. Към края на списъка на подсъдимите открих името на Сугуро. Не пишеше обаче какво точно е вършил по време на опитите. Главният лекар скоро след инцидента се самоубил. Главните участници получили различни тежки наказания, а трима били осъдени на две години каторга. Сугуро се оказа сред последните.

От прозореца на хранилището се виждаха сивкавите като мръсен памук облаци, свлекли се ниско над града. Вдигнах глава от материалите пред себе си и се загледах в мрачното небе.

Излязох от хранилището и тръгнах безцелно из града. Ситният дъжд мокреше лицето ми. И тук като в Токио колите и влаковете вдигаха страшен шум. Мокрите улици бяха пълни с народ, покрай мен минаваха момичета, облечени в ярки дъждобрани. От кафенетата долиташе нежна приятна музика. Дали популярната Ери Чиеми беше дошла във Фукуока? На стената на един кинотеатър висеше плакат, на който сияеше грейналата ѝ усмивка.

— Господине, вземете си лотариен билет. Опитайте си щастието — извика ми отстрана на улицата жена, препасана с престилка.

Почувствувах се страшно уморен. Влязох в едно кафене да изпия чашка кафе и да хапна нещо сладко. Вратата постоянно се отваряше. Влизаха и излизаха млади двойки, родители с деца. Разни хора, разни лица. Имаше сред тях и остри лисичи физиономии, досуш като тази на собственика на бензиностанцията и четвъртитите селски лица като лицето на шивача. Какво ли правеше сега бензинаджията? Сигурно шеташе насам-натам в неизменния си бял работен комбинезон и наливаше бензин в камионите. А шивачът вероятно потракваше с машината, седнал с гръб към прашната витрина. Ако разсъдеше човек, и двамата бяха с минало на убийци. Само в няколко магазинчета в Западна Мацубара, където се преселих, имаше вече двама, които бяха придобили опита да убиват. Пък и Сугуро беше като тях.

Чувствувах се объркан. Колко странно, мислех си, че до този ден не се бях сблъсквал с тези неща. Ето го и онзи баща, който в момента

влизаше, той сигурно също през войната беше убил поне един-двама. А сега седеше в кафенето, сърбаше спокойно кафето си и подвикваше от време на време на детето до себе си. И лицето му в никакъв случай не беше лице на убиец, защото прахолякът на годините беше заличил всичко. Като прахоляка от камионите по витрината на шивачницата в Западна Мацубара.

Излязох от кафенето и се качих на един трамвай. Последната му спирка беше медицинският факултет на местния университет. Пак заръси ситен дъжд. Той мокреше подредените в стройна редица дървета, които опасваха широкия двор на факултета.

Лесно намерих сградата на Първа хирургия, където са били правени опитите с живи хора. Дадох вид, че съм дошъл да навестя болен и се изкачих на третия етаж. Там бяха общите стаи за болни. В коридора се носеше смесена миризма на дезинфекция и на нещо мръсно. Точно така миришеше и в кабинета на Сугуро.

Операционната беше пуста. До прозореца бяха тикнати две кожени кушетки. Приседнах на пода и седях така известно време, без да мръдна. Не можех и сам да си обясня какво ме накара да дойда тук. Седнах и си мислех, че преди години тук в това мрачно помещение се е мяркало бледото подпухнало лице на Сугуро. Изведнаж ме разтърси непреодолимо желание по-скоро да се видя с доктора.

Почувствувах, че започва да ме боли глава, затова се изкачих на терасата на покрива. Пред очите ми като огромно сиво чудовище лежеше градът. А далече по-нататък се виждаше морето, удивително синьо. Очите ми се премрежиха.

Когато се върнах, в Токио беше вече дошла есента. На жена си, разбира се, нищо не разказах и на следващия ден привечер отидох при доктор Сугуро.

Докато той закрепваше гумената тръбичка за иглата, аз сякаш между другото рекох:

— Бях във Фукуока.

За миг той хвърли поглед към мен, но изражението на лицето му си остана както винаги меланхолично. След това пръстите му зашариха по ребрата ми. Малкото петно кръв аленееше на бялата му престилка.

— Искам с упойка.

Обикновено на болен като мен, който вече от година се лекува, упойка не се слагаше. Но като усетих студените му пръсти и като видях петното кръв на престилката му, се уплаших и без да ща, помолих. Но след това изведнаж ми мина през ума, че по време на опитите американските пленници, прострени на операционните маси, се молили за същото.

Навън вече беше почнало да се смрачава, пък и пердето беше спуснато, та стаята ми се струваше по-мрачна от всякога. Въздухът, който трябваше да навлезе в белия ми дроб, бълбукаше в балона с вода. Челото ми се покри с пот.

Когато иглата излезе, изпитах огромно облекчение. С гръб към мен Сугуро вписваше нещо в картоната ми. Но изведнаж, като примигваше с очи, той тихо и уморено промърмори:

— Нищо не мога да направя. И тогава нищо не можех да направя. Не знам какво ще е занапред. Ако пак се окажа при същите обстоятелства, сигурно пак ще го сторя... Същото.

Излязох от болницата и тръгнах бавно по шосето, което сякаш водеше към безкрайността. Срещу мен летяха сред облаци прах камионите. Прислоних се до витрината на шивачницата и зачаках да отминат. Манекенът бе забил сините си очи в една точка и се подсмиваше.

„Сутрин на четири крака, на обед на два, а вечер на три. Що е то?... Човек.“ Спомних си гатанката за сфинксовете, която бях чувал като дете. И се замислих дали щях пак да отида при доктор Сугуро, или нямаше да ходя повече...

[1] Японско ястие от макарони, приготвени от елдово брашно. — Б.пр. ↑

[2] Най-южният от четирите големи японски острови. — Б.пр. ↑

[3] Плътни сламени рогозки, служещи за настилка в японски дом. — Б.пр. ↑

[4] Главен град на едноименната префектура в главната част на остров Кюсю — Б.пр. ↑

[5] Префектура в югозападната част на най-големия японски остров Хонсю. — Б.пр. ↑

[6] Популярна естрадна певица. — Б.пр. ↑

[7] Японска оризова ракия. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ПЪРВА

I.

— За колко часа отложиха визитацията на Стария?

— За три и половина.

— Пак ли има съвещание?

— Аха.

— Жалък свят. Да се бият толкоз за деканското място.

Януарският вятър свистеше в счупеното стъкло на прозореца. От него плющеше и отпраният край на залепената за стъклото хартия, която бяха поставили, за да пази от взривните вълни. Трета лаборатория беше в северното крило на отделението, та затова, макар че беше едва два и половина следобед, тук сякаш се бе свечерило и беше много студено.

Тода беше разстлал вестник на масата и с един стар скалпел трошеше върху него парче гликоза. Щом натрошеше малко, слагаше белите кристали в дланта си и близваше някак с особена пестеливост. В отделението беше съвсем тихо. Почивката, задължителна за всички болни, бе до три часа.

Сугуро разстла с платинена жичка жълтеникавата смес от хрчка върху едно стъкълце и след това започна да го нагрива на пламъка на газта. В лабораторията се разнесе неприятна миризма от затоплената смес.

— Не стига карболовата боя.

— Кво?

— Не стига карболовата боя, викам.

В знак на взаимност двамата аспиранти Тода и Сугуро винаги разговаряха помежду си на осакски диалект. Някак неусетно си създадоха този навик още в началото на студентството, като мълчаливо доказателство за приятелство.

— На кого е тая хрчка.

— На бабата — отвърна Сугуро и се изчерви. Почувствува, че Тода се е обърнал и го гледа присмехулно. По устата на Тода още имаше полепнали кристалчета гликоза.

— Кво? Ти пак ли, бе? — с подчертано удивление в гласа си извика Тода. — Я стига си се занасял. Какво си се толкоз чак загрижил. Че тя е от безплатните болни.

— Не съм се загрижил.

— Все едно, не мож я спаси. Само хабиш карбола.

Но Сугуро не отвърна нищо, а само запримигва с очи. След това започна да добива оцветител. Загрята на пламъка, хрчката, подобно на пържено яйце, придоби кафеникав цвят и залепна за стъкълцето. Сугуро съсредоточено наблюдаваше. Помисли, че точно такива кафеникави и спарушени бяха слабичките ръце на бабата. Тода беше прав. Тя и десет месеца няма да изкара. От доста време насам бе забелязал, че когато сутрин влизаше на визитация в душната обща стая, тя лежеше на мръсното легло, а очите ѝ постепенно гаснеха.

Тази болна бе потърсила тук във Фукуока убежище при сестра си. Избягала от Моджа, когато градът изгорял от бомбардировките. Но сестра си не могла да открие, защото била избягала нанякъде със семейството си. Полицията открила старата жена и я изпратила в университетската болница като безплатен пациент. И откакто бе постъпила, тя само лежеше в общата стая на трето отделение. Нищо не можеше да се направи. Болестта бе разрушила наполовина и двата ѝ дроба. Старият, професор Хашимото, бе изоставил всякаква надежда, че може да ѝ се помогне.

— Аз все си мисля, че може да се спаси.

— Ами, ще се спаси! — извика с досада Тода. — Я остави тия сантименталности. Ще излекуваш един и кво? И в общите, и в отделните стаи е пълно с неспасяеми. Кво, не е ли така? Кво толкоз си се привързал към бабичката?

— Изобщо не съм се привързал.

— Абе, тя да не би на майка ти да прилича?

— Ами, глупости.

— Ей, много си мекушав. Докога ще я караш като някаква ученичка?

Сугуро се ядоса на тези приказки. Почувствува, че тайната му е разкрита и без да ще, се изчерви. Взе стъкълцето и го захвърли зад полицата.

Не знаеше как да обясни на Тода. Срам го беше да вземе и да извика: „Тя е моят пръв болен.“ Или да вземе и да признае: „Едва

издържам, като гледам всяка сутрин жълтеникавата ѝ кожа. Ужасявам се от хилавите ѝ като кокоши крака ръчици.“ Ако кажеше всичко това, Тода без друго щеше да му се присмее. И да започне да доказва на Сугуро, че това е излишно за лекар съчувствие, от което вместо полза има само вреда.

— Сега е време, когато всички мрат. — Тода сви гликозата във вестника и я прибра в шкафа. — Тия, дете не умират тук в болницата, все едно умират всяка вечер от бомбардировките. И да я съжеляваш бабичката, ква полза? Вместо да си губиш с нея времето, вземи и измисли нов начин на лекуване на туберкулозата. — Тода откочи престилката си от стената, усмихна се снизходително на Сугуро и излезе от лабораторията.

Беше вече три часът. Почивката свърши и по коридора вече се чуваха забързаните стъпки на сестрите. Болните, които сами си готвеха, зашумяха в кухнята. През счупеното стъкло на прозореца се виждаше една кремава на цвят кола бавно да изкачва пътя към болницата. Тя спря пред централния вход на Втора хирургия и в нея се качи нисък пълен мъж в цивилни дрехи, придружен от един военен лекар. Вратата на колата хлопна. Колата бавно потегли и скоро изчезна нататък по оловносинкавия път. Всичко стана бързо, делово и бодро в безлюдния притъмнял двор на университета и беше толкова различно от мрачната лаборатория, печалните болнични стаи и унилите болни в тях. Сякаш и колата, и двамата, които се качиха в нея, бяха от друг свят.

„Това май бяха професор Кандо, и военният лекар Кобори. Значи съвещанието е свършило“ — помисли Сугуро и изведнаж се помрачи. „Дано да е минало добре, че Стария пак ще ни навиква.“

Месец преди това деканът на факултета професор Осуги почина от кръвоизлив в мозъка в университетската болница, дете работеше Сугуро. Имаше съвещание с военни лекари от Западния щаб на армията и отговорни представители на Министерството на образованието. По средата на съвещанието старият професор излезе, залитайки от залата, и се затвори в клозета. Чу се тъп звук, сякаш нещо падна, и когато притичаха, намериха декана облеган на стената да стиска силно веригата на клозета.

Сугуро си спомняше тържественото му погребение седмица след това. Събрали се бяха в двора на болницата. Беше мрачен студен

следобед. Вятърът духаше откъм морето, вдигаше черна пушилка по двора и въртеше разпилянните вестници. Навесът, който бяха направили за случая, плющеше под напора на вятъра. Пред този навес, разкрачили широко колене, бяха насядали висши офицери от Западния военен окръг. Ръцете им в бели ръкавици стискаха дръжките на сабите. От двете страни на военните стърчаха професорите. В безформените си цивилни дрехи те изглеждаха ужасно слаби и жалки, а на лицата им бе изписана горчива умора.

Един от офицерите изнесе пред снимката на покойника дълга монотонна реч, в която надълго и нашироко говори за верния път на истинското верноподаничество, който всички студенти-медици трябваше да следват.

Сугуро беше нищо и никакъв аспирант, но от това, че Стария, професор Хашимото, бе постоянно намусен, започна да схваща вълненията на преподавателите, свързани с опразненото място на декана. Напоследък по време на визитациите Стария често подвикваше на асистентите, дразнеше се и нахокваше безплатните болни.

Тода разправяше, че повечето от преподавателите били под влиянието на завеждащия Втора хирургия, професор Кандо. Всъщност най-подходящ за декан беше Стария. Така мислеха и двамата с Тода, като разсъждаваха от гледна точка на годините му и на дългия му стаж във факултета. Против тази логика бяха обаче установените напоследък връзки на професор Кандо със Западния военен окръг. Това Сугуро беше чул пак от Тода. Професор Кандо бил обещал на военните, че ако стане декан, веднага ще отпусне две крила от болницата за ранени. А връзката между Кандо и Западния военен окръг постоянно поддържал военният лекар от Втора хирургия доктор Кобори.

Сугуро беше прекалено дребен, за да схване всичките сложни университетски машинации. Впрочем едно той разбираше съвсем ясно, че онова, което ставаше около него, нямаше никакво отношение към собственото му бъдеще. „Аз не съм умен като Тода или като доктор Асай и шансовете да остана в университета за мен няма.“ — мислеше си той. „Ако мога да намеря място като лекар в някой планински санаториум, и това ми стига. Освен това скоро ще ме вземат в армията и тогава ще се простя с факултета.“

Навън бе почнало да мръква. Пред входа на Втора хирургия спря зеленикава военна кола. Един практикант със зелени петлици и дълга, не за ръста му сабя, която непрекъснато биеше в ботушите му, отвори вратата ѝ. Сугуро наблюдаваше как професор Кандо с невъзмутим вид намести на седалката малкото си пълно тяло. Настроението му съвсем се развали, като си представи какъв намусен щеше да е Стария по време на визитацията и колко строги щяха да бъдат въпросите му към тях.

Този следобед Сугуро се вълнуваше най-вече за разположението на духа на професор Хашимото. Дойде часът за визитация и той заедно с Тода и асистента Асай застана пред кабинета му. Чакаха да излезе професорът.

— Как ли е минало съвещанието? — тихичко попита Сугуро, като премигваше с очи.

Асистентът Асай прелистваше картоните на болните и очилата му без рамки проблясваха.

— Не мога да знам — отговори хладно той и погледна строго Сугуро. Видът му ясно говореше, че един обикновен аспирант не може да си позволява волността да пъха носа си във факултетските работи. — Ти я по-добре ми отговори защо още не си ми предал изследванията на стомашния сок на болната Мицу Абе? Какво възнамеряваш да обясниш, ако Стария днес попита за тях?

Асистентът Асай неотдавна се бе демобилизирал и отново се бе върнал на работа в университета като военен лекар от запаса. Единствената му грижа бе да се възползува от положението си и да затвърди позициите си в Първа хирургия. Лабораториите се бяха съвсем опразнили, защото останалите асистенти и младите преподаватели бяха призовани на фронта и това беше добре дошло за амбициозния Асай. Той се стараеше да направи всичко възможно за своето издигане. В отделението се носеха слухове, че дори се бил сгодил за племенница на Стария.

Сугуро, заеквайки, понечи да се оправдае за изследванията, но асистентът отегчен му обърна гръб и отново се съсредоточи върху картоните.

Стана почти четири часът и бледото зимно слънце изчезна от коридора. Най-после Стария излезе от кабинета заедно със старшата сестра Оба, която беше едновременно и негова частна секретарка. И

дватамата имаха ужасно уморен вид. Зелената вратовръзка на Стария висеше кривната на една страна върху снежнобялата му престилка. Винаги идеално сресаната му сребристорбяла коса сега бе мокра от пот и два-три кичура висяха на челото му. Преди време никой не би помислил дори, че може да го види в такъв вид.

Още от студентските години видът на професора винаги всяваше у Сугуро чувство на особен страх и очарование едновременно. Безспорно красивото на младини лице на Стария сега бе като изсечено с длето. Сред лекарите се ползуваше със славата на голям хирург. Медицина беше завършил в чужбина, където се бе влюбил и оженил за европейка. По този повод Сугуро винаги с мъка си мислеше, че с него, момчето от провинцията, такова нещо не би могло никога да се случи.

— Днес пак е сърдит — пошушна Тода на Сугуро, като се изравни с него. Стария крачеше мълчаливо начело на групата.

— Ти още ли не си направил изследванията на Мицу Абе?

— А бе, започнах, ама... — отвърна Сугуро и се намуси. — Тя се мъчи, но не може да поеме тръбата. Жал да ти стане, знаеш...

Някой от туберкулозните твърдяха, че не могат да изкарат храчка. Такъв беше и случаят с Мицу Абе. Всъщност, те гълтаха храчката си заедно със слюнката и тя отиваше в стомашния сок. Разрешението бе при анализ да се взима с гумена тръбичка стомашен сок. Сугуро на няколко пъти напразно се бе опитвал да накара Мицу Абе да поеме тръбичката, но тя само плачеше и при всеки опит мъчително повръщаше.

— Ц-ц-ц, нищо не си свършил — сви рамене Тода. — Нищо де, ако Стария попита, отговори какво да е там. Речи му, че е положителна. Дай му и номера на изследването.

Визитациите започнаха от общата стая. Краткият зимен ден се топеше и само на леглата до прозореца падаше бледа светлина. Когато лекарите влязоха, една санитарка побърза да запали омотаната с черен парцал лампа. Болните се размърдаха и насядаха върху креватите, поставили чинно ръце на коленете. В стаята се носеше странна миризма. Напоследък някои от болните си готвеха сами, но освен на недогорели дърва, се усещаше и дъх на мръсни завивки и воня от гърнетата под креватите. Още от коридора се усещаше.

Сугуро бе забелязал колко се променят болните при визитациите на Стария. Когато идваше да ги преглежда сам, те му се хилеха хитро

от олющените си кровати и ту мърмореха, ту пък го молеха:

— Докторе, бе, дай ми илач за кашлицата. Хич не спя от туй кашляне.

— Докторе, ще ли ми дадеш малко калций.

Сугуро знаеше за какво искаха лекарствата. Някои болни грижливо ги криеха в шкафчетата си и при случай ги разменяха за картофи и соя. В тия гладни времена се намираха и хора, които се мъчеха да залъжат глада с лекарства за кашлица. Храната с купони до никъде не стигаше.

Но когато два пъти седмично, придружен от останалите лекари, в общата стая влизаше Стария, всички болни изведнаж се смаяваха. А когато асистентът Асай подадеше на професора окачените на креватите картони с температурата, те започваха с тревога да се взират в лицата на лекарите, сякаш чакаха произнасянето на собствените си присъди. Мъчеха се дори да скрият, че имат температура, опитваха се да подтиснат напиратата кашлица. Свили боязливо рамене и поставили чинно ръце на коленете, тези хорица чакаха с огромно нетърпение да се избавят по-скоро от вниманието и въпросите на лекарите.

И този ден беше пак същото.

— Вдигни си нощницата — нареди Асай на един болен — и се обърни с гръб насам. Розеолата е без изменение, професоре, но от ухото вече тече гной.

Професорът държеше картоната на болния, но явно мислеше за нещо друго. Едва ли би могъл да го разчете, защото светлината в стаята беше съвсем слаба, пък и Стария не си бе направил труда да си тури очилата.

— Температура прави ли? — разсеяно попита той.

— От появата на болката в ухото вдига над 38 градуса.

— Вече хич не боли — болният, човечец на средна възраст, сгърчи брадясалото си лице и беше готов да заплаче. През дупките на парцаливата му нощница се виждаха хилавите му костеливи гърди. — Днес вече не боли.

Човекът беше с явни признаци за туберкулоза на ушите. Зад дясното ухо се бе образувала малка подутина. Стария, с цигара между дългите си бели пръсти, натисна подутината.

— Ами, нищо не усещам.

— Ама че си глупак.

— Докторе, ще оздравея ли?

Без да отговори, Стария премина към съседното легло, а Асай започна да попълва нещо в картон на прегледания болен. Сугуро вървеше след Тода и старшата сестра Оба, та успя да чуе Асай да казва със сладникав глас:

— Спокойно, чичо. Ще ти дам после успокоително.

Противно на опасенията на Сугуро, този ден Стария явно не беше сърдит. По-скоро изглеждаше погълнат от нещо свое и сякаш не забелязваше какво става около него. Пепелта от цигарата, която стискаше между красивите си пръсти, падаше по леглата и картоните на болните, но той и на това не обръщаше внимание. Доклада на асистента Асай слушаше крайно разсеяно, без да задава въпроси и да дава нареждания. Сугуро се поуспокои. В това си състояние Стария едва ли щеше да му се кара, че не е готов с изследванията на Мицу Абе.

Навън се бе свлякла белезникава вечерна мъгла. Далече откъм другия край на факултета долетя воят на гладните опитни кучета. Затъмнената с черен парцал лампа хвърляше наоколо слаба мътна светлина. През мъглата Сугуро съзря тъмнеещото се море. То бе наблизко до медицинския факултет.

Прегледаните болни не смееха да се отпуснат и все така вдървено и чинно седяха на леглата си и тревожно следваха с очи групата лекари. При поклащането на лампата жалките сенки на приведените им гърбове се гърчеха по стените. Една женица в ъгъла се мъчеше напразно да подави душещата я кашлица, но накрая не издържа и с ръка на устата се закашля ожесточено.

— За днес стига вече — вдигна уморено ръка Стария и спря асистента, който му подаваше следващия картон. — Има ли болни с настъпили изменения?

— Добре, ако сте изморен, да приключваме. — Асай изкриви лице и раболепно се ухили. Тода стоеше мрачен настрани с ръце в джобовете на престилката си.

— Само още нещо... — изведнаж Асай погледна към Сугуро. — Става дума за болна на колегата тук.

— Коя е?

— Ето оная там в ъгъла. Дето я изпратиха от общественото осигуряване.

При тези думи старата жена понечи да стане, като се гушеше в парцаливото си войнишко одеяло. Тя лежеше досами вратата в най-старото и дрипаво легло.

— Лежи си, лежи си — възпря я със сладникавия си женски глас асистентът. И като доближи до леглото ѝ, скрита набързо под него изтъркулилото се на пода изкорубено алуминиево канче. — Всъщност и тя даде съгласието си. Без друго случаят е безнадежден, затова предлагаме да оперираме.

— Така ли? — отвърна разсеяно професорът. Лицето му не изразяваше нито интерес, нито дори най-просто любопитство.

— Моментът сега е най-подходящ. На левия бял дроб има две каверни, дясната половина е също засегната. Считам, че ни се открива прекрасна възможност за едновременно опериране на двата дроба.

Старата жена се опитваше да загърне гърдите си с края на одеялото и гледаше уплашено напрегнатото лице на Сугуро. До този край на стаята едва достигаше светлината на лампата, а и тя самата се мъчеше да се скрие в най-тъмния ъгъл, като гушеше мъничкото си тяло. Схващаше, че тук до кревата ѝ тези извикващи страхопочит лекари говореха именно за нея, затова бе притаила дъх и клатеше глава, сякаш да се извини.

— Доктор Шибата настоява на всяка цена да направи операцията.

— М-м.

— Ако не възразявате, ще възложим предварителните изследвания на колегата Сугуро. — Асай се обърна към аспиранта. След това пак се завъртя към Стария. — Давате ли съгласието си? — попита го настойчиво той.

Сугуро се обърна за помощ към старшата сестра Оба и към Тода. Но лицето на сестрата беше безизразно като маска, а Тода се беше извърнал и гледаше настрани.

— Колега, ще се заемете с тази работа, нали?

— Добре... — отвърна едва чуто Сугуро, като примигваше.

Когато Стария, вече явно съвсем уморен, напусна стаята, Сугуро се облегна на стената и тежко въздъхна. Старата, омотана в одеялото си, се бе свила на крайчеца на леглото и продължаваше да го гледа.

Сугуро отвърна очи. Не можеше да издържи объркания ѝ поглед. Ако я оперираха, тя имаше съвсем нищожни шансове да оживее. Щяха да я убият, още повече, че до този момент в болницата бяха правени само две подобни операции. Ако пък я оставеха на мира, тя нямаше да може да изкара повече от половин година и щеше да угасне от слабост. „Сега е време, когато всички мрат. Тия, дето не умират тук в болницата, все едно умират всяка вечер от бомбардировките.“ — Сугуро си спомни сърдитите думи на Тода, които беше чул същия ден.

След излизането на лекарите стаята започна да се оживява. Болните като прилепи се размърдаха насам-натам, започнаха без нужда да се окашлюват. На Сугуро ненадейно му мина през ума, че ако смъртта имаше мирис, той вероятно беше като вонята в тази мрачна стая.

II.

Хората наистина навсякъде умираха. Такива бяха времената. Онези, които не издъхваха в болницата, загиваха от бомбите. Нападенията бяха почти всяка вечер.

Медицинският факултет и болницата бяха построени сред полето на около осем километра извън града. Затова още не бяха попадали под пряко нападение на вражеските самолети. Оставаха незасегнати от бомбите, които се сипеха над града, но никой не беше сигурен дълго ли щеше да продължи това. Старите дървени болнични бараки бяха непокътнати, но построеното от бетон главно здание и сградата на Патологията бяха почернени с катран.

От терасата на покрива на главното здание се виждаше ясно, как от ден на ден градът се смалява. По-скоро не той се смаляваше, а изгорялата му част, превърната в пустиня, растеше непрекъснато. И в дни, когато духаше вятър, пък и в тихо време над пустинята се издигаха бели облаци прах и се завъртяваха в безумен вихър. Вихърът обгръщаше и големия универсален магазин Фукуя, пред който в миналото селското момче Сугуро толкова се дивеше. Отвътре сградата бе напълно изгоряла. Стърчаха самотно само външните стени.

Вече нямаше нито тревога, нито отбой. В надвисналите оловни зимни облаци се разнасяше непрестанно остър грохот. На моменти той се сменяше от припряно потракване, сякаш се разпиляваха бобени зърна. Предишната година, когато районът Накасу напълно изгоря и част от района Якуин се бе подпалила, болните и студентите бяха изпаднали в паника. Но напоследък никой вече не обръщаше внимание къде и какво гори. Човешката смърт вече никого не трогваше и не плашеше. Повечето от студентите бяха разпратени по пунктовете за бърза помощ в града или да помагат във фабриките. Аспирантът Сугуро очакваше всеки момент да го призоват в армията...

На запад от факултета се виждаше морето. От покрива Сугуро често го гледаше, понякога до болка синьо, в други дни подтискащо черно. В миговете, когато го съзерцаваше, той забравяше и за войната, и за общата стая, и за ежедневния глад. Цветовете на морето

разпалваха въображението му. Представяше си например, че войната е свършила, че и той като Стария отива да следва в Германия, отвъд океана, а там среща и залюбва някое местно момиче. Или вместо този неосъществим сън се размечтаваше за по-земни неща. Да замине за някой малък град, да открие своя малка клиника и да навестява болните от града. Ако пък успее да си вземе за жена дъщерята на някой първенец, още по-добре. Би могъл тогава да се погрижи и за родителите си, които живееха в околия Итошима. „Ей така, по-обикновено щастие ми стига.“ — мислеше си Сугуро.

За разлика от Тода, като студент Сугуро не се интересувахе от литература нито от романи, нито от стихове. Помнеше само едно стихче, което бе научил от колегата си. И в дни, когато морето се синееше, това стихче, странно и за самия него, веднага изплуваше в мислите му.

*Когато облаците отминават като стадо,
когато облаците се издигат като дим,
небе, ти разпиляваш се тъй бяло
и се превръщаш в потоци от памук.*

„Небе, ти разпиляваш се тъй бяло и се превръщаш в потоци от памук.“ Като си го казваше, Сугуро чувствуваше, че очите му се пълнят със сълзи. Особено напоследък, откакто се захвана с подготвителните изследвания за операцията на старата жена, изкачеше ли се на покрива, все този стих му беше на устата.

При операции, когато се налагаше и рязане на кости, бе необходимо да се направи предварително пълен анализ на физическото състояние на болния. Тази работа бе възложил асистентът Асай на Сугуро във връзка с операцията на бабичката. Почти през ден Сугуро я викаше при себе си в лабораторията, правеше ѝ кардиограма, изследваше урината ѝ и ѝ взимаше кръв от костеливата малка ръчица. Когато забиваше иглата в нея, старата трепваше с цялото си тяло. А седнеше ли на стъкленото гърне в ъгъла на студената лаборатория, тя се тресеше цялата. Болната не хрочеше кръв, но откакто започнаха изследванията, появи ѝ се температура, нещо, което не се бе случвало преди. Бабичката изпълняваше ревностно всичко, което Сугуро ѝ

наредеше, защото от цялата си душа желаше да оздравее. Но погледнеше ли я, той не намираше сили у себе си да срещне погледа ѝ.

— Бабо, защо се съгласи да те режат? — попита я веднаж той.

— Ами... — безпомощно отвърна тя. Изглежда и на нея самата не ѝ беше съвсем ясно защо.

— Питам те, защо се съгласи.

— Ами нали доктор Шибата рече, че така няма да ме бъде. Дай да те режем, рече.

След около седмица Сугуро приключи с всички необходими изследвания. Белите дробове на старата жена функционираха по-добре от очакванията му, но белите кръвни телца бяха намалели, пък и сърцето ѝ беше съвсем отслабнало. Съществуваха само десетина процента вероятност тя да издържи на операцията.

— Докторе, ще се оправя ли от операцията?

Като го питаше така, той не можеше нищо да ѝ отговори, за да я успокои. И той самият не разбираше кое е по-добре за нея, тя и без операцията едва ли щеше да изкара около половин година. Особено го измъчваше мисълта, че старата жена без друго си отиваше, а искаха съвсем напразно да я подложат на оперативни мъки. Затова, когато тя го питаше, той само примигваше с очи и мълчеше.

— Така или иначе, сърцето ѝ е отслабнало — докладва Сугуро на асистента Асай. В това време асистентът и доцент Шибата се бяха разположили в кабината и пиеха медицинско вино. — Не знам, но ми се струва, че оперирането е рисковано.

— Много ясно, че е рисковано — отговори доцентът и взе да преглежда донесените от Сугуро данни от изследванията. От изпитото вино лицето му се бе зачервило. — Ти, колега, няма защо да се безпокоиш. Аз съм този, който ще оперира. А освен всичко друго нали тя е безплатна пациентка.

— Тя си е негова болна и затова толкова го преживява — с обичайния си сладникав и мек глас каза асистентът Асай и се засмя. — И аз също преживявах по-рано.

— Това, което искам да опитам с тая болна, не е — Шибата се отправи, залитайки, към черната дъска и извади тебешир от джоба на престилката си — досега прилагания метод на Шмит. Ти, Асай, чел ли си тезиса на Корис?

— Моля?

— Това е напълно нов метод. Добре, слушай сега. Най-напред се изрязва широко под горните ребра. Започва се от четвъртото, после третото, второто и първото. Това е методът на Корис. Аз пък от своя страна ще се съсредоточа върху формата на каверната и посоката на бронхиалните тръби...

Сугуро се поклони и излезе от кабинета. В коридора опря лице до прозореца. Почувствува огромна умора. Цялото му тяло натежа. Вън на двора един прислужник в ботуши копаеше. Над главата му вятърът люлееше върха на тополата. Прислужникът изравяше с лопата черната пръст и я хвърляше настрани, като повтаряше до безкрайност тези монотонни действия. Един камион прелетя пред патологията, като вдигна облаци прах. В карусерията се возеха няколко високи мъже в зеленикави работни дрехи. Видът им беше доста унил.

Камионът спря пред входа на Втора хирургия. Вратата на кабината се отвори и от нея чевръсто изскочиха двама войници с пистолети на кръста. В контраст с бодрите им действия, мъжете в зеленикави дрехи вяло и отпуснато повлякоха крака нагоре по стълбата. Бяха значително по-високи от двамата войници и Сугуро от един поглед разбра, че са американски военнопленници. Сугуро се върна в лабораторията и каза на Тода:

— Във Втора хирургия докараха американци. С един камион.

През това време Тода трескаво ровеше в чекмеджето на масата. Съобщението явно не му направи никакво впечатление.

— Какво толкоз странно. Преди пак докараха едни за имунизация от тиф — рече най-после той и като не намери каквото търсеше, ядосано затръшна чекмеджето. — Не мога да си намеря слушалките. Къде, по дяволите, са се дянали. Я ми дай твоите.

— Защо са ти?

— Появи се още един случай за операция. И двамата с асистента Асай ще правим изследванията. Ти какво така? Не бе, не става дума за бабата — и Тода се усмихна хитро.

Сугуро познаваше още от студентските години тази усмивчица на Тода. Тя винаги означаваше, че колегата се кани да му открие нещо особено.

— За кого, мислиш, става дума? — понижи глас Тода.

— Не знам. За кого? — запримигва Сугуро.

— За госпожа Табе, която лежи в отделната стая. Сестрите нали приказват, че била роднина на покойния декан Осуги.

Сугуро, разбира се, познаваше младата красива болна госпожа Табе. Обикновено визитациите започваха винаги от общата стая, след това преглеждаха болните от стаите на втория етаж и накрая посещаваха болните от единичните стаи. При тях думите и действията на Стария съвсем се променяха. Но особено любезен и внимателен той ставаше в стаята на тази госпожа Табе. Сугуро и сестрите знаеха какво бе написал Асай в крайчеца на картоната, окачен на кревата ѝ. „Роднина на г-н декана д-р Осуги.“

От историята на болестта ѝ беше разбрал, че е много млада. В горната част на белия си дроб вдясно имаше каверна колкото зърно от соя и още няколко малки затъмнения. Но при тази жена имаше срастване на плеврата и не можеше да ѝ се вкарва въздух. Тя винаги лежеше по гръб, разпиляла върху снежнобялата възглавница дългата си черна коса. Явно обичаше да чете, защото под големия прозорец на слънчевата ѝ светла стая бяха подредени множество непознати на Сугуро книги.

Когато оголваше гърдите си за преглед, се откриваше прекрасната ѝ кожа. Човек не би могъл да допусне дори, че е болна. Разправяха, че мъжът ѝ бил морски офицер и се биел някъде надалеч. Може би заради това пъпките на закръглените ѝ гърди бяха малки и червени като на момиче. Един път дневно една прислужница и възрастна жена, която изглеждаше да ѝ е майка, ѝ носеха храна от къщи. Госпожицата принадлежеше на друг, съвсем различен от този на болните от общата стая свят.

— Госпожо, вие непременно ще оздравеете — казваше ѝ Стария бодро, като прибираше слушалките си. — Аз ще ви излекувам на всяка цена. Пък и толкова съм задължен на професор Осуги.

Нейният случай беше за операция, която обаче бяха насрочили за есента. Сугуро не можеше да проумее защо изведнаж са решили да променят датата. Пък и на последната визитация, може би защото други мисли занимаваха тогава Стария, той не бе споменал нищо по този въпрос.

— Защо така ненадейно променят датата?

— Ами в това е именно работата. Нали виждаш какъв разсеян е станал напоследък Стария на визитациите. Тази операция именно. —

Тода стана от стола и се загледа навън. Пред входа на Втора хирургия двамата войници ходеха нервно назад-напред с ръце на гърба като някакви животни в клетка. Под тополата прислужникът с ботушите продължаваше да копае.

— Предполагам все пак, че тая операция има връзка с кандидатурата на Стария за деканското място. — Тода се върна на стола си. След това откъсна страничка от един малък стар японо-немски речник, взе щипка тютюн от кутията на масата и си сви цигара. — Стария гледа да оправи тази фрау до април и да набере точки за изборите. Разбираш ли каква е работата. Нали изборите за декан са през април. Болната е роднина на професор Осуги. Засегнат е само единият дроб и то в горната част. Пък и тя е яка. Да оперира този месец е по-добре, вместо да чака до есента. До април ще я изправи на крака. И тогава всички приближени на Осуги професори от Вътрешното ще застанат на страната на Стария. Нашият просто гледа още до април да срине шефа на Втора хирургия Кандо.

Тода натърти на последните думи и изпуфка самодоволно дима от цигарата си. Син на лекар от Кобе, той още от студентството обясняваше на селското момче Сугуро разните оплетени човешки отношения и сложните факултетски интриги. Обичаше, докато обяснява, да се обвива с облаци цигарен дим.

— Лекарят не бива да се размеква и да изпада в сантименталност.

При тези думи на колегата си Сугуро започна да примигва и на лицето му се изписа мъка. Но колкото повече той помрачняваше, толкова повече Тода се развеселяваше.

— Лекарят да не е светец. Ще му се и да се издигне, и професор да стане. За да открие нещо ново, не му стигат само маймуните и кучетата. Така ами. Такъв е светът и ти трябва най-после по-ясно да погледнеш на него.

— Та значи на теб са ти наредили да се занимаваш с изследванията за операцията — Сугуро се отпусна на един стол и затвори очи. Умората, която почувствува в коридора, го налегна с нова сила. — Не знам, нищо не разбирам.

— Какво не разбираш, бе?

— С бабата доцент Шибата ще си прави опит, Стария използва госпожа Табе пък, за да се издигне.

— Много естествено. Какво лошо виждаш в това? Освен това ти какво толкова си се привързал към тая бабичка, а? — Тода развеселен погледна смутилия се Сугуро. — Е, какво лошо виждаш в това?

— Не знам как да го река...

— Не е кой знае каква страшна работа да убиеш болен. Медицината от край време го е правила. И затова се е развивала. Сега от бомбите, да не би да не умират по-малко хора. Но кой се паникьосва вече, че някой си умрял! И твоята баба, вместо да умре при бомбардировка, ще я убият в болницата и от това само полза ще има.

— Каква пък полза — промърмори с пуст глас Сугуро.

— Много ясно каква полза. Ако умре от бомба, в най-добрия случай ще я изхвърлят в Накагава. Но ако я убият при операция, тя става стълб на медицината. В името на спасението на многото болни, на които и двата дроба са разрушени от болестта, ще почине в мир.

— Ти наистина си железен — въздъхна дълбоко Сугуро. — И аз го разбирам това. Разбирам го, ама не мога да свикна.

— Ако не си силен, как ще я караш? — изведнаж Тода се засмя, сякаш спазъм стисна гърлото му. — В туй време как другояче да живее човек!

— Ако имаш друг начин, него бих избрал.

— Не знам. Я по-скоро давай слушалките.

— Май... в торбата ми за въздушна тревога са.

Сугуро излезе от лабораторията. Загледа се през прозореца в прислужника с ботушите. Оня продължаваше да копае в средния двор под напора на вятъра.

— Траншея ли копае?

— Не, тополата ще сече. И така, и така си расте. Защо им е да я секат. Не мога да разбера.

Пред входа на Втора хирургия двамата войници, които обикаляха с ръце на гърба, си бяха отишли. Заминал си беше и камионът, който бе докарал американските военнопленници. Докато се изкачваше по стълбата към покрива на притихналото главно здание, Сугуро чуваше само тракането на собствените си обувки.

Пред погледа му се простираше широкият двор на факултета. В десния край се намираха отделението за заразно болни и аудиториите на Първо вътрешно отделение. Между почернените с катран Патология и факултетската библиотека се бяха опънали редиците на

дървените бараки. Коминът на отделението за дезинфекция бълваше сиви кълба дим. „Трябва да има няколкостотин болни. А колко ли са сестрите и другият персонал?“ — помисли си Сугуро. Имаше чувството, че между отделните сгради се въртяха непонятни за него зъбчати колела. Да се постарее да не мисли. „Безсмислено е да се размислям.“

Този ден морето изглеждаше особено черно. Над Фукуока пак се издигаше жълтеникава пушилка и замърсяваше облаците и бледото зимно слънце в цвят на стар памук. Почувствува, че му е все едно какъв ще е краят на тая война. И вялост обзе цялото му същество.

III.

— 56 еона, 700 ери е възрастта на Будисатва Мироку. За тези, дете от сърце вярват, ще дойде истинското просветление...

— Така е добре. Лежи и не мърдай.

— Добре.

Докато Сугуро я преглеждаше, старата жена лежеше със затворени очи и слушаше песента на Мицу Абе. Мицу не беше от безплатните болни, но по години беше почти колкото старата, а и леглата им бяха едно до друго, та двете често си приказваха тихичко.

— Хорал ли е това?

— Ами. Тая песен я е написал светецът Шинран. — Мицу се обърна и посочи с брадичка бабата. — Тя иска да ѝ прочета книжка за Буда.

— Прочети ѝ.

— Добре.

Мицу извади очилата си, окачи ги на носа си и се намести удобно на леглото. След това взе скъсаната книжка и я доближи до очите си.

— Един ден Буда... отишъл да навести свой болен ученик... Ученикът страдал толкова, че и от нечистотиите си не можел да се отърве... Тогава Буда... Докторе, как се чете това?

— От състрадание. А-а, това било детска книжка.

— Да. Оня от отсрещното легло ми я даде. От състрадание го навестил. — Ти, като беше здрав, грижеше ли се за болните си приятели? — попитал го той. — Знай, че сега се измъчваш сам самичък... защото, когато си бил здрав, за другите... не си се грижил. Сега се измъчва тялото ти... но никога от болка сърцето ти... не ще се излекува.

Бабата лежеше със затворени очи и слушаше напевния тих глас на Мицу. На пода пред кревата ѝ се търкаляше алуминиевото канче за храна с полепнали по него жълтеникави обелки от картофи. Останалите болни в стаята също притихнали слушаха.

— И после се казва, че Буда го излекувал и го направил добър и състрадателен към другите — завърши тържествуващо Мицу.

Доволна от това тълкуване на приятелката си, старата жена заклати по детски глава. Сугуро мушна слушалката в джоба си и се замисли как да съобщи новината на бабата.

— Тя — Мицу се обърна към него и взе да му обяснява, — като разбра, че ще я режат, взе нещо да пада духом. Реши се да я режат, че да може с детето си да се види.

— Има ли дете?

— Има. Син има в армията. Бие се, на война е.

И като рече това, Мицу се изхлузи от кревата, измъкна отдолу плетена кошница и извади от нея едно старателно сгънато знаме. По бялата част на грубия плат жълтееха множество петънца, като капки от дъжд.

— Всички от стаята са написали върху него по нещо. Докторе, заради сина й, напиши и ти.

— А-а.

Сугуро пое знамето и почувствува, че сега съвсем няма сила да каже на старата жена за деня на операцията. Обявили бяха датата на сутрешното съвещание. Следващия петък следобед Стария щеше да оперира госпожа Табе. А седмица след това доцент Шибата щеше да се заеме с бабата. Наредено бе на Сугуро и Тода да асистират и при двете.

Щом обявяха датата на операцията, болният започваше да се вълнува. Започваше може би да си мисли за болката от ножа и да си представя острия звук от чупенето на ребрата. Какво преживяваха другите преди операция Сугуро не се интересуваше, но да подложи на мъчително очакване тази без друго обречена женица, не можеше. Затова не намираше смелост да й съобщи деня.

Той се върна в студената лаборатория, размести епруветките и пинсетите по масата и разгърна върху нея знамето на Мицу. Не му идваше наум какво да напише. По евтиния плат се точеха написаните от болните в общата стая редове. Когато това знаме стигне при сина й Йошикийо, бабата може би няма да е сред живите. Тази мисъл изплува ясно в съзнанието му. Той, който никога не пушеше, грабна една от цигарите на Тода и я запали. Дълго размисли и накрая съвсем без желание написа баналната фраза „Пълна победа.“

Думите на Тода излязоха верни и предварителните изследвания за операцията на госпожа Табе наистина се извършваха с особена прецизност и внимание. Тода изпълняваше задълженията си, но особено се стараеше асистентът Асай, защото успехът на операцията бе пряко свързан с по-нататъшната му кариера в Първа хирургия. Сега той беше сам, но след година-две от армията щяха да се върнат в лабораториите мобилизираните му колеги. А от това той най-много се боеше. Затова се стараеше, докато е време, на всяка цена да спечели личното доверие на Стария. Пък и преподавателското място, към което с цялата си душа се стремеше, зависеше единствено от особеното разположение на професора.

А доцент Шибата — това пак според тълкуванията на Тода — завиждаше на издигането на Стария. Защото той не бе негово протеже, а ученик на бившия завеждащ Първа хирургия, професор Какишита.

По правило визитациите на професора бяха два пъти седмично. Но седмицата преди операцията Стария почти всеки ден преглеждаше госпожа Табе.

— През есента ще можем да ви изпишем — говореше ѝ той, като разглеждаше срещу светлината на прозореца рентгеновите снимки, които Асай му подаваше. — След това около половин година ще е добре да полегите някъде на чист въздух в провинцията. До Нова година ще сте напълно здрава.

Изпълнен може би с желание да спечели изборите през април, напоследък Стария възвърна самочувствието си и обичайната си осанка. С ръце в джобовете на снежнобялата си престилка и с неизменната цигара в уста, той с широка крачка вървеше по коридора пред групата лекари. Поприведената му фигура и дълбоко съсредоточеното му лице се отъждествяваха в съзнанието на селското момче Сугуро с понятието „професор“. И повлякъл войнишките си ботуши, най-отзад в групата след Тода и старшата сестра Оба, Сугуро пак се преизпълваше от уважение и странно влечение към Стария.

— Господин докторе, толкова се притеснявам за операцията на дъщеря си. Дали ще мине всичко сполучливо? — питаше тревожно майката на госпожа Табе. Последните няколко дни тази изискана, облечена в черни шалвари жена, почти не напускаше стаята на дъщеря си. Приседнала в леглото си, госпожа Табе мачкаше с ръка якичката на нощницата си, оправяше падналата на лицето си коса и се усмихваше.

— Не се тревожете — успокояваше я Стария. — Операцията ще свърши, докато под въздействие на упойката дъщеря ви спи. След това най-много една нощ ще чувствава болки. И ще изпитва жажда, може би. Два-три дена търпение и всичко ще се забрави.

— А голям ли е рискът?... — питаше майката и свиваше вежди.

Тогава асистентът Асай се усмихваше и на свой ред я успокояваше със сладникавия си женски гласец:

— Госпожо, нима се съмнявате в ръката на професор Хашимото и в усилията, които сме готови да положим ние, неговите асистенти.

И наистина място за безпокойство нямаше. Физическото състояние на госпожа Табе беше превъзходно, сърцето ѝ младо и здраво, кръвта ѝ силна. Пък и мястото на заболяването бе съвсем удобно за оперативна намеса. Дори Сугуро, който само веднаж бе асистирал при подобна операция, мислеше, че и сам да оперира, щеше да има успех.

Когато Стария, опрял слушалка до красивите закръглени гърди на госпожа Табе, я преслушваше, Сугуро изпитваше необяснима завист. Дали това беше завист към мъжа на тази красива жена, или завиждаше на това невъзможно за него щастие, или просто го беше яд, но оправдан гняв заради болните от мрачната обща стая изпълваше сърцето му. Каквото и да беше това чувство, Сугуро не можеше да си го обясни.

Беше четвъртък вечер. Вечерта преди операция сестрите имаха задължението да измият тялото на болния със спирт и да го избърснат. Сугуро заедно с Тода и старшата сестра Оба останаха до късно в лабораторията, за да приготвят необходимите за операцията рентгенови снимки.

Когато си тръгна, навън беше вече съвсем тъмно. Квартирата му се намираше на около десетина минути път от болницата. В далечината забуча приближаваща кола. Когато тя мина покрай него, Сугуро зърна, залепено на прозореца, лицето на професор Кандо. То бе слабо осветено от светлините на таблото. До Кандо на седалката се бе настанил пълничък офицер с навирена брадичка и положени върху дръжката на сабята ръце. Този път лицето на Кандо се стори на Сугуро някак необичайно. Върху него лежеше сянката на самотата.

„Стария положително ще спечели“ — помисли си Сугуро. Следващия ден щеше да бъде решаващ за изхода на мълчаливата борба

между двамата професори. Сугуро не изпитваше интерес към тази борба, но в този момент почувствува странно за самия себе си оживление.

Беше петък, 10 часа сутринта. Асистентът Асай, Тода и Сугуро чакаха пред операционната да докарат болната. Готови за операцията, те бяха сложили белите си одежди върху гумените престилки, а на краката си носеха сандали.

Денят беше мрачен. Операционната се намираше в самия край на коридора на втория етаж и тук не притичваха сестри, нито се мяркаха приходящи пациенти. Коридорът се опъваше дълъг и пуст и подът му излъчваше мъжделив блясък.

След малко от единия му край се разнесе леко скърцане. Бавно приближаваше количката с госпожа Табе, тикана от майка ѝ и една сестра. Болната лежеше по гръб и от упойката, която ѝ бяха поставили още в стаята, или може би от обзелия я страх, лицето ѝ бе останало без капчица кръв, а косата ѝ висеше разпиляна.

— Дръж се, детето ми — викаше майката, като започна да потичва след ускорилата ход количка.

— Мамо, ти остани тук. Нали скоро и сестра ми ще дойде. Операцията бързо ще мине — прошепна едва чуто госпожа Табе. Очите ѝ бяха широко отворени и тя приличаше на уплашена птичка.

— Лекарите — продължаваше да вика майката, — лекарите ще се погрижат за всичко. Ти само се дръж.

Старшата сестра Оба завързваше вече връзките на престилката на гърба на Стария. Той стоеше готов с измити със спирт ръце. След това Оба се вдигна на пръсти ѝ му сложи шапката, наподобяваща фес. В този момент сестрата приличаше на майка, която нежно се грижи за станалия по-висок от нея син. Друга сестра протегна металната кутия с ръкавиците — едните от плат, другите гумени. И Стария след миг се превърна в бяла безизразна и тромава кукла.

По време на операция бе необходимо да се поддържа постоянна температура от около 20 градуса и операционната беше вече добре отоплена. Водата, с която трябваше да се измива прахът и кръвта, бе пусната да се стича по пода и тихото ѝ шуртене изпълваше цялото помещение. Огромната лампа на тавана се отразяваше върху мокрия

под и озаряваше помещението с платинените си пламъци. Сред това сияние фигурите на асистента и на сестрите се движеха плавно като водорасли. Тода съсредоточен проверяваше инструмента, с който щяха да отрежат лопатката на болната.

Двете сестри внимателно вдигнаха от количката госпожа Табе и я положиха върху операционната маса. Отстрани на стъклена масичка Стария с веща ръка редеше върху никеловия поднос инструментите. Скалпелът за отделяне на плеврата, триончето за рязане на ребрата, пинсетите. Два от инструментите се чукнаха и от острия им звън госпожа Табе трепна с цялото си тяло, но отново потъна в тежък сън.

— Няма да изпитате болки, госпожо — рече сладникаво Асай. — Упойката е много силна.

— Вече всичко готово ли е? — тихо попита Стария, но гласът му отекна в операционната.

— Да.

— Апаратът за кръвно, иригаторът, всичко е готово — отвърна асистентът.

— Тогава да започваме.

Всички се обърнаха към болната и Стария и сведоха глави. Залата потъна в тържествена тишина. Само старшата сестра Оба обтриваше белия гръб на госпожа Табе с памук, натопен в йод.

— Скалпел!

Скритата в ръкавица ръка на Стария стисна здраво електрическия скалпел. Професорът се поприведе напред. Сугуро чу изжужаването. Електрическият скалпел за миг бе разрязал мускула и от изгарянето плътта изпраця. В миг блесна ивицата мастен слой, след това той изчезна, облян в кръв. Асистентът бързо спираше бликналата от прерязаните кръвоносни съдове кръв с кохер, след него Сугуро завързваше всеки един поотделно с копринен конец.

— Скалпел за плеврата! — извика Стария. — Преливате ли кръв?

Иглата на иригатора бе забита в белия крак на госпожа Табе. Сугуро провери гумената тръбичка, по която в тялото на болната постъпваше смес от гликоза, адреналин, витамини и течност за стимулиране дейността на сърцето. След това отговори:

— Да, всичко е нормално.

— Кръвното налягане?

— Изменения няма — отговори сестрата.

Мина доста време.

Изведнаж госпожа Табе започна да стене. Упойката беше много силна, но изглежда, че съзнанието ѝ наполовина се бе върнало.

— Тежко ми е. Задушавам се, мамо!

По челото на Стария започна да избива пот. Старшата сестра Оба се вдигна на пръсти и направи опит да го избърши.

— Задушавам се. Мамо, не мога да дишам!

— Плеврата е отделена. Триона за ребрата!

Озъбиха се белите ребра на болната. Стария твърдо стисна триончето.

— М-м — изстена изпод маската Стария. Той бе напрегнал всичките си сили. Преряза щръкналите като рога на елен четвърти ребра. Чу се изхрущяване. След това те издрънчаха с тъп звук върху металната тавичка. От вътрешното налягане на дробовете тънката мрежа от плът, която покриваше гърдите, се изду като червен балон. В притихналата зала се чуваше само пъшкането на Стария, хрущенето на ребрата и тъпия звук при тяхното съприкосновение със съда:

— Преливането?

— Нормално.

— Пулсът? Кръвното налягане?

— Всичко е наред.

— Пристъпвам към първите ребра — промърмори професорът.

При подобен род операция това бе най-критичният момент.

Изведнъж на Сугуро му направи впечатление, че кръвта на госпожа Табе започва да потъмнява. В миг го обзе лошо предчувствие. Но Стария продължаваше мълчаливо да изрязва мускула около реброто. Мълчеше и сестрата, която следеше кръвното. Мълчеше и Асай.

— Скалпел за резекция — извика Стария. Тялото му едва видимо се разтрепери. — Иригаторът в ред ли е?

Той изглежда беше забелязал. Потъмняването на кръвта говореше, че с болния става нещо нередно. Може би кръвоизливът беше станал прекалено силен. Сугуро забеляза, че от потта лицето на професора блестеше като покрито с восък.

— Някакви изменения?

— Кръвното... — изведнъж извика с разтреперан глас сестрата.

— Бързо апарата с кислород... — истерично изкрещя асистентът Асай. — По-бързо.

— Потта отива в очите ми... потта в очите ми — Стария направо залиташе. С разтреперана ръка старшата сестра Оба избърса челото му с марля.

— Дайте по-скоро марля!

Попиваха кръвта с марлите, но кръвоизливът не спираше. Ръцете на Стария се движеха светкавично.

— Марли!... Марли!... Кръвното?

— Пада.

Тогавя Стария обърна изкривеното си от болка лице към мястото, където стоеше Сугуро. Приличаше на дете, което всеки миг се готви да заплаче.

— Кръвното?

— Невъзможно — отговори асистентът Асай. Той беше вече свалил маската си и бе я захвърлил на пода.

— Болната свърши... — без капчица сила в гласа си пророни сестрата, която мереше пулса. И пусна от своята ръка ръката на госпожа Табе. Върху операционната маса мъртвото тяло лежеше разкъсано като нар. Омазаната с кръв ръка, на която допреди миг сестрата мереше пулса, се стовари тежко на ръба на масата. Стария стърчеше отстрани, потънал дълбоко в мислите си. Всички мълчаха. И само тихото шуртене на стичащата се по пода вода нарушаваше тишината на залата.

Огромната лампа се отразяваше в мокрия под и пълнеше помещението с отблясъци.

— Професоре — промърмори Асай. — Професоре.

Стария вдигна очи към него, но лицето му беше безизразно.

— Трябва да довършим всичко.

— Да довършим?... Така ли?... Да, май така трябва.

— Какво да правим? Все едно, дайте да я зашием.

Очите на госпожа Табе бяха хлътнали и широко отворени, устата ѝ зееше като на идиот, а от нея висеше червения език. Втрещеният ѝ

поглед се бе забил в наобиколилите масата лекари и сестри. Широко отворените очи на мъртвата жена бяха доказателство за преживените по време на операцията страдания. Коремът и целите ѝ ръце, пък и лицето ѝ бяха омазани с кръв.

С омекнали колене Сугуро се отпусна на пода. Главата му кънтеше. Имаше чувството, че вътре в нея тенекиена кутия се удря о стъкло и се разнася непрестанно дрънчене. Започна да му се гади. Той разтърка ожесточено очи и изтри потта от челото си.

Асистентът Асай зае мястото на Стария и започна да зашива разпраното като дюшек тяло. След него сестрите отмиваха кръвта със спирт.

— Ще я обинтовам — високо извика Асай. — Цялата ще я обинтовам.

Професорът се бе отпуснал на един стол, втрещен в една точка на пода. Той явно не чуваше нито гласа на асистента, нито останалите шумове в залата.

— Тялото да се пренесе в стаята. За изхода на операцията нито дума на близките ѝ! — извика с дрезгав глас Асай и огледа останалите. А те стояха, опрели се на стената, вцепенени от страх. — Щом я пренесете в стаята, да ѝ се бие Рингер. И изобщо всичко, което се прави обикновено след операция, да ѝ бъде направено. Болната не е умряла. Тя ще умре утре сутринта. Ясно ли е?

Гласът на асистента бе съвсем променен. И следа не бе останало от оня сладникав женски гласец, който звънтеше в болничните стаи и в лабораторията. Очилата му без рамки постоянно се смъкваха от носа му, лъснал от пот.

Пренесоха тялото върху количката и го загърнаха с бял чаршаф. Една млада сестра, залитайки, я подкара с огромни усилия. Видимо всичките ѝ сили я бяха напълно напуснали.

В коридора към количката, пребледнели, се спуснаха майката и сестрата на госпожа Табе.

— Операцията завърши успешно — каза им Асай, като полагаше усилия да изглежда напълно спокоен. Гласът му прозвуча дрезгаво, а усмивката му бе съвсем измъчена. Старшата сестра Оба препречи пътя на двете жени към количката, като се мъчеше да ги издърпа понастрана.

— Но тази вечер е критична за болната. Предвид състоянието ѝ, за ден-два свиждането се забранява.

— Това и за нас ли се отнася? — с упрек в гласа извика сестрата на госпожа Табе.

— За съжаление, да — отвърна Асай. — До утре сутринта двамата със старшата сестра ще бъдем непрекъснато до нея, затова ви моля да не се притеснявате.

Вратата на стаята стоеше полуотворена. Притича младата сестра, която допреди малко бе измервала кръвното на болната. Лицето ѝ се беше изкривило и тя едва се сдържаше да не избухне в плач. Тя изглежда не можеше да проумее как да изиграе ролята, която асистентът ѝ бе отредил. Досами вратата старшата сестра Оба пое кутията със спринцовките. Единствено нейното лице оставаше безизразно като маска в Но^[1]. В такива моменти, осланяйки се на големия си опит, тя единствено не губеше присъствие на духа и знаеше как и какво да върши. Асистентът Асай вече чакаше в стаята.

В коридора Сугуро опря лицето до стъклото на прозореца и потъна в мисли. Асистентът му бе наредил да стои на това място и да внимава нещо да не се разбере. Чуваше зад ъгъла Тода как се опитва да възпре близките на госпожа Табе, които на всяка цена искаха да проникнат до стаята ѝ.

— Ама, много ви молим...

— Съжалявам, госпожо — отвръщаше само Тода.

— Е, как мина? — чу глас до себе си Сугуро и вдигна очи. С ръце в джобовете на престилката, доцент Шибата го гледаше право в лицето. — Успешна ли беше операцията?

Сугуро поклати отрицателно глава и за миг отпуснатите месести страни на доцента се разтегнаха бавно в тънка усмивка.

— А-а, умря, значи. Е, какво да се прави. Кога точно?

— На първите ребра — задъхан отвърна Сугуро.

— Така значи. Стария вече остарява и започва да не го бива.

Все пак доцентът влезе в стаята, кимна на припряно обърналия се към него Асай, и извади от крака на мъртвата иглата на системата.

В главата на Сугуро някакъв скрит часовник отбиваше равномерно удар след удар. „Какво е всъщност всичко това, какво е

всъщност всичко това, какво, какво, какво.“

След малко се приближи Тода, извади мълчаливо целулоидна табакера със саморъчно свити цигари и я протегна на Сугуро. Но Сугуро вяло махна с ръка и отказа.

— Каква комедия само — кимна Тода с глава към стаята и вдигна цигарата към устата си. Ръката му трепереше. — Наистина каква комедия.

— Комедия?

— Ами да. Само как го измисли Асай. Ако болната умре по време на операцията, цялата отговорност пада върху Стария. Но ако умре след това, хирургът е непричастен. Това за оправдание в хода на изборната борба.

Сугуро обърна гръб на Тода и закрачи по коридора.

— Моля ви, кажете ни как е — спуснаха се към него близките на мъртвата.

Коридорът тънеше в синкав полумрак. Без да отговори, Сугуро заслиза по стълбата.

В притъмняващия двор покрай него прелетя на велосипед една сестра.

— Ей, Саката — извика я от един прозорец нейна приятелка.

От комина на дезинфекционното се виеха бавно към небето млечни облаци дим. Под тополата възрастният прислужник продължаваше да копае. И като видя колко обикновена, като всяка друга вечер бе вечерната сцена пред очите му, Сугуро почувствува, че го напушва смях. Но какво беше толкова смешно, той сам не проумяваше.

[1] Класически японски театър, където актьорите играят с маски.
— Б.пр. ↑

IV.

Свидетелите мълчаха за неуспеха на операцията, но мълвата проникваше в аудиториите и в отделенията. Било то в стаята на сестрите, или в някои от лабораториите, съберяха ли се двама-трима души, разговорът непременно се завъртваше около това.

Независимо че семейството на госпожа Табе бе свързано по роднинска линия с професор Осуги, открит протест от тяхна страна не постъпи, но възпитаниците на покойния декан, професорите от Вътрешното отделение недоволствуваха явно срещу Първа хирургия, която, противно на мнението им, бе избързала с операцията. При всички случаи вече нямаше никакви шансове за издигане кандидатурата на Стария в изборите за декан.

На Сугуро всичко това му бе напълно безразлично. Усещаше душата си пуста, а тялото натежало и отпуснато. Не изпитваше вече никакъв ентузиазъм или интерес нито към работата, нито към болните, нито пък към болницата изобщо.

На третия ден след смъртта на госпожа Табе доцент Шибата, сякаш случайно спомнил си, обяви, че предлага операцията на бабата да бъде отложена с два-три месеца.

— Още един смъртен случай и авторитетът на отделението ни ще бъде напълно съсипан — рече той и месестото му лице се разтегна в усмивка. Думите на доцента едва достигнаха до съзнанието на Сугуро. Той нито се зарадва особено, нито пък изпита желание по-скоро да извести старата жена.

Наблюдаваше как в огрения от бледото зимно слънце двор прислужникът продължава да размахва лопатата си и си мислеше докога ли ще копае оня. Пресмятайки, той установи, че вече две седмици старият човек ровеше все на едно и също място. Имаше вид сякаш скрито мъсти на онези, дето му бяха наредили да отсече тополата, или изобщо на целия този свят, та копаеше и зариваше, зариваше и копаеше до безкрайност.

Понякога Сугуро се питаше какво да прави по-нататък. „Това ли значи да си лекар? Това ли е медицината.“ Но при подобни мисли го

обземаше вялост, пък и нищо не можеше да измисли. Сега, когато всеки момент очакваше да го мобилизират, вече изпитваше пълно безразличие към всичко.

Понякога обаче чувството за пустота внезапно се сменяше с яростен гняв. Старата жена той удари именно в такъв момент.

Един ден по време на преглед тайно от останалите болни остави до възглавницата на бабата бучка гликоза. Видя, че с крайчеца на окото си Мицу Абе го забеляза, но той даде вид, че нищо не се е случило. Не беше за пръв път да оставя по някоя и друга бучка на женицата. На следващия ден Сугуро случайно се отби в общата стая. Старата жена бе закрила лице с тъничките си ръце и спеше. А подарената от него жълтеникава бучка гликоза се въргаляше непокътната на пода. „Съвсем се е разглезила. Мисли си, че стига да ме помоли, винаги съм готов да ѝ дам.“ Сугуро знаеше, че за бабата гликозата беше скъпоценност, която тя можеше да размени срещу нещо за ядене от някой друг болен. И затова силно се раздразни.

Същия ден следобед извикаха в лабораторията всички болни от общата стая, за да им направят кръвна картина. Мицу Абе се появи, но бабата я нямаше.

— Защо я няма? — попита Сугуро.

— Ами, тя рече, че нещо не ѝ е добре.

Сугуро нахлу в опустялата обща стая. Бабата седеше отпуснато върху разбърканите завивки на леглото си. Беше с гръб към вратата и хванала с две ръце парчето гликоза, гризеше като мишка. При вида на приведения ѝ гръб и жълтеникавите ѝ редки разбъркани косици Сугуро изпита неудържимо отвращение.

— Защо не дойде?

Старата жена притисна с ръце устата си и само измуча.

— Нали беше казано всички да дойдат?

Извън себе си от ярост, Сугуро дръпна грубо ръцете ѝ и тя падна на мръсния юрган. Тогава той стовари дланта си върху ужасеното лице на бабичката.

Напоследък Стария рядко се появяваше. Вместо него два пъти седмично с визитациите се захвана доцент Шибата. В бившата стая на

госпожа Табе дюшекът бе смъкнат от леглото на земята. По пода се въргалия няколко парчета от вестник с мръсни следи от обувки по тях.

Може би защото след неуспеха на операцията Стария никакъв не се мяркаше, в стаята на сестрите и в болничните помещения настъпи пален хаос. Разбитият прозорец и коридорът бяха потънали в прах. Санитарките изобщо не си гледаха работата, а болните бяха престанали да се съобразяват с реда и не спазваха часа за почивка.

— Цяла Япония и Първа хирургия са се обърнали надолу с главата — говореше насмешливо Тода и подскачаше от крак на крак, за да се стопли в ледената лаборатория. — Да става каквото ще. А ти побързо ставай практикант в армията и се спасявай от това проклето място.

— Да става каквото ще ли? — запримигва Сугуро. — На мен лично вече ми е все едно. Ами ти защо не си уреждаш да постъпиш в армията.

Системата беше такава, че ако медиците — аспиранти постъпеха по собствено желание в армията, след кратка служба ставаха военни лекари-практиканти.

— Кой? Аз ли? — Тода се подсмя с обичайната за него ехидност.

— Или искат да те вземат като прост войник?

— Ще мисля, като му дойде времето. Войнишка смърт напълно ме задоволява.

— Защо?

— Да не би да не е все едно. Дошло е време, когато всички мрат.

Наскоро след това Сугуро отново бе свидетел, как пред входа на Втора хирургия докараха с камион американски военнопленници. Пазеха ги пак две войничета с пистолети на коланите. Американците, стиснали по картоф във всяка ръка, тъкмо се качваха обратно в камиона, когато Сугуро мина покрай тях. Работните дрехи, в които ги бяха навлекли, висяха като торби върху високите им с прекалено дълги крайници фигури.

За разлика отпреди, този път той не изпита никакъв интерес или любопитство. Сред пленниците имаше и мъже на средна възраст с дълги кафеникави бради, имаше и съвсем млади момчета. Видът им не събуди нито състрадание, нито пък омраза. Отмина ги с пълно

безразличие, както обикновено се разминава човек с хората на улицата, без в съзнанието му да остане нечие лице. Какво особено имаше в това, че те бяха военнопленници, а той не беше такъв. Самата мисъл за това го уморяваше.

Седмица след случката с американските военнопленници един ден точно по обяд над Фукуока се разрази дълга и страшна бомбардировка, първата след относителен период на затишие. Този път вражеските самолети бяха повече от всякога. В болницата всички се скриха в мазето. Онези от болните, които можеха сами да се движат, слязоха самостоятелно, по-тежките случаи пренесоха на носилки. Факултетът бе на около осем километра извън града, но от тежкия тътен прозорците дрънчаха. Чуваше се ясно и тракането на зенитните оръдия. Ревът на бомбардировачите Б-29 кънтеше в сивото небе чак до мръкване.

Привечер самолетите се загубиха най-после на юг към морето, натам, откъдето се бяха появили. От покрива на болницата се виждаше пушекът, който се издигаше от четирите краища на града. Гореше и универмагът. На моменти пушекът изтъняваше и тогава се виждаха лумналите пламъци на пожарите.

Подмамени, може би, от пушека, от хоризонта на изток допълзяха огромни черни облаци. Заваля студен дъжд, примесен с пепел. Той продължи през цялата нощ. Същата вечер на всички в болницата раздадоха по пет мънички твърди хлебчета като специален порцион от армията. Сугуро беше нощен дежурен, затова остана да прекара нощта в лабораторията. Без да си свали ботушите, той загърна краката си с одеяло, захлупи се на масата и заспа.

Беше още тъмно, когато сестрата го събуди. Умряла бе старицата. Той бързо изтича в общата стая. До леглото на мъртвата гореше свещичка, пред която бе свела глава Мицу. Останалите болни от стаята или не бяха разбрали, или им беше безразлично. Всички лежеха сврели глави под завивките.

Сугуро запали лампата. Бабата лежеше бездиханна, обърната на една страна. От отворената ѝ уста се стичаше слюнка. В лявата си ръка стискаше нещо. Като разтвори с усилие пръстите ѝ, от нея изпадна малко кораво парченце хляб. От онзи, който бяха раздали на болните предната вечер. То се търкулна на пода. Сугуро си спомни как с цялата си длан бе ударил тази злощастна женица, когато я завари да гризе

сама в опразнената стая бучката гликоза. Цялото му същество се разтърси от мъка.

— Дали знамето е стигнало до момчето й — тихичко пророни Мицу.

Още тогава, когато написа на знамето „Пълна победа“, Сугуро предчувствуваше смъртта на старата жена. Но не допусна, че тя ще угасне така от само себе си, а не на операционната маса. Преживеният през бомбардировката страх и студеният дъжд през нощта я бяха довършили.

Дъждът продължи и на другия ден. Сугуро, изглежда, беше простинал, защото главата силно го болеше. Трупата на бабата положиха в ковчег. Сковал го бе набързо прислужникът, който копаеше на двора. После той и още един носач го отнесоха нанякъде. Сугуро бе залепил лице на стъклото на прозореца и ги наблюдаваше, как го носят през двора в дъжда.

— Къде ли ще я заровят?

— Откъде да знам. С това и твоите илюзии свършват. Защото да си привързан, значи да храниш илюзии — рече зад гърба му Тода. — Привързаността е празна илюзия, да знаеш.

Сугуро се замисли какво го свързваше толкова дълго време със старата женица. И му се стори, че най-после е разбрал. В това време, когато всички мрат, както казваше Тода, той се бе мъчил да изтръгне от смъртта една душа, неговата първа болна. А сега я отнасяха в мокрия дървен ковчег. „Отсега нататък да става каквото ще и с тая война, и с Япония, и с мен, и с всичко на света“ — помисли Сугуро.

V.

През оная нощ, когато бабата издъхна, Сугуро бе спал в лабораторията. Вероятно там се беше простудил. Чувствуваше, че има температура и усещаше огромна слабост. Работеше до Тода на масата в лабораторията и главата му се пръскаше от болки, и му се гадеше.

— Май те е прихванала туберкулозата на бабичката, а? Я се виж какъв си пребледнял — рече му Тода.

Сугуро се погледна в огледалото. Наистина лицето му беше бледо и подпухнало, а погледът му мътен. Малко по-късно една сестра надникна и каза:

— Доктор Шибата ви вика и двамата в кабинета си.

Сугуро си спомни, че това бе същото момиче, което по време на операцията проверяваше кръвното на госпожа Табе.

— Какво, вика ли ни? Сега, веднага?

— Да, нареди веднага да отидете.

— Мен такава глава ме боли.

Но Сугуро с усилие превъзмогна слабостта в тялото си и тръгна с Тода. Когато влязоха във втора лаборатория, освен доцента и Асай там завариха пълничък с червендалесто едро лице военен лекар. Той изгледа двамата аспиранти, стана, сбогува се набързо и излезе от стаята.

В мангала със синкав пламък тлееха сребристи въгленчета. На масата лежах торбички с тютюн и чаши с медицинско вино.

— Сядайте, ей там. Оня си забрави тютюна.

Доцентът размахваше равномерно крака и въртящият се стол под него поскърцваше.

— Тода, Сугуро, запалете, де. От тютюна на военния.

Асистентът Асай стана от стола си, отиде до прозореца и се загледа навън. И Тода и Сугуро разбраха, че двамата се канят да им кажат нещо, но се чудеха още откъде да подхванат.

По месестото лице на Шибата се разля усмивка и той се обърна към Тода.

— Колега Тода, тема на работата ти беше „Индукционно лечение на каверни“, нали? И как, върви ли? В такова време е толкоз тежко да се занимава човек с научна работа. Освен труда на Моналди, едва ли нещо ново си намерил.

Тода не отговори, а се протегна към масата и си взе от тютюна. Сви цигара и я запали. Разнесе се специфична миризма. От нея или от миризмата на горящите въглени на Сугуро просто му призля и почувствува пристъпи на гадене.

— Колега Сугуро, аз май загубих.

— А? — Сугуро едва намери сила да се обади. Тресеше го и главоболието му бе станало нетърпимо. — Какво загубихте?

— Ами оная от общата стая взе, че умря, преди да съм успял да я оперирам. А се бях накарал да опитам един нов способ.

— И сега се чувствувате сякаш ви се е изплъзнал дивеч, нали? — иронично попита Тода.

— Не, по-скоро нещо като нещастна любов. А, доценте? — обади се от прозореца Асай със сладникавия си женски глас.

Сугуро едва понасяше миризмата на въглищата в мангала и с огромни усилия се сдържаше да не повърне. „Ох, да казват най-последно, каквото имат да казват!“ — съвсем отмалял мислеше той.

Но доцентът бе свел поглед и въртеше върху дланта си една чаша.

— Абе все едно Стария... може и утре дори да ви извика на разговор, та... Всъщност... — започна най-последно той. — Тук дълго обсъждахме ще се съгласите ли и вие двамата да вземете участие, или... — доцентът спря и отново започна да върти чашката върху дланта си.

Сугуро изтри с ръка лепкавата пот от челото си. Въглищата в мангала се разгоряха и в стаята се размириха на развалена риба.

— Всъщност става дума за нещо изключително. Като лекари... с една дума, в тоя смисъл, шанс, за който може само да се мечтае. — Доцентът въртеше чашата върху дланта си, а столът под него скърцаше равномерно. — Вие се досещате естествено, че след въпросната операция Стария загуби преднина пред професор Кандо от Втора хирургия. Сега не би било зле да си подадем с тях ръце и да действуваме дружно с военните от Западния военен окръг... Затова няма защо напразно да отказваме дружелюбното им предложение и да

обиждаме чувствата им... Разбира се, ако не желаете, то си е ваша работа. От Втора хирургия ще вземат участие заедно с професор Кандо петима, от наша страна Стария, ние с асистента Асай и вие двамата също, ставаме пет души.

— Някаква операция ли имате предвид? — попита Тода.

— Аз не ща да оказвам давление върху вас. Просто, ако не желаете да участвувате, трябва да запазите тайна. На всяка цена. Иначе става опасно.

— Ама за какво става дума?

— За вивисекция на живи американски военнопленници.

В мрака на нощта Сугуро отвори очи. В далечината бучеше морето. Вълните с грохот се разбиваха върху брега и отново с глух тътен отстъпваха назад.

„Защо ли ме въвлякоха в тая история с военнопленниците“ — събуден напълно, започна да мисли. Всъщност никой не го беше въвлякъл. Наистина, ако тогава в стаята на доцент Шибата пожелаеше да откаже, можеше да го направи. Но той мълчаливо се бе съгласил, защото се бе повлякъл по Тода, може би. Или защото така силно го болеше този ден главата и му се гадеше неудържимо. Въглицата тлееха в мангала, а от цигарата на Тода се разнасяше ужасна миризма.

— Колега Сугуро, какво решаваш? — Асай бе тикнал глава до сами лицето му и очилцата му без рамки проблясваха. — Имаш пълната свобода сам да решаваш. Наистина.

След това в стаята се бе върнал пълният военен лекар и бе рекъл с усмивка.

— Тия дяволи най-невъзмутимо са убивали с бомбите си. Западният военен окръг ги е осъдил на смърт. Безразлично е всъщност къде ще бъдат убити. Даже този вариант е къде-къде по-добър за тях. Ще ги упоите с етер и тъй ще си умрат, без да разберат дори.

„Все едно — мислеше си Сугуро. — Приех, може би, защото въглените тлееха. Или цигарата на Тода беше виновна. Това или онова, все едно. Няма какво да мисля толкова сега. Трябва да се опитам да заспя. И да мисля, нищо няма да излезе. Не мога сам оправи този свят.“

Потъваше в сън, но отново скачаше. Отваряше очи и пак се унасяше, сънуваше се залюлян върху вълните на черното море като малка безпомощна тресчица.

От този ден Тода и Сугуро отбягваха да се погледнат в очите. Насочеше ли се разговорът им към опасната тема, един от двамата веднага го променяше. Не бяха споделяли взаимно защо са приели всеки за себе си предложението на доцента. В лабораторията само рядко разменяха по някоя и друга тема и всеки мълчаливо се захващаше за работата си.

В деня преди операцията асистентът Асай тайно им раздаде документите с описанието на опитите. Предвиждаше се да бъдат използвани трима пленници и вивисекцията да се ръководи от Първа хирургия.

Целта на опитите бе следната:

1. В кръвта на първия пленник да се вкара физиологичен солен разтвор. Да се провери какво е допустимото количество до настъпване на смъртта.

2. Да се установи максималното количество въздух, инжектиран във вените на втория пленник, до пълното му умъртвяване.

3. Да се установи в каква степен могат да бъдат изрязани белите дробове на третия пленник до настъпване на смъртта.

Хирурзи: професор Хашимото, доцент Шибата.

Първи асистент: Хироши Асай.

Втори асистент: Цуйоши Тода.

Трети асистент: Джиро Сугуро.

Опитът с първия пленник бе особено важен за военновременната медицина. В кръвта на ранени бе преливан подобен разтвор в състав 85 грама готварска сол на 100 грама дестилирана вода. Считаха се, че в човешкото тяло могат да бъдат прелени два-три литра, но точното количество не бе установено.

И при втория случай неизвестните бяха твърде много. Резултатите от опити със зайци показваха, че при вкарване само на 5 куб.см. въздух в кръвоносните съдове настъпва незабавно смърт. Но неизвестно бе какво е допустимото количество при човека.

Третият опит бе от особено значение за белодробната хирургия. Професор Секитучи от университета Тохоку и професор Осава от Осакия имперски университет бяха открили особено надежден метод

за изрязване на белите дробове. Оставаше да се разреши проблемът за степента, до която бронхиалните тръби могат да се изрежат без опасност за живота на болния.

Сугуро внимателно прегледа проектите за опитите. Дойде му наум, че идеята за първите два случая бе не на Стария, а на доцент Шибата. И в съзнанието му бавно изплува отпуснатото месесто лице на доцента.

Беше в навечерието на първия опит. В лабораторията Сугуро без особена нужда подреди чекмеджето и се зае да разтребва масата. Тода пушеше и втречено го наблюдаваше.

— Аз вече ще взема да си тръгвам — наруши мълчанието Сугуро.

— Така ли — с пуст глас отвърна Тода.

— Довиждане.

— Я чакай малко... — извика му Тода.

Сугуро вече бе хванал дръжката на вратата.

— Кво?

— Седни за момент.

Сугуро се върна и седна, но не проумяваше какво да каже. Каквото и да кажеше, щеше да е лъжа, и безспорно Тода щеше да му се присмее.

— Цигара? — Тода отвори целулоидната табакера и му предложи една от своите саморъчно свити цигари. Сугуро взе една, запали я и без да пророни дума, се втренчи в горящия ѝ край.

— И ти си един идиот — избърбори Тода.

— А?

— Още имаш шанс да се откажеш, ако искаш.

— М-м.

— Не се ли отказваш?

— М-м.

— Дали има бог?

— Бог?

— Абе, странен разговор, няма що. Човек не може да се отърве от туй, дето му е писано. Съдба ли се вика, как ли? От нея може да те избави само онзи, дето го наричат бог.

— Не знам. Не разбирам — тихо отвърна Сугуро и остави загасналата цигара на масата. — Вече ми е все едно има ли бог, няма

ли бог.

— Може и така да е. Тя май оная бабичка ти беше нещо като господ, а?

— Може би.

Сугуро стана, взе торбата за въздушна тревога и излезе в коридора. Този път Тода не го спря.

ГЛАВА ВТОРА ПОДСЪДИМИТЕ

I.

МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА

Поради семейни обстоятелства училището за медицински сестри във Фукуока завърших едва на двадесет и пет години и веднага постъпих на работа в университетската болница. Същата година през лятото се запознах и с Уеда, който лежеше от операция на апендикса. Ще ми се да забравя всичко свързано с Уеда, пък и с изключение само на едно нещо, нашият съвместен брачен живот няма никакво отношение към писмените ми показания, затова няма да навлизам в подробности. Спомням си само каква жегла беше тогава. Лятото бе към края си и слънцето с все сила печеше в стаята на Уеда на втория етаж. А той лежеше по памучна риза и дълги до коленете долни гащи. Този нисък, с голямо шкембе мъж непрекъснато се потеше и все му беше горещо. А едно от задълженията ми като отговорна за него медицинска сестра бе да бърша вечно потта му. Но не изпитвах тогава нито интерес, нито пък особено любопитство към този човек с мънички сънливи очички.

Един ден той неочаквано завря глава в корема ми и хвана ръцете ми. И досега не мога да си обясня защо тогава се оставих. Минало ми бе веднага през ума, че двадесет и пет години не са хич малко за неомъжено момиче, пък и положението на Уеда на служител в Манджурските железопътни линии не беше за пренебрегване. Срам ме е да си призная, но и толкоз силно ми се щеше да си имам детенце. Е, не чак от кого да е, но от такъв като Уеда бях готова да родя.

Вън цикадите цвъртяха до задъхване. Ръцете му лепнеха от пот.

Уеда беше от Осака, но сватбата направихме в дома на брат ми. Тогава той живееше в квартал Якуин-мачи във Фукуока. Няма да забравя как по време на церемонията Уеда непрекъснато бършеше потта по дебелия си врат. Взетият назаем костюм му беше прекалено къс.

Веднага след сватбата заминахме от Шимоносеки с параход за Дайрен. Във Фукуока Уеда беше в командировка и от седалището на фирмата го викаха да се прибира.

Параходът ни се казваше Мидори-мару. Трета класа, в която пътувахме, бе натъпкана с изселници за Манджурия. От кухнята непоносимо вонеше на рибено масло и Маринована ряпа. Аз по-далеч от Шимоносеки не бях ходила и изпитвах особена тревога от пътуването през океана. Не знаех и какво ме очаква в далечната непозната японска колония Канто. Гледах останалите, налягали по пода върху сламени рогозки, понесли кой сламена кошница, кой стар куфар, и ме обземаше мъчителна самота. Сякаш и аз като тях оставях родината и отивах да търся препитание в далечни земи. През нощта те запяха военни песни. Аз се измъчвах от морска болест, но Уеда започна да ме опипва.

— Не ща, остави ме — страх ме беше, че някой ще ни види и се мъчех да отблъсна кръглото му тлъсто тяло. — Защо сме в трета класа? Фирмата нали ти плаща пътните?

— Като пристигнем в Дайрен, толкоз неща ще трябва да се купуват. Няма що да си пръскам парите — и той присви и без това мъничките си очи и мръсно ме загледа. — Повръща ли ти се? Да не би нещо такова, а? Ама още е рано за такива работи май...

По цели дни зяпах през кръглото прозорче Източното китайско море. Черните му води се повдигаха и пак се смъкваха надолу, а понякога се накланяха съвсем настрани. Гледах разсеяно и мрачно мислех това ли ще бъде семейният живот, който толкоз дълго съм очаквала.

В Дайрен пристигнахме на четвъртия ден сутринта. Валеше и дъждът мокреше покривите на складовете за въглища на пристанището. Военни с пистолети на коланите крещяха грубо на носачите — китайци. Ония налягаха хилавите си крайници и товареха на кораба тежки торби със соя.

— Гледай ги тия идиоти — рече на ухото ми Уеда, като посочи китайците. — По двама едно пиано носят, скотовете.

Аз бях залепила лице на кръглото прозорче и занесено гледах навън. На пристанището няколко файтона, теглени от дългоухи мулета, чакаха клиенти.

— Това не са мулета, а манджурска порода коне — важно ми обясни Уеда на път за фирмата. В Дайрен той беше преживял цели четири години. — Тази улица се вика Ямагата-дори. Онази е Ояма-

дори. Всичките големи улици са ги нарекли на имената на разни генерали от Японо-руската война.

— А с китайци познаваш ли се? — разпитвах го аз и уплашено стисках потните му пръсти. Нямахме за мен тук вече по-близък човек от него.

Къщата ни беше близо до големия дайренски храм. Зимите тук, в този град бяха студени, затова и дървени къщи нямаше. Нашата беше на един етаж, направена от почернели тухли. Наоколо имаше още няколко съвсем същите, всичките собственост на фирмата на Уеда. Стаите вътре бяха само две. Най-интересното за мен беше изградената от снежнобели плочки камина за топлене. Тук ѝ викаха „печка“.

В началото всичко в този колониален град ми се струваше много необичайно. — Грижливо поддържаните акациев дървета се редяха по продължение на улиците, а къщите бяха в руски стил и всичко толкова силно се отличаваше от възмръсните японски градове. Японските заселници — и военни, и цивилни енергично и важно крачеха насам-натам като пълни стопани на града.

— А манджурците къде живеят? — попита Уеда.

— Далеч, извън града — засмя се той. — При тях е много мръсно. И вони на чесън. Не можеш живя там.

В Япония бяха започнали да раздават с купони оскъдни дажби храна, но тук всичко беше евтино и продукти имаше в изобилие.

— Госпожо, риба има — всяка сутрин на развален японски викаха под прозореца ми китайци — продавачи на риба и зеленчуци. И човек можеше да се пазари с тях, колкото си ще. Продаваха ми на цената, която аз исках. Само за десет сена^[1] купувах един-два големи рака.

— Не се давай да те лъжат тия простаци. Гледай да не те мамят, че нещо много харчиш — повтаряше ми всяка сутрин Уеда, след като провереше тетрадката със сметките.

Аз се убедих, че Уеда беше прав. Нямахме и два месеца, откакто пристигнах тук, но първото, което трябваше да усвоя като японка, беше отношението към китайците. Нашите съседы Сайги например държаха прислужник, едно момче на около петнадесет-шестнадесет години. Къщата им беше само през двора, та чувах как и той, и тя ругаеха и биеха момчето. В началото от крясъците им ми ставаше страшно, но после свикнах. Уеда ме учеше, че характерът на китайците

е опак. Не ги ли бие човек, веднага се разпасват. В къщи нямахме прислуга, но три пъти седмично идваше жена да ми помага в домакинството. Скоро и аз без особена причина започнах да я побийвам.

Всичко тук ме задоволяваше напълно — и красотата на този град, и охолният в сравнение с Япония живот, и евтинията. И си мислех тогава, че животът ми харесва, защото съм доволна от мъжа си.

Дойде и първата зима. В стаята с печката беше къде-къде по-топло, отколкото в японска къща. През декември стана толкова студено, че оставиш ли нещо навън, веднага ставаше на камък. Мандарини да оставех, че дори и обувките, веднага замръзваха. Уеда се прибираще вечер късно. Все разправяше, че бил зает с работа във фирмата. Навън трупаше сняг. Аз чаках мъжа си и се вслушвах в редките шумове. Рядко в далечината се чуваше скърцането на файтон и пляскането на камшика по гърбовете на конете. Бях бременна и дългите вечери прекарвах в шиене на детски дрешки. Карах понякога и китайката да ми разтрива гърба.

Колко наивна съм била тогава. Хич не подозирах, че Уеда ходи при келнерката от японския ресторант „Ироха“ на улица „Нанива“. Първа ми го каза съседката, госпожа Сайга, но аз не повярвах. Като попитах мъжа си, той само присви очи и се засмя. Смееше се той, а и мен ми се щеше да му вярвам. Пък и нощем в прегръдките му тялото ми за жалост не слушаше какво му говори сърцето ми. Затова и престанах да се съмнявам в мъжа си.

Дойде и април. По това време в Япония беше вече пролет, но тук още лежеше по улиците мръсен от пушеците сняг. И беше студено. Лежах аз в болницата на Манджурските железопътни линии и чаках да родя. В същата тая болница семействата на служителите от фирмата се лекуваха почти безплатно, затова Уеда ме накара по-рано да постъпя. Било му съвсем „изгодно“. А аз наивно взех, че приех. Толкова очаквах това детенце, пък и през ум не ми минаваше, че той влачи в къщи жена.

Сега, като пиша за раждането, всичко съвсем ясно си спомням и отново ме разкъсва мъка.

От записките ми ще разберете, че фактът, че останах завинаги бездетна, счупи нещо в сърцето ми и в цялата мен. Детенцето, неизвестно защо, бе умряло още в утробата ми. Бях си го сама нарекла

Масуо и се чувствувах неизказано щастлива, но не можах да зърна нито личицето, нито мъничкото му телце. Като медицинска сестра отчасти си давах сметка какъв може да е резултатът от мъртво раждане. Затова плаках и молих лекарите, но напразно. И за да спасят живота ми, те ми извадиха матката.

— Недей толкоз да се кахъриш — присвиваше мъничките си очички Уеда и ми се усмихваше. Сега си давам сметка, че той тогава се е радвал дори. Смъртта на рожбата ни му развързваше ръцете и правеше по-лесна раздялата му с мен. — Докторите викат, че с онова всичко е наред. Какво? А, туй ли? Лекуването почти без пари излиза. И не съм в загуба.

Слушах приказките му и чак тогава осъзнах, че Уеда си има любовница. Това, дете госпожа Сайга ми го беше казала, излизаше вярно. Но странно за самата мен, нито се ядосвах, нито изпитвах ревност. На мястото на изтръгнатото майчинство остана да зее огромна дупка и страшната ѝ пустота ме бе погълнала изцяло. Бях останала бездетна. Макар че с операция можеха да ме направят майка. Но нищо. Всичко беше свършено, лишена бях от утробата си и занапред трябваше да живея като осакатена.

Навън излязох чак след месец, когато ме изписаха. В Дайрен шестуваше с пълна сила пролетта. По улиците летеше, понесен от вятъра, пух от тополите. Пухчета се лепяха по потния врат на Уеда, танцуваха по куфара ми, който прислужницата китайка носеше. А в него, сдиплени, лежаха дрешките на неродената ми рожба. Аз стисках зъби и с усилие сдържах напиратцата отвътре мъка.

След две години окончателно се разделих с Уеда. Когато той ми заяви, че ме напуска, аз, както си му е редът, крещях и плаках. Ако взема да описвам тия работи, показанията ми само ще станат по-дълги, затова ще бъде кратка. Странно, но не мога да си спомня нищо особено от живота си през тези две години. Сега, когато се опитвам да изстискам нещо от спомените си, ми идат наум само дреболии. Като например, че бялото мазно тяло на Уеда бе станало още по-дебело и той, загрижен за кръвното си, всеки ден пиеше някакво кафеникаво лекарство, което се казваше „Бергер“. Твърдеше, че съпружеските задължения се отразяват зле на сърцето му и щом се върнеше посред

нощ, веднага захъркваше. Ясно ми беше, че оная от японския ресторант „Ироха“ му взимаше всичките сили. Нощем, когато огромното му потно тяло се претъркулваше до мен, аз веднага го избутвах към неговата половина от леглото. Да си призная, не чувствувах нито привързаност, нито някакво физическо влечение към този мъж. Примирението, че завинаги ще остана без дете, бе угасило всичко. И въпреки това преживях с него тези две години. Обяснявам си го с моята слабост и че все мислех какво ще кажат хората. Страх ме беше тогава да не стана една от многото, захвърлени в колониалния град от мъжете си жена, изправени пред единствения изход сами да се приберат в родината.

Но напуснах Уеда и както преди три години, отново се качих на парахода „Мидори-мару“. Пак валеше дъжд и мокреше покривите на складовете за въглища на пристанището. Военните полицаи крещяха на носачите китайци, подвили гърбове под тежките чували със соя. Мислех си, че повече едва ли ще видя и пристанището, и града изобщо и вместо тъга на душата ми стана леко.

Едва като се върнах във Фукуока, ми стана ясно, че войната бе дошла на юг чак до тук. Улиците гъмжаха от военни и работници. Животът бе станал много тежък и сравнение не можеше да се направи с онзи там в Дайрен. Брат ми и снахата не бяха особено щастливи да ме видят завърнала се, затова щом започнах пак работа в университетската болница, върна на упорития си характер, веднага напуснах дома им. Наех си малка стая досами болницата.

За четири години от времето, когато тук се бях запознала с Уеда, и лекарите и сестрите се бяха изцяло сменили. Тогавашните аспиранти бяха мобилизирани като военни лекари в армията. Колежките ми също се бяха запилели като сестри по фронтовете. Не бях и допускала там, в Дайрен, че войната така крещящо е променила живота на болницата. Завеждащият по мое време Първа хирургия професор Какишита бе починал и сега мястото му заемаше тогавашният му заместник професор Хашимото. Това разбрах едва след като започнах работа.

При раздялата си с Уеда се бях зарекла стоически да понасям всичко, което животът ми отреди, но завръщането ми в болницата не ми донесе особени радости. Момичетата от по-долните курсове на училището сега работеха също като мен в университетската болница. Те ме отминаваха с презрение и мимоходом ми подхвърляха

нареждания. Знаех, че връщането ми от Манджурия бе предмет за клюки и одумки в стаята за нощни дежурства. Измолих разрешението на управителката и си взех в стаята едно женско кученце без определена порода. По онова време, когато храната не стигаше, да гледаш куче, бе немислим разкош. Давах си сметка за това, но макар и куче, щеше ми се да чувствавам до себе си живо същество, което да разтушава самотата ми. Кучето нарекох Масу, да ми напомня умрялата ми там, в Дайрен рожба Масуо. Подвикнех ли му, то се плашеше, а стореше ли някаква бяля, веднага се сгушваше в ъгъла на стаята. За мен то бе в този момент единственото най-мило същество на света.

Но отворех ли случайно нощем очи, чувах шума на морето, което бе наблизко. В тъмнината на стаята аз се вслушвах в неговото бучене и тогава ме обземаше неизказано чувство за самота. Без да си давам сметка къде съм и какво точно става с мен, протягах ръка изпод юргана и се мъчех да напипам нещо до себе си. Търсех несъзнателно тялото на Уеда, което си въобразявах, че вече съм забравила. И в такива моменти ми ставаше толкова жал за самата мен, че започнах безутешно да плача. Искаше ми се да не съм сама, да имам някого, с когото да живея.

Сега в своите показания нямам никакво намерение да се оправдавам, но наистина по онова време за мен професор Хашимото беше просто един възрастен човек, който е мой шеф. И нищо повече. За мен, обикновената медицинска сестра, професорите и доцентите бяха не само хора с високо социално положение, но и същества, които от момента на раждането си принадлежаха на друг свят. И ние, медицинските сестри, кръжахме около тях в незавидната роля на нищо и никакви прислужници. Но особено смешното в случая е това, че с професор Хашимото мен, едно от тези обикновени същества, ме свърза жена му Хилда.

Професорът бе завършил медицина в Германия, където срещнал Хилда. По онова време тя работела като медицинска сестра. Спомням си, че още като курсистка бях чувала да разправят за тяхната любов.

Но за пръв път видях Хилда две седмици след постъпването си на работа. Навън беше вече мръкнало. Ненадейно пред входа на отделението спря колелото си една хубава европейка. На колелото ѝ бе привързана огромна кошница. Тя я грабна и влезе. Всички сестри в стаята наскачаха и припнаха към вратата. Аз също станах и побързах да видя какво става. В клиниката влезе европейка с късо подстригана

коса и с панталони. Приличаше по-скоро на як младеж, отколкото на жена.

— Коя е тая? — попитах застаналата до мен млада сестра Коно.

— Ти пък не знаеш ли? — възмутена сякаш от моята неосведоменост, сви тя рамене. — Това е госпожа Хилда. Съпругата на професор Хашимото.

Госпожа Хилда извади от голямата си кошница увит в целофан пакет и го връчи на асистента доктор Асай. Асай го взе и цялото му лице грейна от престорена усмивка. С онова, което се криеше под блузата ѝ и с високия си ръст тя видимо надвишаваше асистента, при все че той беше мъж. Госпожа Хилда се обърна към нас и аз забелязах колко силно са начервени устните ѝ. Тя помаха с ръка на сестрите и с широка мъжка крачка се отправи към дъното на коридора.

В целофановия пакет на госпожа Хилда имаше огромно количество домашни бисквити. По онова време бисквити и други подобни деликатеси съвсем не се намираха, затова всички се сборичкаха за тях. Аз също успях да си грабна една.

Гризнах бисквитата мълчешката и слушах какво си говорят за Хилда сестрите. Те я одумваха, че прекалено силно се червяла, нещо, което нито една японка не би могла да си позволи.

— Няма си друга работа — измърмори едно от момичетата, — черпи с бисквити, пере гащите на болните от голямата стая. Това ѝ е работата.

После схванах за какво става дума. Осъждаха я, че при всяко свое появяване обезателно навестяваше болните от общата стая. А в болницата госпожата пристигаше редовно три пъти в месеца. Понесла кошницата си, тя влизаше при болните. Там събираше мръсното бельо на онези, за които нямаше кой да се грижи и при следващото си посещение го донасяше идеално изпрано. В това намираше израз нейната самоотверженост.

Откровено казано, ние сестрите изобщо не бяхме благодарни за филантропията на Хилда. Болните от общата стая също много се притесняваха от нея. Там лежаха доста възрастни мъже и жени, чиито близки бяха загинали в бомбардировките. Стигаше европейката само да ги заговори и те се вцепеняваха от смущение. А на всичко отгоре като започнеше да рови из старите им кошници и торби и да измъква

мръсните им гащи, те съвсем объркани се изсулваха от креватите и молеха:

— Не, не, оставете, госпожо. Не ги пипайте, моля ви!

Най-комичното беше, че госпожа Хилда не схващаше срама и объркването на тези хорица, крачеше като момче с широка крачка насам-натам из отделението, раздаваше бисквити, настояваше болните по-бързо да ѝ дават мръсните си дрехи, които натикваше в кошницата и чак тогава си отиваше.

Пиша за това сега с известно неблагоприятно положение, но всъщност по онова време към благотворителната дейност на Хилда не изпитвах никаква антипатия.

— Свалям ѝ шапка. Госпожа Хашимото и днес изми гърнето на болния Фуса Оно. Тя, европейката — разправяше асистентът Асай и гласът му наистина беше развълнуван.

Но за нас, сестрите, всичко, което Хилда вършеше, бяха голи превземки. И толкоз. Нямах основание да изпитвам тогава към нея никаква омраза или нещо подобно. За пръв път изпитах неприязън към тази европейка по съвсем друг повод. Една най-обикновена лятна привечер бях приседнала на стълбата, която водеше към средния двор на болницата. Стиснах с две ръце глава и се размислих. В главата ми нахлуха спомени за времето, прекарано в болницата на Манджурските железопътни линии в Дайрен, за раждането на мъртвото ми бебе. В този момент от сянката на сградата към мен притича момченце на около четири-пет години. Лицето му беше японско, но косата кестенява и веднага разбрах, че е детето на госпожа Хилда и професор Хашимото. Нещо в мен се преобърна. Ако момченцето ми беше живо, щеше да е горе-долу толкова височко. Тогава съвсем несъзнателно аз протегнах ръце към детето.

— Не, го докосвайте — чух току над главата си суровия глас на майката. До мене стоеше госпожа Хилда. Устните и както винаги бяха силно начервени, а лицето ѝ — застрашително строго. След това тя, сякаш викаше куче, подсвирна на детето.

Но момченцето погледна към мен, после се обърна към майка си и пак към мен в колебание към кого да тръгне. А ние с госпожата се гледахме злобно една друга, сякаш бяхме заложили на предпочитанието на детето. Защо приех тогава толкова надълбоко ситуацията! В главата ми се завъртя спомена за деня на моето

мъчително раждане и за това, как изтръгнаха утробата ми. Бях една бездетна и на всичко отгоре зарязана от мъжа си жена, и към щастливата съпруга и майка Хилда изпитвах в момента силна неприязън.

— Извинявайте — Хилда вдигна детето в прегръдките, си и ми заговори свободно на японски. — Нали знаете колко лесно се заразяват децата от туберкулоза. На излизане от болницата аз винаги дезинфекцирам ръцете си.

Вечерта в стаичката ми ме налегна по-страшно от всякога чувство за самота. Занесох на Масу паничката с храната и тогава забелязах омазания ѝ с кръв корем. Просто побеснях и вдигнах ръка. Кученцето подви лапи и ме загледа с изпълнени с неистов страх очи, но аз удрях, удрях, биех я с все сила по главата, а сълзите неудържимо се стичаха по лицето ми.

Така за пръв път у мен се събуди интерес към професор Хашимото. Но не като мой началник, разбира се, а като съпруг на Хилда. Когато той, с ръце в джобовете на престилката, минаваше край строените пред болничните стаи сестри, аз не пропусках да забележа нищо по него, дори и дупчицата от цигара на престилката. Косата на професора беше вече съвсем прошарена, страните на старческото му уморено лице бяха отпуснати. Защо ли младата Хилда обича толкова този старец, чудех се аз. А когато докосвах с пръсти гърдите на болните, се мъчех да си представя как те гаят тялото на Хилда. Веднаж пък видях, че копчето на ръкава на ризата му се е откъснало и изпитах потайно задоволство. Бях видяла нещо, което жена му не беше забелязала.

Войната ставаше все по-страшна. Квартирата ми и болницата бяха на няколко километра извън града, затова нямаше и никакви щети. Но Фукуока беше наполовина изгоряла от поредицата бомбардировки. Брат ми, който живееше в Якуин-мачи, още преди половин година се бе евакуирал в околия Итошима. Не им се бях обаждала нито веднаж, откакто напуснах дома им, пък и те не бяха ме потърсили. От хора разбрах, че Уеда е напуснал Дайрен и се е преселил в Харбин. Но той дори една картичка не бе изпратил. Беше време, когато връзките между хората вече нищо не значеха. Аз, самотницата, и представа няхах за хода на войната, и не ми бе идвало наум вестник да прочета. Да си призная, никак не се вълнувах ще спечели или ще загуби Япония.

Нощем лежах будна и слушах рева на морето. Напоследък грохотът на вълните ставаше все по-силен и по-страшен. Прислушвах се, наострила уши, и ми се струваше, че бученето се засилва с всяка изминала нощ. И само тогава осъзнавах войната. Бученето на вълните като тътен на огромен барабан долиташе дълбоко и страшно, а аз си мислех: „Япония ще загуби. Тогава всички нас ще ни повлекат нанякъде.“

Но всъщност ми беше безразлично. В болницата броят на смъртните случаи растеше. Особено сред туберкулозните в общата стая. На двете седмици един обезателно умираше. Нали за тази болест трябва силна храна. Но болните нямаха и стотинка, за да си купят поне нещо на черна борса. Хората измираха, но леглата отново бързо се заемаха от нови болни, в отделението никога не стигаха места.

Аз като новопостъпила трябваше да отговарям за общата стая, но нямах желание да се грижа за болните в нея, както правеше госпожа Хилда. Изпълнявах само онова, което влизаше в задълженията ми, нищо повече. Вероятно защото ме бе обзело мрачно примирение, че е смутно време и всички неизбежно щяхме да бъдем повлечени от черното и страшно море. Тези мои тогавашни настроения доведоха всъщност и до втория инцидент между мен и госпожа Хилда.

Същия ден оперираха една млада жена от частните стаи на втория етаж. В стаята на сестрите бях останала само аз. Нямах кой да посрещне Хилда, когато тя пристигна в болницата. Седях сама и подреждах резултатите от кръвните анализи на болните, когато в стаята надникна един старец от общата стая в парцалива пижама.

— Сестро, ела бързо — извика припряно той. — Оная Маебаши се мъчи.

— Какво има?

— Маебаши много се мъчи.

Когато притичах в общата стая, пет-шест души бяха вече наобиколили болната Маебаши. А тя, избелила очи от мъка, се мъчеше да разреде гърдите си. Щом я видях, разбрах, че е получила спонтанен пневмоторакс. В кухината на плеврата бе навлязъл въздух и състоянието ѝ беше критично. Изтичах в лабораторията, но никого не намерих. И асистентът Асай, и докторите Тода и Сугуро бяха в операционната. Знаех, че само доцент Шибата е свободен, но и него не успях да открия. Трябваше да се действа незабавно и въздухът да се

изтегли от гърдите на болната, преди да се е задушила. Друг изход нямаше и аз се обадох в операционната.

— Там ли е д-р Асай? — извиках на сестра Коно, която вдигна слушалката. — Една болна получи спонтанен пневмоторакс.

Кой знае защо, от другата страна на слушалката се дочу шляпането на сандали. Бяха се разтичали сякаш. Стори ми се странно, защото обикновено при операции в залата се възцаряваше подтискаща тишина.

— Какво има? — изкрещя изведнаж в слушалката асистент Асай. Гласът му беше сърдит и както ми се стори, разтревожен.

— Болната Токи Маебаши от общата стая получи спонтанен пневмоторакс.

— Това ли било! Не ме интересува. Зает съм сега, бе. Я ме остави на мира.

— Ама, докторе, тя страшно се измъчва.

— Все едно, спасяема е. Сложи ѝ там упойка...

И по-нататък не чух, защото асистентът трясна слушалката. „Сложи ѝ упойка...“ — забръмча в главата ми. „Сложи ѝ упойка...“ „Все едно, спасяема.“ — отекваше в душата ми.

Залязващото слънце светеше в прозорците на лабораторията, по масите белееше натрупалият се прах. Аз грабнах шише с прокаин и спринцовка и се върнах в общата стая. Там, стиснала желязната табла на леглото на болната, стоеше госпожа Хилда. Пак беше с панталони.

— Сестра, по-скоро апарата за пневмоторакс — извика ми тя. В Германия беше работила като медицинска сестра, затова веднага бе разбрала и състоянието на болната. Изведнаж Хилда съзря в ръцете ми спринцовката и шишето с прокаин и лицето ѝ се промени. След това ме блъсна и излетя от общата стая да търси апарат.

Започнах бавно да събирам по пода стъклата от разбитата бутилка. И осезателно усещах по гърба си погледите на болните.

Върнах се в сестринската стая. Слънцето бавно клонеше на запад. Грамадно и кърваво, каквото толкоз пъти го бях съзерцавала през прозореца на болничната стая в Дайрен.

— Защо искахте да ѝ биете инжекция? — Хилда стоеше на вратата със скръстени по мъжки ръце. В гласа ѝ имаше дълбок укор. — Искахте да я убиете, така ли? Всичко ми е ясно.

— Да, но... — отвърнах уморено и забих поглед в пода. — Тя без друго скоро ще умре. Не е ли по-добре да ѝ помогне човек без мъки да издъхне.

— Дори и ясно да е, че си отива, никой няма право да я убива. Вие страх от бога нямате ли? Нима не се боите от божие наказание! — Хилда заудря силно с ръка по масата. От блузата ѝ се разнесе аромат на сапун. Тогава ние, японците, можехме само да сънуваме за сапун. А Хилда переше с него мръсното бельо на болните от общата стая. На мен ми стана някак смешно. Ръката, с която Хилда удряше по масата, беше грапава и изпръхнала. Изглежда от сапуна. Не бях и допускала дори, че кожата на белите е толкова мръсна. По ръката на Хилда имаше дори малки златисти косъмчета. Та отначало ми беше смешно, но после ми омръзна да я слушам. И отново в главата ми нахлу страшният като от огромен тъпан тътнеж на морето.

Същата вечер бях дежурна и си тръгнах за в къщи посред нощ. В тъмния двор се сблъсках с асистента Асай.

— Докторе, как мина днес операцията?

— Кой е? А, ти ли си — винаги стегнатият Асай сега беше толкова пиян, че очилата му без рамка едва се държаха на носа му. — Убихме я, това е.

— Как така я убихте!

— На семейството ѝ още не сме казали. Ръката на Стария вече хич я не бива. Ще го съсипе на изборите професор Кандо. И за мен, неговия подчинен, никакви изгледи за издигане.

Асай залитна и се хвана за рамото ми. Целият вонеше на вино.

— Къде живееш? Ще те изпратя.

— Съвсем близо е.

— Може ли да дойда?

Тази нощ асистентът Асай остана в стаята ми. Не възразих, защото ми беше все едно.

— Ама ти куче ли гледаш! Като го гледам, та се сецам, че и фрау Хилда си има куче. Тая Хилда. Днес май пак се беше довякла в болницата, а?

— Докторе, какво говорите, вие, който толкова я уважавате.

— Аз ли? Глупости. Ще ми се веднъж да преспя с тая бяла.

— Каква ли е в кревата с професор Хашимото?

— Хилда ли? О-о, тя е страшна. Тази светица. Такова тяло, а! Ти с шефа що не опиташ? Да ѝ натриеш носа на тая Хилда.

От ласките на Асай не изпитвах никакво вълнение и радост. Затворих само очи и се размислих дали професорът е казал на жена си, че при операцията е убил човек. И пак си спомних бялата ръка на госпожа Хилда и аромата на сапун от блузката ѝ. Напук на този аромат се бях отдала онази нощ на доктор Асай.

Още щом се появих на следващия ден в болницата, Асай ме спря. Беше студен и съвсем различен от предната нощ.

— Ей ти, какво е станало с болната от общата стая?

— С каква болна от общата стая?

— Оная, дете получила спонтанен пневмоторакс. Госпожа Хилда се обади. Настоява да те уволним.

— Аз просто както ми наредихте, докторе.

— Кой, аз ли? Нищо не съм нареждал аз.

Аз го погледнах право в очите, но очилата му засветкаха и той отвърна очи.

— И сега трябва да напусна ли?

— Никой не казва такова нещо — и асистентът се засмя с изкуствената си усмивчица. — Но като дойде фрау Хилда в болницата, само неприятности ще си имаме. Вземи, че си почини един месец. После аз всичко ще гледам да оправя.

Като се прибрах в стаичката си вечерта, Масу я нямаше. Попитах управителката, но тя само сви рамене. По онова време от глад някои хора ядяха кучета, та изглежда в мое отсъствие ми бяха отвлекли кученцето. Аз приседнах на прага и останах неподвижно така известно време. Налегна ме пълна апатия. Асай не ме учудваше, но тая Хилда, която бе специално позвънила и настоявала да бъда уволнена, нея мразех. Тя се правеше на светица, без да обръща внимание колко затруднява с това болните и сестрите. Но на мен ми беше безразлично, че тя е майка и светица, а аз, осакатената навеки, лишена от утроба жена, като последна проститутка бях преспала с Асай. Дори и Масу ме бе зарязала и изчезнала нанякъде.

Прекарах един мъчителен месец, затворена между четирите стени на полупразната си стаичка. Преди успявах в работа да отпъдя спомените за миналото, за Дайрен, за раждането. Но през онзи месец се въргнах по цял ден без работа и отново, и отново си припомнях

деня на раздялата с Уеда, момента, в който загубих рожбата си. И ми беше толкова самотно, че ми идваше пак да се събера с Уеда, ако можех, пък бил той какъвто и да е.

Една нощ пристигна асистентът Асай.

— Имам нещо да ти казвам.

— Уволнена ли съм вече?

— Не. — Асай изглеждаше много сериозен. Той седна със скръстени крака на татами. — Нещо по-сериозно ще ти кажа.

— Няма по-сериозно нещо за мен от уволнението.

— Абе... Искам да се върнеш в болницата.

— Нещо да помагам ли? Аз, сестрата, която се опита да убие болен!

Именно онази нощ разбрах за опитите с американските военнопленници. От Първа хирургия щяха да участвуват и шефът, и доцент Шибата, и двамата аспиранти Тода и Сугуро. Търсеха обаче сестра да им помага.

— И вие затова дойдохте при мене — засмях се пресилено аз.

— Не, бе, не. Правим го в името на страната ни. Ония са без друго осъдени на смърт. Я помисли колко ще допринесе това за развитието на медицината. — Асай изглеждаше гузен и сякаш се мъчеше да убеди себе си. — Нали си съгласна да помагаш?

За държавата или в името на докторите, все ми е едно. Защото наистина тогава ми беше напълно безразлична печели или губи Япония. И дали медицината ще прогресира, или не.

— А шефът дали е казал за това на госпожата?

— Какво говориш? Никой не бива да знае. Да не си посмяла да кажеш на някого.

През нощта си спомних как Хилда крещеше в стаята на сестрите и ме питаше нямам ли страх от бога. И ми стана смешно. Испитах някакво странно удовлетворение на победител. Госпожа Хилда дори не подозираше какво се готви да извърши съпругът ѝ. Но аз знаех.

— Ами да. Как ще каже професорът такова нещо на светицата Хилда.

Онази нощ лежах в прегръдките на Асай с отворени очи и слушах тътена на огромния и страшен барабан. И отново си припомних аромата от сапуна на Хилда. Кожата на ръката на тази

европейка бе покрита със златисти косъмчета. В същата като нейната бяла кожа щеше да се забие скалпелът.

— Вярно ли, че кожата на белите се реже трудно?

— Глупости. И на косматите, и на японците е едно и също — промърмори Асай и се обърна на другата страна.

А аз потънах в мисли колко по-различен щеше да е животът ми, ако там в Дайрен не беше умряло детенцето ми и Уеда не беше ме зарязал.

[1] Японска парична единица. — Б.пр. ↑

II. СТУДЕНТЪТ ПО МЕДИЦИНА

През 1935 година в основното училище Рокко в източния край на района Нада в Кобе имаше само един ученик с дълга коса и това бях аз. Сега онази част на града е вече огромен жилищен район, но по онова време около училището се ширеха полета с лук и лични стопанства. През полетата минаваше експресът „Ханкю“ за Осака. Повечето ученици бяха деца на селяните от околните стопанства. Нямаше нито едно с дълга коса като моята. Някои от момчетата, подстригани ниско и с плешивини по главата, големи колкото медни монети, идваха на училище, задянали бебета на гръб. По време на урок бебетата се напикаваха или започваха да реват. Тогава младият учител, объркан, сочеше с пръст вратата и викаше:

— Изнеси го. Бързо го изнеси.

За разлика от токийските училища в нашето на учениците подвикваха по име: „Ей, Масару, Цутому.“ И само към мен единствен в клас се обръщаха по презиме. Учителят ми викаше „Тода“. Съучениците ми не се удивляваха от тази дискриминация, но дори сами я подкрепяха. Причината за това беше, че аз не бях селянче като тях. Моят баща беше лекар и държеше близо до училището клиника по вътрешни болести. И новоизпечените с колосани якички учители безспорно се впечатляваха силно от думите на табелата над вратата:

„Лекар, доктор на медицинските науки.“

Естествено още от първи клас аз бях най-силен по успех, но физически бях доста кекав. И в цялото училище бях единственият, който щеше да продължи по-нататък образованието си.

Всяка година на училищния фестивал получавах обезателно главната роля, а на училищните изложби и картините, и работите ми по калиграфия биваха удостоявани с най-високата награда — златна лента. Така, несъзнателно за самия себе си, аз започнах да мамя

възрастните. Като казвам възрастните, разбирам не само учителите с колосани якички, а и баща си и майка си. Бях започнал да схващам по очите им какво трябва да направя, за да ги зарадвам и да ме похвалят. И не ми беше никак трудно да се държа понякога като наивно хлапе или пък да играя ролята на умник. Инстинктивно разбирах, че възрастните очакват от мене две неща — простодушие и разумност. Не бива обаче да прекалявам нито с едното, нито с другото. И двете трябваше да им ги поднасям в умерени дози и тогава те биваха доволни от мен и щедро ме хвалеха.

Пиша сега тези неща, но не ме разбирайте, че съм бил по онова време подъл малък умник. Нищо подобно. Вземете и си припомнете своето детство. Всички що-годе умни деца са способни на подобна подлост. Освен това хитрувайки, те са обладани от илюзията, че са добри и чудесни деца. Е, какво, няма не е така?

Бях в пети клас. В първия ден на втория срок учителят въведе в класната стая нов ученик. Беше ниско момче с очила. Шията му бе омотана с бинт. То застана до катедрата и срамежливо като момиче заби поглед в една точка на пода.

— Ученици — извика високо младият учител и сложи ръце на кръста. Беше по пожълтели спортни гащета. — Това е новият ви другар. Идва от Токио. Мисля, че бързо ще се сприятелите.

След това написа на черната дъска името на момчето. То се казваше Минору Вакабаяши.

— Ей, Акира, можеш ли да прочетеш името на новия ученик?

Класът зашумя. Някои от учениците се обръщаха и ми хвърляха бегли погледи. Защото новото момче на име Вакабаяши имаше също като мен дълга коса. Аз го гледах със смесено чувство на ревност и вражда и не откъсвах поглед от омотания му с бинт врат. А той от своя страна ми хвърли поглед крадешком, докато оправяше с пръст падналите на носа му очила, но веднага пак наведе очи.

— Всички ли сте готови със съчиненията за лятната ваканция? — обърна се учителят към класа. — Вакабаяши, ти засега седни ей там на онова място и слушай! Най-напред да чуем какво е написал Тода.

Учителят нарече новия по презиме и това жестоко засегна самолюбието ми. Защото досега с това особено право в класа се ползувах само аз.

Станах, както ми беше наредено, и започнах да чета съчинението си. Най-много обичах часа по съчинение. Да чета на глас като пример за всички останали онова, което съм съчинил, ето кое удовлетворяваше тщестлавието ми. Но този ден четях съвсем без настроение. Смущаваха ме очилата на новия, който седеше по диагонал от мен. Нали беше дошъл от токийско училище. Косата му беше дълга, носеше хубав костюм с извадена бяла якичка. „Няма да се дам, така да знаеш“ — промърморих вътрешно на себе си.

В съчиненията ми винаги имаше един-два силни момента, на които младият, още съвсем зелен учител, особено се радваше. Не го правех съвсем преднамерено, но знаех, че ще се хареса. Бях разбрал това, когато учителят ни прочете откъси от „Червената птица“ на Миекичи Сузуки. Затова и гледах да има в работите ми места, които да изразяват наивност и момчешка сантименталност.

— „Един ден през лятната ваканция научих, че другарят ми Кимура се е разболял и реших да го навестя“ — зачетох и този ден пред всички.

Дотук в съчинението ми историята беше истинска. Но по-нататък следваше точно такъв един момент, за какъвто споменах по-горе. Бях описал как след мъчителна вътрешна борба съм решил да подаря на болния Кимура хербария си с пеперуди. И как, докато вървя през луковите полета към дома на Кимура, изведнъж ми става много жал за хербария. На няколко пъти неудържимо ми се ще да се обърна и да се върна у дома. Но накрая пристигам у Кимура. А като виждам колко съм го зарадвал с подаръка си, забравям всички свои вътрешни противоречия и на душата ми става леко...

— Много добре — рече учителят щом свърших, и видимо много доволен, огледа класа. — Какво е хубавото в съчинението на Тода, разбрахте ли? Онези, които са разбрали, да вдигнат ръка.

Двама-трима души неуверено вдигнаха ръце. Аз, разбира се, се досещах какви щяха да са отговорите им и на какво искаше учителят да се наблегне. Наистина бях отнесъл хербария си на момчето Масару Кимура. Но не защото го бях съжалил, че е болен. Истина беше и това, че докато вървах към дома си през луковите ниви, там цвърчаха скакалците. Не че ми е било жал за хербария и че съм се измъчвал вътрешно, това не беше вярно. Защото баща ми ми беше купил цели три такива. Разбира се, че Кимура се беше зарадвал. Но в дома му аз

бях изпитал не облекчение, а чувство за превъзходство. Защото той беше селянче и живееше в мръсна къща.

— Кажи ти, Акира.

— Мисля, че най-хубавото е, дето Тода е подарил на Масару хербария си, любимия си хербарий...

— Да, да, това, разбира се, е така. Но хубавото на съчинението — учителят взе тебешира и написа на черната дъска думата „съвестен“. — Тода е описал всичко така, както е било. Че върви през луковите ниви и му става толкова жал да подари хербария си. В съчиненията на всички има на моменти по някоя и друга лъжа. Но Тода е описал искрено чувствата, които са го вълнували. Това е то съвестност.

Аз гледах едро написаните от учителя йероглифи на дъската. Някъде от друга класна стая се дочуха пресипналите звуци на орган. Момичета запяха в хор. Не се замислях особено върху това, че съм написал лъжа и съм измамил другарите и учителя си. До този ден все така постъпвах и в училище, и в къщи. Затова и бях блестящ ученик и прекрасно дете.

Погледнах бегло встрани. Новият с дългата коса гледаше втренчено в черната дъска, а очилата му висяха, изхлузили се на носа му. Изглежда почувствува погледа ми, защото извъртя превързаната си шия и обърна лице към мен. За момент двамата се наблюдавахме изпитателно. После той едва забележимо се изчерви и леко се усмихна. „Мамиш всички, но на мен ми е ясно — сякаш говореше усмивката му. — И това, че си вървял през луковите ниви и ти е станало жал за хербария, всичко, всичко е лъжа, нали? Възрастните можеш да излъжеш, но не и мен, момчето от Токио.“

Аз отвърнах поглед и усетих, че целият се изчервявам. Органът спря. Престанаха да се чуват и гласовете на момичетата. Йероглифите на дъската затанцуваха пред погледа ми.

От същия този ден започнах малко по малко да губя самочувствие. И в негово присъствие, в класната стая или в училищния двор, винаги се чувствувах някак особено опозорен. Разбира се, от това успеха не си развалих, но когато учителят ме хвалеше пред всички, когато закачвах на стената рисунката или работата ми по калиграфия, или когато останалите гласуваха за избирането ми в управителния съвет на класа, аз тайно търсех очите му. Нека кажа за очите му. Сега като размислям, си давам сметка, че те

не ме гледаха строго и с упрек като очите на съдия, за мен те не бяха и очи на съвестта, която заплашва да донесе наказание. Не, нищо подобно. Просто две момчета, споделящи обща тайна, носещи у себе си едно и също зрънце на злото, се наблюдаваха взаимно и всеки търсеше да открие у другия себе си. И не угризения на съвестта изпитвах аз тогава, а чувство на унижение, че тайната ми е разкрита.

Момчето не играеше с никого. През междучасията, когато всички ние играехме на двора на топка, той стоеше, облегат на люлките в другия край, и втренчено ни наблюдаваше. В часовете по физическо също само гледаше отстрани, а шията му оставаше неизменно превързана. Заговореше ли го някое момче от класа, той едва чуто отговаряше само с „не“ и „да“. Имаше дълга като моята коса и носеше градски дрехи, но беше физически слаб, пък и учението не му спореше, та скоро всички започнаха да се подиграват с него. Той беше като някакво момиче. Аз също скоро съвсем престанах да се боя от Вакабаяши и забравих срама от първата си среща с него.

Веднъж две селянчета от класа го тормозеха. Същия ден си тръгнах след останалите, защото бях дежурен. Излязох на двора и тогава видях, че на пясъчното игрище Масару и Сусуму го дърпат за косата. Отначало оня се съпротивляваше, но те го блъснаха и той падна по гръб. Опита се да стане, но пак падна. Не изпитах желание да ги разтървавам пък и никак не ми стана жал за момчето. Дори ми се искаше Масару и Сусуму да продължат да го бият и скубят. Ако не бях съзрял сянката на учителя на един от прозорците, щях да продължа да стоя настрана и да ги наблюдавам. Да, но щом разбрах, че учителят върви по коридора и всеки момент ще излезе на двора, аз се спуснах бързо към игрището.

— Спрете да се биете, спрете — завиках аз с пълно съзнание, че учителят гледа отзад. — Масару, престани да тормозиш новия ученик. Ще дойде учителят.

Масару и Сусуму се обърнаха, видяха го, че приближава и се изчервиха. А момчето продължаваше да лежи на пясъка.

— Вакабаяши, какво стана? Боли ли те?

Момчето вдигна лице и слънцето огря страните му. По тях заблестяха полепналите песъчинки. Очилата му се въргаляха на земята с изкривени рамки. Понечих да изтрия полепналия по бузите му пясък,

но той изведнаж отвърна лице от мен и отблъсна с отвращение ръката ми.

— Какво правиш! Нали ви разтървах — и тъкмо се канех да замахна с юмрук, усетих, че учителят стои досамаи мен. — Пак този Масару — промърморих тогава сякаш на себе си аз.

— Какво се е случило, Тода?

— Ами, Масару искаше да... Вакабаяши... — рекох, като се престорих, че ми е трудно да обясня. — Но веднага изтичах да ги разтърва.

Но докато аз играех ролята си на „добро момче“, Вакабаяши не поглеждаше нито към мен, нито към учителя. Беше се втренчил в една точка и слънцето грееше право в лицето му. За пръв път виждах очите му без очила и изпитах странното чувство, че той чете абсолютно всичко в душата ми.

— Много добре, че си помогнал, Тода. А вие двамата, Масару и Сусуму, защо не вземете пример от председателя на класа. От председателя на вашия клас...

Председателят на класа бях аз. И докато учителят, който нищо не бе разбрал, се караше на двете селянчета, новият ученик мълчаливо изчисти пясъка от лицето си, вдигна от земята брезентовата си чанта и сякаш разговорът не се отнасяше до него, обърна гръб и си тръгна сам.

През пролетта на следващата година Вакабаяши напусна класа ни. И също като в деня, когато пристигна при нас, учителят го изправи до катедрата. Вратът на момчето пак беше обинтован. Учителят взе тебешир и написа на черната дъска „Ашио“.

— Йошимаса, стани и кажи какъв град е Ашио.

— Ами...

— Томио, кажи ти.

— Мед... Там се добива мед.

— Правилно. Вие всички станяхте такива добри приятели с Вакабаяши, но в град Ашио местят на работа баща му и той напуска класа ви. От утре няма да е сред вас вече.

В моменти като този учителят винаги се размекваше. Аз се опитах да си представя медодобивния град Ашио, за който заминаваше момчето. И видях малък град, заобиколен от голи хребети. От комините към небето се извиваха облаци черен пушек.

А през това време момчето гледаше надолу срамежливо като момиче, а шията му беше омотана с бинт.

— Тода, от името на класа кажи довиждане — обърна се към мен учителят.

— Довиждане, Вакабаяши.

Но момчето нищо не отвърна. Само като напускаше стаята, извъртя към мен превързания си врат и се усмихна с тънката си насмешлива усмивка.

От този ден забравих за Вакабаяши. Или поне се стараех да забравя. Чинът му стоеше празен в класната стая. Скоро разсилният го отнесе нанякъде. Вече нямаше да се притеснявам от онова момче. Нито пък да се вирам крадешком в лицето му. И аз отново станях „прекрасно дете“. Четях високо на глас съчиненията си, а учителят ме хвалеше.

Дойде и лятната ваканция. Един ден по обед в най-голямата жега се разхождах сам в луковите ниви до училището. В тревата, задъхвайки се, цвърчаха скакалци, отсреща по прашния път сладоледаджията тикаше колелото си и то скърцаше. Тогава ненадейно си спомних за съчинението си, написано през миналогодишната лятна ваканция. Онова, в което ставаше дума как съм навестил болния Кимура и съм му подарил хербария си с насекоми. Бях го написал, за да го прочета пред целия клас. Със силни моменти като в „Червената птица“, които да зарадват учителя. И тайната ми знаеше тогава само онова момче Вакабаяши.

Тичешком се върнах в къщи. Разтършувах се в стаята си за автоматичната писалка, която обичах повече от всичко. Баща ми ми я беше донесъл подарък от Германия. Мушнах писалката в джоба си и пак тичешком се отправих към дома на Кимура.

— Подарявам ти я.

— Какво е туй? — Кимура стоеше пред обора и някак нагло гледаше ту потното ми лице, ту писалката. След това се отдръпна назад.

— Вземи, вземи — тиках му я аз.

— Е, тогаз, мерси.

— Само че на никого нито дума, разбра ли? Няма да казваш, че аз съм ти я дал. Нито в къщи, нито на учителя, ясно ли е?

На връщане вървах през нивите и мислех за това, как най-после съм се избавил от насмешливата усмивка на оня Вакабаяши, която цяла година ме бе карала да се чувствавам вътрешно унижен. Но сякаш нищо не се бе случило, скакалците се задъхваха от жегата, а сладоледаджията бе отбил колелото си в края на пътя и плакаше. Сърцето ми беше съвсем пусто. Не изпитвах никаква радост или удовлетворение, че съм извършил едно добро дело...

Едва ли аз единствен имам такива спомени от детството. Подобни работи си спомняте и вие, може би. Но почти съм сигурен, че онова, което по-нататък се каня да опиша, едва ли някой от вас го е преживял. А може би и вие сте спотаили някъде дълбоко в душите си подобни спомени.

Постъпих в Н-ското средно училище, което се намираше между кварталите Микаге и Ашия в източния край на Кобе. В него образованието се смесваше с амбициите на преподавателския състав да вкарат колкото се може повече свои възпитаници в първокласни университети. Затова именно ни бяха облекли в зеленикави униформи и в течение на пет години ни подлагаха на изтощително зубрене и тежки изпити. Класовете се делиха на паралелки, А, Б, В, според успеха, надпис с името на паралелката бе пришит на куртката на всеки ученик. Също като номерата на затворниците.

В училището бях все в паралелка Б при средните по успех ученици. Не че ме мързеше да уча. Просто всички тук бяха деца от моята среда, а не като селянчетата от Рокко. Затова също като мен четяха мислите на учителите и крояха шапки на заобикалящите ги.

Понеже баща ми беше лекар, аз също бях решил за себе си да стана такъв. Не от идеализъм или защото се бях кой знае колко запалил по медицината. Нищо подобно. Просто от дете вярвах, че за да си спокоен и да имаш винаги какво да ядеш, трябва да си лекар. Пък и баща ми твърдеше, че когато му дойдеше времето да ме вземат войник, класифицирането ми като студент по медицина щеше да е само от полза.

От всички предмети обичах най-много естествознанието. Описах вече как съм подарил хербария си с насекоми на оня Кимура. И в

средното училище обичах много да събирам пеперуди, да им слагам упойка и да ги реда в умирисани на нафталин кутии.

На учителя по естествознание му бяхме прикачили прякора „Тигровата риба“. Беше мъж на средна възраст, със скули също като на тигрова риба, силно изхвъркнали напред. Панталоните му винаги бяха с торби на коленете, а малките му хлътнали очички примигваха. Все ни разправяше, че си е посветил живота на изучаване на насекомите в планината Раккояма. Тогава бях в четвърти гимназиален клас. „Тигровата риба“ ни предаде за видовете пеперуди в областта между градовете Осака и Кобе. После той донесе от кабинета по естествознание увита в кърпа малка стъклена кутия.

— Тук са онези, които улових преди година по горното течение на река Ашиягава. Погледнете само — рече самодоволно той, като огледа класа и вдигна кутията в слабичките си ръце. Такива особени пеперуди виждах за пръв път. И големите им, опнати като лъкове криле, и издутите им телца блестяха като сребърни. А двете пипалца на главичките им приличаха на копринени нишки. В миг си представих малки балеринки, главите им украсени с пера, а телата покрити със сребърен пращец. Те стояха пред погледа ми, вдигнали едната си ръка и готови да се понесат в изящен танц.

— Много особен вид са тези пеперуди. Особен и много рядък вид. Професор Ямагучи от университета в Киото ме молеше да му ги дам, но аз отказах — рече учителят и с истинска нежност започна да гали стъклената кутия.

Същия ден следобед пеперудите не излизаха от главата ми. Почти нищо не чух от онова, което ставаше в клас. Мислех си колко ли е приятно да забие човек спринцовката в сребристите им меки коремчета и онова, което изпитвах, приличаше на страст.

Занятията свършиха и аз си тръгнах заедно с останалите. Но щом излязох на двора, се сетих, че съм забравил кутията си за закуска. Това не беше лъжа. Върнах се сам в класната стая. Залязващото слънце светеше в прозорците и огряваше пустите прашни чиновове. В коридора нямаше жива душа. Краката ми ме понесоха към кабинета по естествознание. Бутнах леко вратата. Не беше заключена. Чак се уплаших колко ми е провървяло. Върху рафтовете в миришещата на нафталин стая бяха наредени най-различни кутии с руди и хербарии с растения и склонилото на запад слънце ярко ги осветяваше.

Намерих в един ъгъл увитата в черна кърпа стъклена кутия на „Тигровата риба“. Кърпата захвърлих на пода, а малката кутия бутнах бързо в брезентовата си чанта. Не би могъл да ме види никой. Открехнах после вратата и надзърнах в коридора. Там пак нямаше жива душа.

Като отидох на другия ден на училище, видях, че съучениците ми нещо си шушукат.

— На „Тигровата риба“ са му откраднали ония пеперуди.

— Така ли! Че кой ги е откраднал? — почувствувах, че лицето ми се опна и отместих поглед.

— Но престъпникът е заловен. Ямагучи от В клас. Вчера разсилният го видял да излиза след занятия от кабинета по естествознание.

Знаех го този Ямагучи, който в лицето приличаше на малка майmunка. Беше в паралелката на най-слабите ученици. Във всеки клас имаше по някой, който се правеше на шут, за да спечели вниманието на останалите и Ямагучи беше точно такъв тип момче.

— А пеперудите върнал ли ги е?

— Абе, затрил ги е, изглежда, някъде. Абсолютен идиот.

Същия този ден зяпах непрекъснато през прозореца на класната стая и гледах жалката фигура на Ямагучи, когото бяха наказали да стои прав по средата на игрището. Гледах бегло към него и чувствувах, че нещо ме души. Той търпеше наказание заради мен. Ама и той защо не беше отричал? Следобеда Ямагучи явно се измори да стърчи прав и раменете му се отпуснаха.

„Е, много важно — измислях си оправдание аз, за да облекча болката в сърцето си, — щом е влизал в кабинета, значи се е канел да открадне. Като е такъв идиот, ще го хванат, разбира се. Ако не го бяха хванали, щеше сега като мен да е невинен и толкоз.“

Щом се прибрах от училище, извадих пеперудите от кутията и ги запалих на двора. От крилцата им, които пламнаха като хартия, се издигна сребърен пращец. Вятърът го поде и отнесе. През нощта ме заболя страшно един зъб от дясната страна. На няколко пъти виждах насън изморения и отпуснат Ямагучи.

На другия ден отидох на училище с подута буза. Като видях около входа Ямагучи, заобиколен от няколко свои приятели, краката ми натежаха.

— Страшна работа направи, ей! — говореха му момчетата. За един ден Ямагучи бе станал малкият герой на В клас. И сега той им разправяше, като се кривеше самодоволно и размахваше ръце.

— „Тигровата риба“ щеше насмалко да ревне. Страшно интересно беше.

— Ами ти, бе, къде скри пеперудите?

— А, пеперудите ли? Тия глупости. Пуснах ги направо в помийната яма.

Много странно, но щом дочух тези думи и в миг, за най-голямо мое удивление, изчезнаха и угризенията ми от предишния ден и цялата ми тревога. Че дори и болката в зъба почти престанах да усещам. Даже съжалих, че съм изгорил пеперудите. Ама де да знаех, че така ще стане. И сякаш никога нищо не се бе случвало с мен, седях преспокойно в клас и си водех записки. И ме тревожеха вече само проблеми като тоя, че съм си забравил униформата по физическо.

Няма повече смисъл да описвам тук всички свои подобни преживявания. Ако се разровя в спомените си за детството и юношеството си, мога още много горе-долу такива да разкажа. Но едно-две по-забележителни са достатъчни, мисля. Никога не съм се смятал обаче за човек с парализирана съвест. Както описах дотук, още от дете угризенията на съвестта за мен се отъждествяваха със страха от хорските очи и общественото наказание. Разбира се, не съм се смятал никога и за светец. Мисля просто, че от когото свой приятел да смъкна една-две кожи и той ще се окаже, че разсъждава като мен. Рядко съвпадение, може би, но за стореното от мен наказание не съм получавал и никога не съм бил подлаган на обвиненията и упреците на обществото.

Например да вземем историята ми с прелюбодеянието. Извърших го преди пет години по време на пътешествие с научна цел. Тогава учех в колежа „Натива“ в Осака. Е, и какво, извърших прелюбодеяние, но нито бях наказан, нито пък у мен остана някаква душевна рана. Продължих да си живея, сякаш нищо не се е случило. И като начинаещ лекар ходех всеки ден в лабораторията, преглеждах болни. Жалост и състрадание към болните не съм изпитвал никога, а спокойно приемах да ме наричат „докторе“ и да ме уважават.

И тогава, когато извърших прелюбодеянието, не се мислех за мръсник и мошеник. Е, в известна степен се тревожех и ненавиждах в

началото и считах постъпката си за долна, но щом ми стана ясно, че никой няма да надуши тайната ми, скоро всичко изчезна. Изобщо у мен угризенията на съвестта траят горе-долу около месец. Партньорка в прелюбодеянието беше братовчедка ми. Сега тя е вече майка на две деца и затова ще премълча името ѝ, пък и няма да изпадам в подробности около случилото се. Тази ми братовчедка е с пет години по-голяма от мен и докато учеше в девическа гимназия, живя известно време у дома. Тя, изглежда, и досега не е забравила случилото се, но аз едва-едва си спомням нещо от онова време. Помня само, че носеше косата си сплетена на две плитки, а като се засмееше, се откриваха снежнобелите ѝ зъби. Освен това, на дясната си буза имаше трапчинка. Тя се ожени веднага щом завърши девическото училище. Двамата не се бяхме виждали отдавна. Мъжът ѝ беше завършил частен университет в Осака и работеше в град Оцу в някаква фирма за продажба на едро.

Едно лято през ваканцията от колежа ни бяха изпратили на практика по биология. Тъкмо тогава ми дойде наум да ѝ отида на гости в Оцу. Отидох, но страшно се разочаровах. Братовчедка ми се бе превърнала в една съвсем съсипана домакиня. Нямахте и две години от сватбата ѝ, но постоянните житейски грижи я бяха съвсем изморили. Къщата им беше от три стаи, в които нетърпимо вонеше на клозет и помия. Може би тази неприятна миризма идеше и от езерото наблизо. Мъжът на братовчедка ми се оказва слабохарактерен човечец с хлътнали очи. Беше най-обикновен дребен чиновник.

Работа нямах никаква. През деня ходех да плувам в близкото езеро, а вечер, обвит в дим против комарите, четях стари списания или пък от скука прелиствах учебника по математика. През тънката плъзгаща се преграда между двете стаи чувах препирните на братовчедка ми и мъжа ѝ. Стараеха се да говорят тихо, но всичко долавях. Тя сипеше мръсни ругатни върху безпомощния си съпруг:

— Я се дръж по мъжки, бе! Ако те изпратят, ще те питам каква работа ще си намериш тогава.

— По-тихо — чувах да отвръща той уплашен. — Чува се. — След това гласовете им се смесваха с покашлюване и сърбане.

— Пълна глупост е тоя живот. Абсолютна глупост — мърмореше братовчедка ми.

Сутрин, след като мъжът ѝ заминеше на работа, тя се плъосваше върху рогозката, решеше разпуснатата си коса и въздишаше.

— Все пак жената трябва да си вземе мъж, дето е завършил авторитетен университет, нали?

— Ама не изглежда лош човек — успокоявах я аз, без сам да си вярвам.

Беше денят, преди да си замина. Вечерта мъжът на братовчедка ми не се прибра, защото беше дежурен във фирмата. Двамата изядохме жалката вечеря и не остана нищо за вършене. Докъм десет часа трябваше само да слушам дългите й оплаквания от живота.

Посред нощ я чух да плаче. Тихо припляскваха вълните на езерото. Същата тази нощ беше особено горещо и влажно.

— Цуйоши, може ли да дойда при теб — подвикна тя дрезгаво. — Страшно ме боли глава.

Не бях и предполагал, че онова, което толкова дълго бе измъчвало любопитството и желанията ми, е толкова празна и прозаична работа.

— Само че на никого не казвай. Ако ми обещаеш, че ще мълчиш, ти давам каквото искаш да правиш с мен — беше рекла братовчедка ми. Така без особено вълнение и радост се разделих аз с девствеността си.

На другата сутрин мъжът й се върна уморен. Отиде до помпата, наточи вода и шумно изплакна устата си.

— Цуйоши, време е за рейса ти — подвикна ми братовчедката. Между веждите й се бе появила малка бръчица. Тя вероятно се измъчваше. — Ей, Цуйоши си заминава.

Грабнах чантата си и напуснах дома им. Езерото чернееше, от мръсотия, по него плуваха гумени ботуши и трески. Крачех по брега, без да усещам мъка или възбуда. Братовчедка ми, знаех, цял живот щеше да мълчи за станалото. И докато презираше мъжа си, нямаше да му признае нищо. Тайната щеше да си остане тайна, затова и аз съвсем се успокоих. „Нищо нямаше да се случи, ако не бях попаднал в тая мръсна къща. Последната вечер си платих за престоя“, — мислех си аз и дори ми се струваше, че съм извлякъл само полза. Не допусках, че съм един безсъвестен човек и че съм измамил чужд мъж. Аз дори го презирах оня с хлътналите очи.

Та това беше извършеното от мен прелюбодеяние. Писах вече, че братовчедка ми е майка на две деца. И понятие нямам дали се е измъчвала за стореното през онази нощ. Допускам все пак, че едва ли

се е измъчвала. Едно е сигурно, че до този ден тя нищо не е казала на мъжа си. Пък и той едва ли се е усъмнил. Защото ако той беше подозрял нещо, сега тя нямаше да е съпруга и майка, а аз да съществувам в обществото като обикновен студент по медицина.

Не става дума само за прелюбодеянието. Нито пък за това, че не изпитвах никакво чувство за извършен грях. Аз изобщо бях безчувствен към всичко. Може би е необходимо да си призная това сега. Откровено казано, аз съм напълно безразличен към страданията на околните и към смъртта. През няколкото години като студент и аспирант по медицина бях свидетел на толкова много човешки мъки и страдания. Видях и много да умират. Присъствувал съм и на операции, при които болният умира от ръката на хирурга. Е, мога ли, според вас, да приемам всеки един случай близо до сърцето си.

— Докторе, моля ви, турете му упойка — молеха ме близките на оперирани туберкулозни, защото не издържаха на стонове им. Но аз можех студено да поклатя глава и да отсека:

— Не, по-голяма доза е вече опасно.

А вътрешно си мислех само колко досадни са тия хора с техните молби. В болничната стая някой е умрял например. Родителите и близките плачат. Пред тях аз правя тъжна физиономия. Но излизам в коридора и в миг всичко изчезна от главата ми.

Така че животът ми в болницата, ежедневието ми на студент по медицина заличиха у мен всякакво чувство на жалост и състрадание към околните. Заради това сигурно не изпитвах капка отговорност към Мицу Сано. Мицу ми беше прислужница, докато живеех на квартира в района Якуин-мачи. Тя беше от префектура Сага. По онова време бях в трети курс. Единствените близки на останалата още от малка без родители Мицу бяха големият ѝ брат и по-малката от нея сестричка. Един ден видях същата тази Мицу да повръща в умивалника. Изплаших се не на шега. Първото нещо, от което се разтревожих не беше това, че може да ѝ се обърка животът, а мисълта, какво би станало с мен, ако тя вземеше да роди.

И досега не съм забравил онази нощ. Толкова беше опасно, че като нищо можех да уморя момичето. Бях успял да баламосам колегите гинеколози и да измъкна от тях необходимата кюретка. И сам със собствените си ръце изстъргах плода. За да виждам, светех си, представете си, с едно джобно фенерче и потънал в пот, измъкнах

кървавата топка. Единствената ми мисъл тогава беше, че никой не бива да разбере какво се е случило и че аз не мога да затрия бъдещето си заради такова едно момиче. Не ме трогваше обаче това, че Мицу страдаше, опряла до стената безкръвното си лице и стиснала зъби, за да не закрепчи от болка. Сега чак си давам сметка какъв късмет съм имал, че при цялата тази недомислена работа, тя не получи възпаление на матката.

След около месец аз отпратих Мицу в родния ѝ край. Предлогът беше, че съм решил да се преместя да живея в общежитие с храна и вече нямах нужда от прислужница. А истината беше, че не ми се щеше да виждам повече това момиче. Когато влакът потегли, Мицу бе залепила малкото си личице на прозореца на трета класа. Валеше ситен дъжд. И когато най-после влакът изчезна в дъжда, аз, откровено казано, почувствувах облекчение. Помислих си и за мъката на Мицу, залепила личице на прозореца на влака. Реших, че съм извършил ужасно безобразие. Но от това не изпитвах душевна мъка.

Преставам вече да пиша. Но не мислете, че описах преживяванията си, защото изпитвам угризения на съвестта. Разбира се, че смятам постъпките си за мерзост. И съчинението, и кражбата на пеперудите, заради която наказаха не мен, а Ямагучи, и прелюбодеянието с братовчедка ми, и това, което направих с Мицу. Знам колко лошо е всичко това. Но да разбираш, че си извършил нещо долно и да се измъчваш вътрешно от това, са две съвсем различни неща, нали?

Ще попитате тогава, защо днес съм седнал да описвам преживяванията си. Защото започвам да усещам нещо странно. Аз, който се боя единствено само от хорските очи и общественото наказание, сега съм разтревожен. Преувеличение е да казвам чак „разтревожен“. По-скоро съм смутен вътрешно. Нека и вас да попитам. Не сте ли и вие под външната си обвивка безчувствени към хорската смърт и страдания? Но сте доживели до този ден неопетнени и непосрамени от упреците на обществото за извършеното от вас зло. Докато един ден ненадейно почувствувате вътрешен смут.

Беше в началото на зимата. От терасата на покрива на болницата зяпах как Б-29 пускат бомби над Фукуока. Ние с колегата Сугуро

бяхме наблюдатели от противовъздушната охрана и по време на нападения трябваше да сме на поста си на покрива. Същия ден бомбардираха страшно. Само за миг от четирите краища на града се вдигна дим и лумнаха пламъци. Около половин час отряд бомбардировачи кръжа в небето, после се загуби в посока към морето. Но веднага от запад, отначало дребни като макови зрънца, приближиха други. Когато и те си заминаха, трети отряд разпра небето над града. Един след друг пламнаха префектуралния и градския съвет, запали се сградата на местния вестник и универмага. Виждаше се толкоз ясно, сякаш на хвърлей място беше градът.

Едва привечер кошмарът свърши. И настъпи зловеща тишина. Небето чернееше. Аз се вслушах. Заедно с пращането на пожарите дочух и остро, кънтящо ехо. Отначало не му обърнах внимание, но то взе да се чува все по-ясно и приличаше на глух стон.

— Какво ли е това? — попитах Сугуро.

— Чува се май как сградите се срутват. — Сугуро също се вслуша. — Не, не е от сградите. Взривната вълна е.

Ако беше от срутването на сградите, шумът щеше да е много по-силен. Не можеше и толкова дълго след бомбардировките да се чува взривната вълна. Това по-скоро приличаше на стенания на много хора. Като лекар добре познавах човешките стенания. Точно така звучаха те, когато бяха изпълнени с обида, болка, скръб и проклетия.

— Гласовете на умиращите са това — промълвих аз. Сугуро мълчеше и мигаше с очи.

След това забравих за странното ехо. Но през нощта в кревата си отново го чух. Пусто и тътнещо. Помислих най-напред, че шумът иде от морето, което беше наблизно. Но то се падаше от другата страна. Изведнаж си спомних основното училище в Рокко и детството си, после ми дойде наум за огрения от залязващото слънце кабинет по естествознание, за уморения, наказан да стои на игрището Ямагучи, за утринта, когато крачех по брега на езерото и за горещата нощ с братовчедката в прегръдките ми, за очите на Мицу, долепила лице до прозореца на третокласния вагон. Ненадейно всички спомени нахлуха в съзнанието ми. Не разбрах защо. Тогава ясно почувствувах, че все някога ще бъда наказан, ще си получа заслуженото за всичко извършено от мен. Беше време, когато хората гинеха сред пламъци и дим и аз продължавах да живея, без да съм получил и драскотина дори.

Или пък възмездие за греховете си. А едва ли беше справедливо. Разсъждавах в себе си, но тези мисли не ми причиниха особена мъка. Възприемах ги просто като неоспорима истина, както, че едно и едно прави две, а две и две са четири.

Ето това е всичко. После, когато доцент Шибата и асистентът Асай ни разкриха онази работа, аз гледах синкавия пламък в мангала и си мислех: „Дали ако извърша и това престъпление най-после ще започна да се измъчвам от угризения на съвестта? Дали ще затрепера от страх, че съм станал убиец? Да убиеш човек, докато той още диша. След такова злодеяние ще се измъчвам ли цял живот?“

Вдигнах поглед. Шибата и Асай се усмихваха дори. „Тези двамата са също като мен. И те в деня на възмездието ще се боят само от наказанието на хората и на обществото. А не от съвестта си.“

Спомням си, че изпитах някаква дълбока и непреодолима умора. Загасих цигарата, която ми бе дал доцентът и се надигнах от стола.

— Ще участвуващ, нали — попита ме Шибата.

— Да — отговорих аз. Не отговорих, а едва промълвих.

III. ТРИ ЧАСЪТ СЛЕДОБЕД

На двадесет и пет февруари беше мрачно и се канеше да вали сняг. Сугуро си миеше зъбите над умивалника в общежитието и оглеждаше лицето си в огледалото насреца. Нали беше прекарал настинка, пък и след това постоянно си недоспиваше, та очите му бяха зачервени, а лицето бледо и подпухнало. Но от огледалото го гледаше неговото лице, свикнал от години да го вижда такава. „Онова е днес. Днес е денят“ — рече си наум Сугуро. Но сега не изпита възбуда или някакво дълбоко чувство. Дори на душата му беше странно спокойно.

— Добро утро — в умивалнята влезе студент, който живееше в същата квартира. Беше в работни дрехи и обут в ботуши. — Май сняг ще вали, а?

— Така изглежда — отвърна Сугуро и прибра четката за зъби. — Днес трудова повинност няма ли за теб?

— Ами, нощна смяна съм във фабриката. Ама застъпвам следобед. А вие, доктор Сугуро?

— Аз вече тръгвам.

Закусваше винаги в столовата на болницата. Менюто беше все едно и също — варен ориз с малко зеленчуци.

Сугуро вървеше по заскрежения път към болницата. Тънкият лед пукаше под краката му. На моменти той забавяше крачка. Спомни си какво бе рекъл Тода предната вечер в лабораторията. „Ако ще се отказваш, отказвай се, докато е време.“ Ако сега вземеше и се върнеше в квартирата си. Ако се обърнеше и тръгнеше назад, с това всичко щеше да свърши. Така мислеше той, но пред погледа му се точеше сивият, скован от леда път. Краят му опираше в централната порта на факултета.

Точно пред централния вход срещна старшата сестра Оба. Тя идеше от отсрещната посока. „Вярно, че и тя щеше да участва в опита“ — мина през ума на Сугуро. Сестрата беше в широки панталони, а лицето ѝ, както винаги, безизразно като маска Но. Тя

хвърли бегъл поглед към Сугуро, но веднага сведе очи, поприведе рамене и мина пред него.

Сугуро отвори вратата на лабораторията. Тода беше вече дошъл и с гръб към вратата пишеше нещо на масата. Нито се обърна да види кой влиза, нито рече нещо. Продължи да пише в тетрадката пред себе си и лицето му беше особено сериозно. На масата старият будилник показваше девет и половина часа.

Този ден до три часа Тода и Сугуро не си размениха нито дума. Докато Тода беше на визитация в общата стая, Сугуро седеше на масата в лабораторията и се чудеше с какво да се захване. До този ден все се намираше нещо за вършене, но днес работа решително нямаше. Оставаше само да седи така с отпуснати ръце и да чака да стане три часът. И да започне „онова“.

Когато Тода се върна в лабораторията, Сугуро даде вид, че изведнаж се е сетил за нещо и на свой ред излезе. Като се върна след малко, не завари приятеля си. Оня бе захвърлил тетрадката ѝ се бе запилял някъде. И двамата този ден отбягваха да се гледат и да разговарят.

Наближаваше три часът. Сугуро пак се нареди да излезе от лабораторията, но на вратата Тода му попречи пътя.

— Ей, ти защо ме отбягваш?

— Не те отбягвам изобщо.

Тода загледа злобно Сугуро, но после схвана колко глупав е собственият му въпрос и изобрази на лицето си усмивка. Но тя излезе като спазъм. Дватамата стояха така известно време до вратата. В отделението цареше потискаща тишина. Тихият час още не бе свършил и болните почиваха, без да подозират дори какво щеше да се случи след половин час. От стаята на сестрите също не долиташе нито звук.

Но когато двамата се изкачиха на втория етаж, където се намираше операционната, мрачното настроение изведнаж го напусна. Защото в коридора кънтеше весел смях. Четирима-петима военни, които двамата аспиранти виждаха за пръв път, се бяха скупчили около прозореца, пушеха, смееха се и разговаряха на висок глас. Сякаш се намираха пред столовата във Военния клуб, толкова безгрижен беше видът им.

— Минава два и половина, а пленниците още ги няма — зацъка с език един от групата и започна да отваря калъфката на праметнатия

през рамото му фотоапарат. Беше същият онзи пълничък военен лекар, когото Тода и Сугуро завариха в кабинета на доцента Шибата.

— Съобщиха, че са тръгнали преди половин час от арестантската. Ще пристигнат скоро — отвърна офицер с тънки мустачки и погледна часовника си.

— Днес съм решил обезателно да направя ценни снимки — военният лекар се изплю на пода и размаза хрчката с върха на бастуна си.

— А на ръката си вярваш ли? Много ти е страшен апаратът! — угоднически се обади пък оня с мустачките.

— Апаратът ми е немски и затова... Абе, я кажете, прощалния банкет в чест на лейтенант Омори тук в залата на болницата ще го правим, нали?

— Да. Той опитът до пет ще свърши, затова банкетът уредихме да започне от пет и половина.

— А яденето готово ли е?

— Ами в краен случай, ако го закъсаме, черния дроб на днешния пленник ще изядем и пак гладни няма да останем.

Военните гръмко се изсмяха. Те дори не бяха забелязали присъствието на Тода и Сугуро. Вратата на операционната беше открената. Вътре не се мяркаха нито Стария, нито доцент Шибата и асистент Асай.

— А пък да ви кажа, в Китай... — подхвана пълничкият военен лекар, като се почесваше по задника — имало разни, които разпаряли китайчугите и опитвали да ядат черния им дроб. Най-сериозно.

— Разправят, че бил вкусен наистина — победоносно заяви офицерът с мустачките.

— Ами тогава, дайте да опитаме на днешния банкет.

В това време от края на коридора се зададе асистентът Асай. Крачеше бавно и очилата му проблясваха. Той се запъти към групата офицери и на лицето му грейна изкуствената му усмивка.

— Господа, пленникът е вече в болницата — рече той с женски глас.

— Ами Шибата? Какво става с Шибата?

— След малко ще дойде. Моля ви, по-спокойно, без суетня.

После Асай повика с ръка Сугуро и Тода, които се бяха облегли на стената и имаха уплашен вид.

— Ей, вие двамата. Елате тук.

Той ги вкара в операционната и затвори вратата след тях.

— Много неприятна работа. Как можаха толкова офицери да дойдат. Болните от отделението ще вземат да разберат, че нещо става. А и пленникът може да подозре и тогава? Казано му е, че го водят на общ преглед, преди да го прехвърлят в лагера на военнопленници в Оита.

Асистентът беше разтревожен и говореше тихо. После той отвори шкафа и извади от там шише с етер.

— Вие двамата ще се заемете с упойката. Нали разбрахте? Тоя, дето го водят днес, е ранен в рамото. Ще го закъсаме, ако започне да буйствува. Като влезе, аз проформа ще го прегледам оттук-оттам. Накрая ще го накарате да легне на масата, уж за да му прегледам сърцето.

— Трябва да го връзваме, нали? — попита Тода. — Иначе при първия етап на упойката ще вземе да скача.

— Разбира се, че ще го завържем. Ти, Сугуро, също знаеш степените на действие на етера, нали?

— Да.

До пълното действие на етера степените бяха три. Но тази упойка бързо минаваше и затова по време на операция винаги следяха как тя действа. Тази задача трябваше да изпълняват по време на опита Тода и Сугуро.

— А Стария и доцент Шибата?

— Долу се преобличат. Като го приспим, ще отида да ги повикам. И без друго, ако се струпаме всички тук, пленникът ще се изплаши.

Сугуро слушаше разговора и му се струваше, че се готвеха да започнат най-обикновена операция. Но от тази му илюзия го изтръгна думата „пленник“. Изведнаж за пръв път е цялото си същество проумя какво се готвеше да става тук в операционната. „Та ние се готвим да убием човек.“ И объркване, и страх като черни облаци обвиха душата му. Той сграбчи дръжката на вратата. Но в този момент отвън отново избухна гръмкия смях на военните. Този смях и тяхното присъствие го смазаха вътрешно и като дебела стена отрязаха пътя му за бягство.

След малко запалиха огромната лампа, по пода потече с тихо шуртене водата, която щеше да отмива кръвта. Асистентът Асай и Тода започнаха мълчешком да се преобличат. Свалиха саката и обувките си и нахлузиха операционните сандали.

Вратата се отвори и в операционната влязоха безизразната старша сестра Оба и една друга, името на която беше Уеда. Лицата им не трепваха. Двете, без дума да проронят, отвориха шкафа и започнаха да вадят от него и да редят върху стъклена масичка скалпели, ножици, намаслена хартия и памук. Всички в операционната мълчаха. Чуваха се само гласовете на ония отвън и шуртенето на водата, която се стичаше по пода.

Присъствието на старшата сестра не учуди Сугуро. Но защо и тази Уеда бяха повикали да помага при опита днес. Тази сестра беше отскоро в болницата. На визитациите в общата стая той никога не бе спирал вниманието си върху нея, но му бе направила впечатление на много мрачна жена. Тя винаги гледаше втренчено някъде настрани.

Изведнаж гласовете на офицерите отвън секнаха. Сугуро погледна уплашен Тода, който стоеше отстрани. Но Тода, верен на себе си, изкриви за миг болезнено лицето си и веднага след това се усмихна предизвикателно. Вратата се откряна и вътре мушна късо подстриганата си глава военният с мустачките. Същият, който преди малко в коридора гледаше часовника си.

— Тук вече готови ли сте?

— Да, вкарайте го — дрезгаво отвърна асистентът Асай. — Един ли е?

— Един.

Опрян на стената, Сугуро видя как вкараха или по-скоро бутнаха вътре в операционната висок слаб американец. Като пленниците, които срещна пред входа на Втора хирургия, и този носеше зеленикави, неотговарящи на ръста му работни дрехи. Американецът огледа облечените като за операция лекари и се усмихна притеснено. После погледът му се плъзна по стените и ъглите на залата.

— Сядай ето тук — обърна се към него на английски асистентът и му посочи стола.

Мъжът прегъна неловко дългите си крака и послушно седна. Сугуро беше гледал филми с артиста Гари Купър. И в движенията си, пък и по физиономия пленникът му заприлича на онзи артист.

Старшата сестра Оба помогна на американеца да свали горната си дреха. Отдолу той беше по съдрана платнена японска риза. Асистентът Асай започна да го преслушва и пленникът смутено затвори очи. Но изведнаж, надушил миризмата, извика:

— А, етер, нали?

— Да, за лечението ти — отговори Асай и гласът му трепна. Затрепери и ръката му, с която държеше слушалките.

В хода на прегледа пленникът изглежда се поуспокои. Всичко вървеше наред. Американецът явно нищичко не подозираше, защото гледаше всички заобиколили го с меките си кафяви очи и от време на време дружелюбно се усмихваше. Имаше доверие в лекарската професия и това го успокояваше. Асистентът му обясни, че трябва да чуе и сърцето му и онзи послушно легна на посоченото място.

— Ремъците? — попита бързо Тода.

— После, после — спря го с тих глас Асай. — Ако го завържеш сега, ще се усъмни. Като започнат конвулсиите при втората степен на действие на етера, тогава го вържи.

— Господа офицерите питат могат ли да влязат — подаде глава от предоперационното старшата сестра Оба.

— Още не, бе. Аз ще им дам знак. Сугуро, пригответи маската с упойка!

— Аз не мога, доктор Асай — рече с разтреперан глас Сугуро. — Разрешете да изляза. Не мога. Искам да изляза от тук.

Асай го изгледа над очилата без рамки, но нищо не каза.

— Аз ще я приготвя, доктор Асай.

Тода постави памук и намаслена хартия върху телената рамка на маската. Пленникът го видя и понечи да попита нещо, но Асай махна с ръка и веднага се засмя с изкуствената си усмивка.

Поставиха маската на лицето на пленника и пуснаха етера. Оня започна да мята наляво-надясно глава и се мъчеше да се освободи.

— Завързвай ремъците. Ремъците, бързо!

Старшата сестра Оба и сестра Уеда се стовариха върху американеца и привързаха с ремъци краката и тялото му.

— Първа степен на действие на упойката — избъбри Тода, като наблюдаваше часовника си.

На този етап подложеният на упойка чувствува, че губи съзнание и инстинктивно се съпротивлява.

— Не спирай етера! — викна Асай. Той натискаше ръцете на пленника. Под маската се разнесоха ниски животински стонове. Настъпила бе втората степен на действие на етера.

При нея някои започваха да крещат, други пък ги избиваше на песен. А пленникът започна да вие с нисък глас като куче. Виеше дълго, после спираше, но след миг пак подхващаше да вие.

— Сестра Уеда, донеси ми слушалките!

Асай грабна от ръцете на сестрата слушалките и зашари бързо с тях по косматите гърди на американеца.

— Тода, продължавай с упойката.

— Всичко е наред.

— Пулсът намаля.

Асистентът пусна ръцете на пленника и те паднаха тежко на ръба на операционната маса. Тода взе подаденото му от старшата сестра фенерче и провери зениците.

— Отражението в роговицата също изчезна.

— Добре. Хвана го вече. Аз отивам да повикам Стария и доцент Шибата. — Асай свали слушалките и ги набута в джоба на престилката си. — Спри за малко етера. Ако прекалим, ще го уморим и тогава всичко пропада. Сестра Оба, пригответе инструментите за операция.

Асистентът изгледа студено Сугуро и излезе от операционната. Старшата сестра отиде в предоперационното и с помощта на сестра Уеда започна да подбира инструментите. Светлината от огромната лампа се отразяваше по стените на залата. Сугуро стоеше облегал в страни и бистрата вода по пода мокреше сандалите му. До операционната маса, с проснатия върху нея пленник, остана само Тода.

— Я ела тук — изведнаж тихо заповяда той на Сугуро. — Ела да ми помагаш.

— Аз съвсем не мога — промълви Сугуро. — Аз наистина трябваше да се откажа.

— Идиот. Какво приказваш — Тода се обърна и злобно го загледа. — Ако си искал да се отказваш, и вчера, и тази сутрин имаше достатъчно време да го сториш. Но щом си дошъл дотук сега, наполовина си вътре, разбра ли?

— Наполовина? В какво съм наполовина вътре?

— В общата съдба — отвърна със спокоен глас Тода. — Вече нищо не може да се направи... Нищо.

— Един ден Буда... отишъл да навести свой болен ученик... Ученикът страдал толкова, че и от нечистотиите си не можел да се отърве... Буда от състрадание... го навестил! „Ти като беше здрав — попитал го той, — грижеше ли се за болните си приятели? Знай, че сега се измъчваш сам самичък, защото, когато си бил здрав, за другите... не си се грижил. Сега се измъчва тялото ти..., но никога сърцето ти... не ще се излекува от болка“.

Мицу Абе държеше изпокъсаната книжка досами очите си и четеше на стареца от съседното легло. Преди седмица на това легло бе лежала старата жена, която в нощта след бомбардировката издъхна. Едва минаваше четири часът, но в общата стая бе притъмняло. Мицу обръщаше книжката към идещата от прозореца бледа светлина и прелистваше страница по страница.

— Днес доктор Сугуро го няма да дойде да ни прегледа. Операция ли има някаква?! — обърна се Мицу към стареца и положи книжката на коленете си. — Ти също вземи да се посъветваш с този доктор. Той много помагаше на бабата, дето преди теб лежеше тук.

Старият човечец закима като дете. Той лежеше, но шареше с ръка по шкафчето до леглото и се мъчеше да напипа чашката си.

— Тя, бабата, преди да я оперират, взе да се отпуска и след оная бомбардировка умря през нощта. А пък толкоз ѝ се щеше да доживее да се види с момчето си. То се бие във войната.

Старецът взе чашката, стисна я с двете си ръце и рече кротко:

— Кога ли и ние ще си идем?

Мицу се изхлузи от леглото си и отиде до прозореца. Вън духаше. В средния двор прислужник в ботуши ровеше с лопати черната земя.

— Докога ще е тая война — промълви сякаш на себе си Мицу и дълбоко въздъхна. — Кога ли ще свърши?

ГЛАВА ТРЕТА

ПРЕДИ РАЗСЪМВАНЕ

I.

В три часа следобед, целите в бяло и със скрити наполовина от маските лица, се появиха Стария и доцент Шибата. Вървяха, заобиколени от офицерите. На прага Стария спря за миг, хвърли поглед към облегатия на стената и готов всеки момент да се разплаче Сугуро, но бързо отвърна очи и влезе в операционната. След него шумно нахлуха военните, но щом видяха проснатия върху масата с лице към тавана пленник, те като един се заковаха по местата си.

— Минете по-напред, по-напред — подкани ги изотзад асистентът Асай и иронично се усмихна. — Свикнали са господа офицерите да гледат трупове. Нали са хора военни.

Поручикът с тънките мустачки се обърна към Асай и угоднически попита:

— А докато режете, снимки може ли да си направим?

— Моля, моля. И ние самите ще снимаме. Ще дойде един от Втора хирургия с осеммилиметрова камера. Опитът е толкова рядък!

— Днес какво, тук ли ще режете? — попита пълничкият военен декар и посочи остриганата си глава. Тоя същият беше си забравил тютюна в кабинета на доцент Шибата оня ден, когато Тода и Сугуро чуха за прът път за вивисекцията.

— Не, ние днес няма да се захващаме с операция на мозъка. Утре професор Кандо и асистентът Араджима ще правят такъв опит с друг пленник.

— А-а, значи вие само белите дробове?

— Да. На вас като военен лекар естествено ви е ясно. Сега с няколко думи ще се опитам да разясня на останалите господа офицери смисъла на опита. Казано накратко, с вивисекцията на този тук пленник си поставяме за цел да изследваме един много важен за гръдната хирургия проблем — в каква степен може да се направи резекция на белите дробове. Тоест, въпросът каква част от белите дробове на човек може да бъде изрязана без риск за живота му, е един от основните в лечението на туберкулозата, пък и жизнено важен в условията на военновременната медицина. Затова на този тук ще

изрежем изцяло единия бял дроб и горната част от другия. Или всъщност...

Докато сладникавият глас на асистента звънтеше и отекуваше в операционната зала, Стария стоеше с отпуснати рамене и гледаше втренчено стичащата се по пода вода. Цялото му същество излъчваше някаква странна тиха печал.

Единствено старшата сестра Оба с безизразна физиономия продължаваше да маже тялото на пленника с червеникаво лекарство. От него едрата шия и обраслата с кафяви косми широка гръд станаха съвсем червени и само леко хлътналият корем поражаваше с белотата си. Тода сякаш едва в този момент осъзна за пръв път, че проснатият на масата човек е бял, че е пленен от японската армия американски войник. Едва сега се замисли той за това, докато гледаше широкия бял, покрит със златисти косъмчета, корем.

— Как безметежно си е заспал тоя — шеговито се обади един от военните отзад, с намерение да разведри атмосферата. — Не подозира дори, че след половин час ще бъде убит...

„Убит“ — отекна глухо и дълбоко в гърдите на Тода. Мисълта, че това щеше да е убийство, все още не се бе напълно оформила в съзнанието му. Да съблечеш човек, да го туриш на операционната маса, да му поставиш упойка — всичко това още от студентските си години бе правил с толкова много болни. А сега, да не би да не беше същото? След малко Стария ще промърмори с тих глас „Поклон“ и вивисекцията ще започне. Ножиците и пинсетите ще задрънчат, електрическият скалпел със сухо пращане ще се забие в косматите гърди някъде в областта на гръдните пъпки и ще изреже кръг. Какво тогава беше различното между сегашната операция и всяка друга? Тода беше от много години свикнал и с ослепителната светлина на огромната лампа, и с омотаните в бяло фигури на лекарите, които плавно, като водорасли, се движеха из залата. Пък и проснатият по гръб на операционната маса пленник беше досуц като най-обикновен болен. Мисълта, че оставаше много малко време, докато започнат да убиват този човек, не предизвика у Тода никакво вълнение. Не че си представи, че ще го извършат служебно и автоматично. Той вяло мушна тънките тръбички на катетъра в ноздрите на пленника. Носът беше дълъг, със зачервени краища. Нос на бял човек. Оставаше само да регулира потока на кислорода и с това подготовката свършваше.

Етерът, изглежда, беше напълно подействувал. От ноздрите на американеца измежду тръбичките се раздаваше тихо похъркване. Той дълбоко спеше. Краката и ръцете в зеленикавите работни дрехи бяха здраво стегнати с дебели кожени ремъци, проснат с лице към тавана, той лежеше под погледите на присъстващите. Изражението на лицето му беше толкова спокойно, че сякаш бледа усмивка се бе изписала на устните му.

— Да започваме, а? — обърна се доцент Шибата към Стария, след като провери апарата за кръвно.

Професорът, който до този момент стоеше втренчен в пода, се изви леко и кимна.

— Започваме — обади се Асай.

В залата настъпи такава тишина, че се чу как някой преглътна слюнката си.

— Вивисекцията започва в три часа и осем минути. Тода, запиши!

Стария стисна електрическия скалпел в дясната си ръка, поприведе се и се доближи до пленника. Тода чу зад гърба си жуженето на осеммилиметровата камера. Асистентът Араджими от Втора хирургия бе започнал да документира хода на операцията. Военните припряно започнаха да покашлюват, някой се изсекна. „Сега ще заснеме и мен.“ Тода тъкмо проверяваше апарата за кръвно. При тази мисъл го обзе особено чувство. „Точно как гледам сега апарата. Сега пък извивам глава. Всичките ми действия ще се запечатат на лентата. Ще ме заснемат как убивам човек. Всяка отделна подробност. Действията на убиец. Но дали ще се развълнувам кой знае колко после, когато гледам филма?“

Тода почувствува огромно разочарование и умора. Беше очаквал до вчера този момент само защото се надяваше да изпита истински страх, душевно потресение, жестоко самообвинение. Но и шуртенето на водата по пода, и пукотът на електрическия скалпел звучаха толкова монотонно и му навяваха странно униние. Липсваше и тягостното като при обикновена операция напрежение, че болният може да умре от шок, страхът, че в пулса или дишането е вероятно да настъпи внезапна промяна. Че пленникът щеше скоро да умре, всички знаеха и очакваха. Нямаше и никаква причина да го спасяват и да удължават живота му. Затова движенията на Стария, стиснал в ръка електрическия скалпел, и

на асистента, който спря газта в печката, и на доцент Шибата, който наблюдаваше отстрани, и на старшата сестра Оба, която подбираше марли и инструменти, бяха някак небрежни и вяли.

Жуженето на камерата не секваше. То се сливаше с тихото бръмчене на скалпела и потракването на ножицата. „С какво ли чувство снима тоя пък Араджима“ — помисли Тода. „Чувал съм го аз някъде този звук. Да, това е гласът на цикадите. На цикадите там в Оцу. Когато гостувах на братовчедка си още като ученик в колежа «Натива». Ох, защо ли точно сега ми идват наум такива идиотщини?“

Той обърна глава назад и изгледа скупчилите се офицери. В левия край на групата един млад с очила бе извърнал встрани преbledнялото си като восък лице. Изглежда виждаше за пръв път живи димящи човешки вътрешности и му бе примаяло. Офицерът почувствува погледа на Тода, веднага се изпъна и смръщи вежди.

До военния с очилата стоеше поручикът с малките мустачки. Лицето му се бе покрило с лепкава мазна пот, а устата му зееше глупашки. Той надничаше над главата на застаналия пред него пълничък военен лекар и непрекъснато облизваше устни. Така беше облещил очи, сякаш се боеше да не пропусне нещо от онова, което ставаше пред него.

„Какви идиоти само“ — помисли Тода. „Същински идиоти.“ Но защо те да бяха идиоти, той самият какво представлява — за това не му се щеше да мисли. Чувствуваше, че му става досадно да разсъждава.

Всъщност в операционната беше топло до премаляване. Въздухът беше тежък и потискащ. Тода усети, че съзнанието му просто се замъглява и дори за момент забрави какво трябваше да прави като асистиращ.

Върху операционната маса пленникът започна мъчително да кашля и да се задавя. В бронхите му бе навлязъл секрет. Тода чу Асай да пита през маската си Стария:

— Кокаин ще използваме ли?

— Няма нужда. — Стария се вдигна от масата и неочаквано извика сърдито — Този не е пациент.

Всички в залата се сепнаха от крясъка му и съвсем притихнаха.

Продължаваше да се чува само глухото жужене на камерата.

Опрян на стената, пред себе си Сугуро виждаше само гърбовете на офицерите. Те покашлюваха от време на време и пристъпяха върху изтръпналите си крака. Тогава Сугуро съзираше измежду раменете им приведените над операционната маса доцент Шибата и Стария, и проснатия, здраво стегнат с ремъци пленник в зеленикавите си работни дрехи.

— Марля.

— Скалпел — тихо и дрезгаво нареждаше доцент Шибата на старшата сестра.

„Сега ще започнат да режат ребрата!“ — помисли Сугуро. Като медик, той само по гласа на доцент Шибата можеше да разбере коя точно част от тялото на пленника реже Стария и какво се канеше да направи след това.

Сугуро затвори очи. Затвори ги и се опита да си представи, че в този момент присъствува не на вивисекция на жив американски пленник, а на операция на обикновен болен. „Помогнете му! Още малко. Сега му поставете камфор и започнете да му преливате кръв!“ Сугуро се опита да насили въображението си. „Ето, чувам и стъпките на старшата сестра Оба. Тя тъкмо носи кислородния апарат за болния. Ами да.“ Но точно тогава глухо изхрущяха при отрязването ребрата. После те издрънчаха върху металния поднос и звукът се блъсна в стените на операционната. Действието на етера изглежда отслабваше, защото пленникът започна ниско и зловещо да стене.

„Помогнете му! Спасете го!“

В гърдите сърцето му лудо заби. Викът неудържимо напираше в него. Той продължаваше да държи очите си затворени. Ненадейно в съзнанието му изплува сцената на операцията на госпожа Табе. Разкъсаното ѝ като нар окървавено тяло и вцепенените лица на присъстващите, опрени безсилни на стената. Беше привечер. Огромната лампа на тавана пръскаше ярка светлина, която сияеше върху стичащата се по пода вода. И само шуртенето на водата нарушаваше потискащата тишина в залата. После старшата сестра Оба пренесе обратно в стаята натъкменото като живо тяло. А в притъмнелия коридор асистентът Асай обяви с изкуствена усмивка на близките на госпожа Табе: „Операцията завърши благополучно.“

„Няма да го спасят.“

Изведнаж го налегна безсилие и се почувствува толкова унижен, че дъхът му секна. Идваше му да протегне ръце и да разбута военните пред себе си. Да връхлети върху Стария и да изтръгне инструмента от ръката му. Но щом отвори очи, пред него се възправи страшната стена от рамене, широката непреодолима преграда от набитите гърбове на офицерите. Закачените на поясите саби хвърляха стоманени отблясъци.

Един млад офицер изведнаж извърна глава, забеляза Сугуро и го загледа с недоумение. Не проумяваше защо облеченият в операционна престилка лекар се е спотаил зад гърбовете им. Но след миг недоумението в очите му се превърна във възмущение и яростен въпрос. „Страшно ти се вижда май, а? — говореха тези очи. — И ти смееш да се наричаш японски младеж!“

От погледа на офицера Сугуро усети даже болки в челото си. За всички тук той беше едно ненужно присъствие, слабо и свършено безволево същество, което сега не взимаше участие в операцията, но и на доцента не можа да откаже, когато му беше времето. „Аз нищо не правя“ — обърна поглед към операционната маса с пленника в работни дрехи върху нея и изстена. — „Аз нищо не ти правя.“

Но в този момент звънна гласът на асистента Асай!

— Левият бял дроб на пленника е изваден. Сега пристъпваме към отрязване на горната част на другия. Досегашният ни опит показва, че при едновременно отрязване на половината на двата дроба настъпва моментална смърт.

Офицерите заскърцаха с ботушите си. Престана за момент да бръмчи и осеммилиметровата камера на асистента Араджима. В операционната зала остана да се чува само тихото шуртене на стичащата се по пода вода.

— Четиридесет... тридесет и пет... тридесет... — Тода следеше апарата за кръвно и отчетливо произнасяше. — Тридесет... двадесет и пет... двадесет... петнадесет... десет... свърши — със служебен глас обяви той, като се обърна към останалите. После бавно се надигна от мястото си. Всички стояха известно време притихнали. След това офицерите се размърдаха, започнаха да кашлят, заскърцаха с ботушите си.

— Значи свърши? — попита застаналият в предната редица пълничък военен лекар и започна да трие с кърпа потта от главата си. — Колко е часът?

— Четири часа и двадесет и осем минути — отвърна Асай. — Започнахме в три часа и осем минути, значи цялата работа отсече час и двадесет минути.

Стария мълчеше и гледаше трупа. Ръката му с окървавена ръкавица още стискаше бляскавия скалпел. Старшата сестра леко го изблъска и покри мъртвото тяло с чаршаф. Стария отстъпи, залитайки, направи една-две крачки и отново се закова на пода.

Когато вратата на операционната се разтвори широко и военните се изсипаха в коридора, бледото следобедно слънце бе застинало в прозореца. От светлината те запримигнаха, започнаха да въртят вратове, да потупват вдървените си рамене и да се прозяват без нужда прекалено широко.

— Не беше нищо особено — изведнаж прекалено високо рече един. Но гласът му прозвуча неестествено и изкънтя в стената.

— Мураи, ти мязаш съвсем на човек току-що измъквал се от кревата на някоя жена — рече отново оня, като изгледа учудено един от групата. — Ами очите ти са съвсем зачервени.

Но не само на въпросния Мураи бяха зачервени очите. На всички останали те бяха кръвясали, а лицата им лъщяха от лепкава пот, зачервени като на хора, току-що задоволили плътската си страст.

— Точно като след жена. Такава ти е физиономията.

— Ама и глава ме блъсна, точно като след такова.

— Изпращането на подпоручик Комори нали от пет и половина беше? Дайте да поизлезем и да глътнем малко въздух.

И офицерите затропаха шумно надолу по стълбите.

След като те си отидоха, старшата сестра Оба откряна вратата и надзърна предпазливо от операционната. Увери се, че в коридора няма жива душа и тогава двете със сестра Уеда изкараха отвътре покритата с чаршаф количка. В предоперационното Сугуро се опря на стената и се вслуша в скрибуцането ѝ. То секваше и отново отекуваше, докато двете сестри, привели гърбове, тикаха количката по блестящия дълъг и пуст коридор.

Сугуро не знаеше нито накъде да тръгне, нито какво да прави. Старият доцент Шибата, асистентът Асай и Тода все още бяха в операционната, но при тях той не можеше да се върне. „Убит, убит,

убит... — ритмично отмерваше в ушите му нечий глас. — Но аз съм непричастен. Аз нищо не съм вършил“ — с все сила се опитваше да го заглуши Сугуро. „Аз нищо не съм вършил.“ Но това оправдание рикошира в сърцето му, сви се на мъничко кълбо и изчезна. „Наистина ти нищо не извърши. Когато бабата умря и сега също. Но винаги присъствуващ. Ти наблюдаваш. Наблюдаваш и нищо не вършиш, нали?“ Сугуро заслиза по стълбите и се вслуша в собствените си отекващи стъпки. Изведнаж му мина през ума, че само преди два часа по същите стълби се е изкачил нищо неподозиращият пленник. Припомни си и изражението му на объркване там горе в операционната. За момент пред очите му се появи и старшата сестра Оба, която чевръсто метна чаршафа върху кървавото разкъсано мъртво тяло. Неудържим пристъп на гадене стисна гърлото му. Подпря се на прозореца и започна сам на себе си да доказва, че с кръв и разрязани човешки тела бе свикнал още от студентските години. Но цветът на кръвта и на плътта, които бе наблюдавал по време на операции, не бяха като на разпрания жив пленник. Не, не му се повръщаше, защото си представи отново кръвта и плътта. Пристъпът дойде, когато си припомни как старшата сестра Оба бързешком метна чаршафа върху трупа, за да го скрие по-скоро.

Отвън срещу прозореца електрическите жици трептяха. Две-три птички прорязаха сивото студено зимно небе. От комина на дезинфекционното се виеше бавно пушек. От далечния заден портал на двора няколко сестри бавно мъкнеха насам лопати и кошници. Те се връщаха от работа. Картината беше толкова обикновена, като всяка друга привечер в болницата.

Сугуро стисна перилата и зачака да премине новият пристъп на премаляване. Пред очите му притъмня. После той полека, стъпало по стъпало заслиза надолу по стълбата.

Офицерите бяха изчезнали вече от средния двор. Сестрите бяха оставили кошниците си на тревата и сега, бършейки лицата си, идеха право към него. Инстинктивно Сугуро извърна лице и се опита да ги отбегне, като ускори крачка.

— Докторе — извика му с ведър глас една, която бе приседнала на големия камък наред полянката, — днес професорът пак ли няма да дойде на визитация в общата стая?

Сугуро не отговори. „Какво толкова се плаша — помисли той. — Сестрите нищо не знаят. Защо съм седнал да се крия пък и аз.“

— Докторе, идете поне вие.

— Добре, добре. Ще отида.

Съвсем бе забравил този ден за визитацията в общата стая. Но как да отиде сега. Да разговаря с болните, сякаш нищо не се е случило, да ги преглежда на рентген, да попълва картоните им. А от утре отново ще започне ежедневието му на аспирант. Дали и Стария, и доцентът, и Асай, и Тода пак както обикновено щяха да ходят на визитация, да преглеждат амбулаторните болни, да изпълняват най-невъзмутимо ежедневието си задължения? Можеха ли те да изпъдят завинаги от съзнанието си мисълта за пленника с кестенявата коса и добродушното лице. „Но аз не мога. Аз няма да забравя.“

От земята се подаваше пепелявият пън на тополата. Възрастният прислужник толкова дълго я бе сякъл. Сугуро гледеше пъна и мислеше за бабата. Бяха я турили в дървения ковчег и отнесли нанякъде в онзи дъждовен ден. Тополата вече я нямаше. Бабата беше умряла. „Повече не мога. Ще напусна тая лаборатория — промълви в душата си Сугуро. — Животът ти е напълно разбит.“ — говореше той на себе си. Но не можеше в действителност да схване наистина ли себе си имаше предвид, или някого друго.

II.

Последен от операционната излезе Тода. В коридора го чакаше усмихнат асистентът Асай. Той държеше в ръцете си покрит с марля съд.

— Тода, чакай. Отнеси това, моля ти се, в заседателната зала.

— Добре.

— Господа офицерите имат там банкет.

— А това какво е?

— Поръчката на военния лекар Танака. Черният дроб на пленника. — Асай повдигна с два пръста марлята и показа на Тода съдържанието на съда. Тъмнокафявото парче месо тънеше във вода, на дъното на която се бе утаила кръв.

— За какво му е?

— Ще го тури в спирт и ще си го запази за спомен сигурно — отвърна асистентът звънко. Гласът му беше толкова спокоен, сякаш току-що бяха излезли от аутопсия на починал болен и сега даваше нареждания за предстоящата работа.

Тода погледна хлъзгавото парче месо и ясно си припомни ослепителната белота на широкия корем на пленника, изтегнат по гръб върху операционната маса. Старшата сестра бе намазала с червено лекарство гърдите му и само коремът на американеца остана да поразява с белотата си. Той вече не съществуваше. Него го нямаше повече. Освен това парче плът, потънало в мътната от кръвта вода, от пленника нямаше и следа. Истина ли беше това? Обзе го странното чувство, че сънува. Никак не можеше да свърже оня широк бял корем с това тъмнокафяво парче месо. Тода потъна в размисли.

— Ефемерно нещо е животът — изведнаж тихо промълви асистентът. — Ето на, и ние, свикнали сме с трупове, но макар и за миг, обзе ни сантименталност, а?

Тода вдигна леко поглед и се вгледа крадешком в лицето на Асай. Очилата му без рамки се бяха изхлузили ма носа му. В лицето му нямаше никаква промяна. Същото неизменно лице на асистента Асай, който с такава лекота умееше да разговаря с болните по време на

визитация, или да си подсвирква с уста в лабораторията и да цъка с език, докато прехвърляше картоните на пациентите. И нито следа от това, че само преди малко бе убил човек.

„И моето лице е същото сега“ — помисли с болка Тода. „Никаква промяна. А сърцето ми е съвсем спокойно. Няма ги дългоочакваните душевни терзания, нито мъчителното съзнание за извършено страшно престъпление.“

— Тода — асистентът се усмихна загадъчно и свойски тури ръката си върху ръката на Тода. — Имам нещо да ти казвам. Ти имаш ли желание да останеш на работа в университета?

— В университета ли?

— Да. Като асистент тук във факултета. Доцент Шибата също се е размислил по този въпрос. Стига ти да си съгласен.

— Аз мисля, че има за тая работа и по-достойни от мен — отвърна Тода и наведе глава. Чувствуваше, че нещо се крие зад думите на асистента. — Ето, Сугуро например.

— Сугуро? В никакъв случай! Той е без перспективи. Ти я по-добре кажи, къде се беше дянал той днес в това толкова важно за нас време?

— В операционната беше. Стоеше най-отзад и гледаше.

— Дали няма да се изпусне това момче. — Изведнаж съвсем разтревожен, Асай доближи до Тода лицето си. — Разбере ли се тая история...

— Няма страшно. Той е толкова слабохарактерен.

— Дано да е така. А ти помисли за това, дето ти казах. Чу ли? Стария вече хич го не бива. Занапред остава ние двамата с доцент Шибата да се заемем с преустройството на Първа хирургия. Така че, съюзиш ли се с нас, препоръката ти за асистент е опечена. Още повече, че след извършеното днес не станем ли и тримата една душа и едно тяло, загубени сме.

Асистентът изчезна в дъното на пустия коридор. Тода стоеше и стискаше в ръцете си съда. Почувствува се изведнаж безкрайно отпаднал. „Една душа и едно тяло“ бе рекъл Асай. „Използува, че сме съучастници в престъплението и гледа да ме обвърже, за да не издам тайната. Подмамва ме пак заради себе си, защото иска да затвърди позициите си в хирургията.“ Тода с цялата си душа осъзна това. „Тоя идиот Асай как ли възприема парчето месо тук?“ — мина му през ума.

— „И дали вече съвсем е забравил за смъртта на американския пленник, който само преди два часа притеснено се оглеждаше с меките си кафяви очи?“ Тода просто не проумяваше как Асай, току-що излязъл от операционната, може да мисли за бъдещата си кариера. Не, решително този начин на мислене му се струваше непонятен. „Ами аз самият, аз какво мисля за тази тук изтръгната от плътта на пленника част. За потъналото в кървавата вода парче месо. Но не то ме ужасява, а това, че го гледам и не изпитвам нищо, нито дори капчица мъка. Защото сърцето ми е съвсем непроницаемо.“

Тода бутна с тяло дебелината и тежка врата на заседателната зала. Трима-четирима от офицерите обърнаха очи към него. Всички бяха свалили кителите си и насядали в единия край на дългата маса, грееха ръцете си над мангала. Пред тях на масата бяха натрупани чинии с ядене и чаши със саке.

— Тук ли е господин военният лекар Танака?

— Ще дойде след малко. Това какво е?

— Поръчал е да му бъде донесено — поясни Тода й изпита садистично удоволствие. После постави покрития с марля съд на масата.

— Благодарим ви — един от офицерите се надигна от стола си. Беше същият, чието лице по време на вивисекцията бе пребледняло като восък. Той повдигна предпазливо марлята и надникна в съда. Изведнъж лицето му се изкриви от ужас.

— Какво е това, подпоручик Ебара?

— Черният дроб на пленника — изговори отчетливо дума по дума Тода. И излезе от неловко притихналата зала.

Тода затвори вратата на залата. Подът на коридора пред него мътно блестеше. Не се мяркаше жива душа. Тръгнеше ли направо по този коридор, щеше отново да се озове пред операционната. Помисли за това и неудържимо му се прищя още веднаж да надзърне в нея. „Само още веднаж. Да видя как е там след онова.“

Последните отблясъци на деня постепенно гаснеха. Цареше тишина. Само от време на време зад гърба му долитаха гласовете на военните в залата. Но и те разговаряха приглушено.

Слезе едно-две стъпала надолу по стълбата, но после рязко се обърна и закрачи към операционната, като се прислушваше в отекващите си стъпки.

Вратата стоеше полуоткрехната. Той я бутна и тя остро изскърца. Все още слабо миришеше на етер. На белезникавата маса в предоперационното самотно се бе търколило шишенце от упойката.

Тода се спря в средата на помещението. Спомни си, че тук на това място пленникът бе извикал: „А-а, етер.“ Тоя по детски наивен глас още звучеше в ушите му. Обзе го инстинктивен страх, но стисна зъби и зачака. След миг страхът като оттегляща се вълна го остави и той се почувствува странно успокоен.

В този момент най-силно му се искаше да изпита угризение на съвестта. Разкъсваща гърдите му болка. Разкаяние, което да разбие сърцето му. Но макар че се върна в операционната, нищо такова не се събуди у него. За разлика от непричастните към професията хора, той, медикът, от много отдавна бе свикнал да се връща сам тук след операции. Затова и не можеше да проумее с какво това му връщане в залата бе по-различно от всеки друг път.

„Точно тук му смъкнахме горната дреха.“ Тода се насилваше да си припомни една по една всяка отделна подробност, за да извика в сърцето си душевната болка. „Пленникът срамежливо като жена прикриваше с ръце обраслите си с кафяви косми гърди. После Асай му посочи вратата и той влезе в операционната.“ Той леко отвори вътрешната врата, завъртя ключа на лампата и ослепителна светлина заля помещението. На скърцащата операционна маса бе останала да лежи малка марличка. С тъмно петно кръв на нея. Тода я загледа, но отново сърцето му не трепна. „Дали пък изобщо не съм лишен от съвест човек? Но само аз ли? Ами останалите? Изпитват ли те душевен тормоз от извършеното злодеяние? Или са безчувствени пред стореното?“

Тогава Тода проумя колко безвъзвратно ниско е паднал. Той загаси лампата и отново излезе в коридора.

Там беше вече съвсем притъмняло. Тръгна, но изведнаж от отсрещната стълба се дочуха нечии твърди стъпки. Някой бавно се изкачваше, после стъпките отекнаха по посока към операционната. Тода се прислони до прозореца и проследи фигурата в бяло, която в полумрака вървеше към него като призрак. Беше Стария.

Той не забеляза скрилия се Тода. Закова се пред операционната, мушна ръце в джобовете на престилката, поприведе се и втренчено се загледа във вратата. Лицето му не се виждаше ясно, но професорът му

се стори толкова сух и стар с отпуснатите си рамене, приведения гръб и сияещата в полумрака сребриста коса.

Стария стоя така дълго втрещен във вратата, после стъпките му отново отекнаха по посока на стълбата.

— Докторе, елате за малко в общата стая. От сутринта един от болните е с температура — викна зад гърба му една сестра.

— Добре — промърмори тихо Сугуро и отвърна лице.

— Днес не са се мяркали нито доктор Асай, нито доктор Тода. Операция ли има.

— Няма операция, каква операция.

— Да, но и старшата сестра я няма. Нас пък ненадейно ни извикаха да копаем окопи. Какво става този ден?

Сугуро погледна крадешком лицето на младото момиче. Но то гледаше простирано и чакаше отговора му.

— Добре де, отивам в общата стая. Ти ми донеси слушалките.

Но още щом влезе, Сугуро почувствува как от трите реда белеещи се в полумрака кровати болните като един обърнаха очи към него. Едва се сдържа да не побегне. Но наведе очи и тръгна на право между редиците. „Аз не мога повече да гледам тези хора“ — рече той в себе си. „А те нищо не знаят.“

Болният с температура се оказа старикът, който заемаше мястото на починалата преди седмица бабичка. Онова, съседното до Мицу Абе легло. Щом зърна Сугуро, старикът отвори беззъбата си уста със синкави венци, изкриви лице и се опита нещо да каже. Но не можа да издаде нито звук.

— Мъчи се да рече, че в гърлото му е застанала хрчка — поясни отстрани Мицу. — Ей, ти, успокой се. Докторът ще ти помогне.

Сугуро хвана протегнатата ръка на стария човечец. Беше толкова слаба, че можеше да я обхване с два пръста. Тази сбръчкана съсухрена ръка изведнаж му напомни за бабата. И нейната беше такава малка и суха с белезникави петна.

— Докторе, помогни му. Помогни му, докторе.

Сугуро слушаше шепота на Мицу и премигваше с очи.

Асансьорът със старшата сестра Оба и сестра Уеда скърцаше и бавно се спускаше надолу към тъмното мазе.

— Как противно скрибуца тоя асансьор. Капчица масло не е останало по него — промърмори Уеда и погледна олющения таван на железната клетка.

Но старшата сестра, опряна на стената и затворила очи, нищо не отвърна. Нобу Уеда се вгледа в нея. Днес лицето на Оба ѝ се стори по-слабо от всякога, скулите силно изпъкнали. За пръв път виждаше толкова отблизо това лице. Особено силно я порази прошарената коса, която стърчеше изпод касинката. „Бре, тая жена била съвсем баба“ — помисли Нобу, като оглеждаше злобно профила на старшата сестра. Отдавна, още преди да се ожени, при първото си постъпване на работа в болницата тя беше заварила старшата да работи от четири години като редова сестра. Оба винаги странеше от колежките си, нямаше нито една приятелка, а лицето ѝ беше съвършено безизразно. Лекарите гледаха на нея като на съкровище, но сестрите я мразеха, злословеха по неин адрес и определено я смятаха за кариеристка. Да си сложи лек грим или малко червило, както правеха другите момичета, това с Оба не можеше да се случи. Нито пък да допусне човек, че някой болен може да погледне с интерес мрачното ѝ с изпъкнали скули лице.

„Затова си станала старша сестра“ — рече си Нобу и отново я заля вълна от завист и омраза към тая жена, която ѝ беше началник.

Асансьорът спря в подземие. Нобу хвана дръжката на стоящата помежду им количка и я избути в студения коридор. От опасания с оголени железни тръби таван крушките, поставени тук-таме, хвърляха мътна светлина. Преди в подземие имаше магазин към болницата и кафене, но помещенията бяха вече изоставени и потънали в прах. Използуваха ги само за скривалище на болните по време на бомбардировки.

Моргата се намираще в дъното на коридора и Нобу затика количката натам, когато старшата сестра, следваща я до този момент мълчаливо, изведнаж сдържано заповяда:

— В обратна посока, Уеда!

— А, не е ли насам?

— Обратно — лицето на Оба се втвърди и тя поклати глава.

— Защо пък тъй?

— Не е важно защо. Прави каквото ти се казва!

Нобу обърна покритата с чаршаф количка и я подкара по влажния циментов коридор. Буташе я и разглеждаше твърдия слаб гръб на старшата сестра, която теглеше отпред. „Тази жена е наистина като камък. Нито капчица човешко чувство няма у нея.“ И изведнаж Нобу изпита неудържимо желание на всяка цена да смъкне маската от това белезникаво каменно лице. Мъждукащите крушки осветяваха слабо натрупаните в този край на коридора торби с цимент, изпочупени лабораторни маси и изтърбушени стари столове. Количката унило скрибуцаше.

— Старша сестра — Нобу нарочно не я нарече „сестра Оба“ — кой най-напред ви каза за днешното?

Но Оба изобщо не се обърна. Само стисна още по-здраво количката и продължи да крачи напред. Нобу се усмихна иронично.

— Доктор Асай ли? Защото на мен доктор Асай ми разказа цялата работа. Дойде една вечер най-неочаквано в къщи, преди три дена беше. Страшно се учудих. Понеже доктор Асай беше пил... и после ми...

— Стига! — изведнаж Оба пусна количката. — Спри я тук!

— Тук ли ще я оставим?

—

— Ще дойде ли някой за нея?

— Уеда, сестрите трябва да мълчат и да изпълняват заповедите на лекарите. Това е достатъчно.

Чаршафът, с който беше покрит трупа, белееше в полумрака. Известно време жените стояха от двете страни на количката и се гледаха с искрящи от злоба очи.

— Уеда — старшата сестра Оба присви изпълнените си с омраза очи, — за днес свършихме. Може да си отиваш. Няма нужда да ти напомням, струва ми се, че за днешното не бива пред никого да говориш. Ако се изтървеш...

— Ако се изтърва, какво ще стане?

— Ти даваш ли си сметка каква беля ще навлечеш на професор Хашимото!

— А-а, такава ли била работата? — Нобу присви устни. — Не знаех, че ние, сестрите, трябва да сме толкова предани на лекарите.

После, сякаш на себе си, промърмори:

— Аз, за разлика от някои други не взех участие в днешното специално заради доктор Хашимото.

Тогава Нобу видя, че брадичката на старшата сестра затрепера, лицето ѝ мъчително се изкриви и тя понечи да каже нещо. За пръв път, откакто работеше в болницата, едва сега, тук в подземие, Нобу забеляза такава мъка на лицето на старшата сестра.

„Точно както си мислех“ — и тя изпита истинско удоволствие, че е разкрила слабото място на тази жена. — „Така значи. Тази каменна жена е чисто и просто влюбена в доктор Хашимото.“

После Нобу обърна гръб на старшата сестра и без да взема асансьора, излезе по новата спасителна стълба в средния двор.

Навън бе мръкнало. Още когато беше курсистка в училището за медицински сестри, станеше ли вечер, прозорците на факултета и на болницата ярко греяха. И сградите заприличваха на ярко осветена флотилия, която тържествено влиза в пристанище. И погледнеше ли към тях, Нобу все си спомняше за празника в съседния на Фукуока пристанищен град Хаката.

Но сега единствените светлини бяха в прозорците на информацията и на канцеларията. Мъже пееха високо военна песен. Гласовете се носеха от заседателната зала на втория етаж на Първа хирургия. И прозорците на залата бяха закнижени с черна хартия, но от някои пролуки проблясваше светлина. „Това са офицерите, които бяха днес на операцията“ — реши Нобу. „Живеят си, няма що. Ние само соя ядем, а за тях и ядене, и пиене до насита. Какво ли ядат сега?“ Тя изведнаж си спомни думите, които след вивисекцията пълният военен лекар пошушна на ухото на асистента Асай. „Ей, ще ми отрежеш ли черния дроб на пленника?“ „За какво ви е?“ — очилата на Асай засвяткаха. Но пълният военен лекар само се бе ухилил. „Господин офицер нима искате да накарате младоците да го опитат?“ Асай, видимо доволен, че е успял да прочете мислите на своя събеседник, също се бе ухилил.

Нобу си спомни разговора на двамата и изпита инстинктивно отвращение. Но при все това, всъщност в душата си чувствуваше, че ѝ е безразлично какво щяха да правят военните с черния дроб на пленника. Тяхна работа беше дали да го ядат, или не. Тя като медицинска сестра бе свикнала да гледа и операции, и човешка кръв. Затова, когато положиха на операционната маса оня американски

войник, не изпита особен страх. А когато гледаше как професор Хашимото разрязва с електрически скалпел кожата на пленника, направи само асоциация с бялата кожа на Хилда. Спомни си белия юмрук на госпожата, с който тя удряше по масата и крещеше. Защото Нобу се бе опитала да постави инжекция с прокаин на задушаващата се болна. Кожата на пленника също като тази на Хилда бе покрита със златисти косъмчета.

„Ще каже ли професор Хашимото за днешното на Хилда? Или няма да посмее.“ Нобу се помъчи да извика у себе си чувство на задоволство от победата си над Хилда. „Госпожата е толкова щастлива и светица на туй отгоре, но не знае какво извърши днес собственият ѝ съпруг. Затова пък аз знам. Какво стори професорът днес, знам само аз.“

Нобу се прибра в къщи. В стаята ѝ беше съвсем тъмно. Тя се отпусна на прага и изведнаж се почувствува съсипана от умора. Без дори да свали обувките си, тя седя така известно време неподвижно, обхванала с ръце коленете си.

— Госпожа Уеда, оставила съм на прозореца половината от дажбата сапун. После заплатете — долетя от далечния край на коридора студеният глас на управителката. След това една врата се затръшна. В мрака на стаята се белееха само неоправената постеля и масичката. По радиото в съседната къща се раздаваше острият металически рев на сирена. Обявяваха, изглежда, въздушна тревога.

„Какво ще стане отсега нататък?“ Всичко изглеждаше по обикновеному, но като се прибра от болницата в студената стая, Нобу усети, че самотата пак притисна гърдите ѝ. „За днес с това свърши, но... Свърши, но...“ Да, денят беше свършил. И сега тя мислеше само за това. Отдавна не беше ходила на работа в болницата и затова може би се чувствуваше толкова уморена и душевно, и физически. А от следващия ден пак старата история. Щеше да взима кръв от болните в общата стая, да изследва храчки и изобщо да върши обичайните си задължения. Щеше ли Хилда, без нищо да подозира, отново да идва в болницата? „Много интересно ще бъде.“ А старшата сестра Оба... Тя беше влюбена в доктор Хашимото и за това единствена знаеше само Нобу.

Нобу изхлузи обувките си и завъртя увитата с кърпа лампа. Нямахше желание да пали огън, да вари накиснатата във вода соя и

после сам сама да яде нищожната вечеря. Тя просто, както обикновено правеше, измъкна от шкафа приготвените за Масу дрешки, сложи ги в скута си и остана да седи така дълго, дълго.

Тода излезе на терасата на покрива. В мрака блесна огънчето на цигара.

— Сугуро, ти ли си? — тихо попита Тода.

— М-м.

— А, че ти пушиш ли?

Сугуро не отговори. Бе турил ръце на перилата и опрял върху тях брадичката си, гледаше втренчено в далечината. Градът пред очите му тъмнееше и чакаше спотаен бомбите. Независимо обявяваха или не тревога, веднага щом паднеше нощта, там всичко потъваше в мрак. Не че не искаха да палят лампа. Просто не бяха останали вече нито къщи, нито пък живи хора, които да запалят в тях светлини. Пожарът и смъртта бяха отнесли всичко.

— Какво правиш тук?

— Нищо.

Но Тода забеляза, че Сугуро гледа светлеещото в мрака море. Ревът на черните вълни, които се хвърляха върху брега и се отдръпваха назад, отекваше глухо и мрачно.

— Утре пак прегледи — Тода насила се прозя, като се стараяше да покаже, че много му се спи. — Ох, такова напрежение. Днес наистина беше много напрегнато.

Сугуро загаси цигарата и се обърна към него. После се отпусна направо на циментовия под, обгърна с две ръце коленете си и наведе глава.

— Какво ще стане с нас? — попита със слаб глас той. — С нас какво ще стане?

— Нищо особено. Всичко ще си тръгне по старому. Както и досега.

— Да, но за днешното не се ли тормозиш?

— Да се тормозя! Защо трябва да се тормозя? — рече иронично Тода. — Кой знае какво не се е случило, че да се тормозя.

Сугуро млъкна. След малко, сякаш на себе си промълви с тих глас:

— Ти наистина си силен. Аз... днес в операционната бях затворил очи. И сега не знам какво да мисля.

— За какво се измъчваш? — попита Тода, но почувствува, че и него започва да го души мъката. — За убийството на пленника ли? Да, но щом това ще допринесе за откриване на лечение за туберкулозни, то смъртта му не е убийство. Мислиш, че трябваше да го оставим жив? Виж какво, само със съвест нищо не може да се направи.

Тода вдигна очи и се загледа в черното небе. В съзнанието му бавно, едно по едно изплуваха лятната ваканция като ученик в началното училище, фигурата на наказания по средата на двора Ямагучи, горещата и влажна нощ в къщата край езерото, кървавото късче месо, което изтръгна от утробата на Мицу. Наистина нищо не се бе променило у него. Мислите и чувствата му са непокътнати.

— Но все някога ще ни накажат — прошепна Сугуро и изведнаж приближи до него. — Е, не е ли така. Ние заслужаваме да бъдем наказани.

— Наказани? От обществото ли? Какво ще промени това? — Тода пак широко се прозя. — Ние двамата с теб живеем в такова време и защото сме в този медицински факултет, затова взехме участие във вивисекция на пленник. Не знам как биха постъпили на наше място онези, които ще ни съдят. Ето какво означава обществено наказание.

Но Тода изпита ужасно изтощение и затова не продължи разговора. Разбираше с цялата си душа колко безсмислено е да обяснява каквото и да било на Сугуро.

Само рече:

— Аз вече слизам.

— Така ли е всъщност? Всичко съвсем по старому ли ще остане?

Останал сам на покрива, Сугуро се взираше в белеещото се в мрака море. Искаше сякаш да открие нещо там.

Когато облаците отминават като стадо.

Когато облаците отминават като стадо.

Той се мъчеше да изрече целия стих.

Когато облаците се издигат като дим.

Когато облаците се издигат като дим.

Но не можеше. Устата му беше съвсем пресъхнала.

Небе, ти разпиляваш се тъй бяло. И се превръщаш в потоци от памук.

Сугуро не можеше, не можеше...

Издание:

Шюсаку Ендо. Море и отрова

ИК „Отечествен фронт“, София, 1980

Японска. Първо издание

Редактор: Добринка Добринова

Редактор на изд.: М. Драгостинова

Коректор: Вера Алексиева

Художник: Румен Ракшиев

Художествен редактор: Пенчо Мутафчиев

Технически редактор: Станка Милчева

Дадена за набор на 15. I. 1980 г.

Подписана за печат на 11. IV. 1980 г.

Излязла от печат на 27. V. 1980 г.

Печатни коли 8

Издателски коли 6,72

Усл. изд. коли 7, 63

Формат 1/32 от 84/108

Код 17 95366222114 5714–46–80

Поръчка № 190

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.